

DAK- EN THUISLOZENTELLING IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

ACHTSTE EDITIE, 6 NOVEMBER 2024

bruss'help
.brussels

COLOFON

Auteur en coördinatrice: Adèle Pierre

Statistieken en opstellen van het kwantitatieve deel: Adèle Pierre

Statistieken en opstellen van het deel profielen en trajecten: Sarah Van Gaens, Adèle Pierre

Web development en cartografie: Steven D'Heygere

Fotografie en illustraties: Eva Salman et Adèle Pierre

Coördinatie van de lay-out: Eva Salman

Lay-out: Expansion

DANKWOORD:

Dank aan de 400 professionals en vrijwilligers die betrokken waren bij het verzamelen van gegevens en het opstellen en bewerkstelligen van diepgaande enquêtes. We danken ook de overheden voor hun actieve deelname, waarvan de betrokkenheid bij elke editie toeneemt.

Onze hartelijke dank gaat ook uit naar het hele Bruss'help-team, dat actief heeft bijgedragen aan de uitvoering van de telling door het inzetten van hun vaardigheden en expertise in elke fase van het proces.

We willen ook Lise Haguinet en Louis Berny van respectievelijk de BICO- en de AMA-federatie bedanken voor hun bijdrage aan het verzamelen van de gegevens.

Speciale dank gaat uit naar Damien Federico (OCMW van Brussel), Patrick Italiano (ULiège), Nicolas de Moor (UCLouvain), Martin Wagener (UCLouvain) en Koen Hermans (KULeuven) voor hun onschatbare en sympathieke methodologische ondersteuning tijdens het hele project.

Bruss'help vzw | 15 Verenigingstraat | 1000 Brussel | 02 880 86 89 – 02 219 78 00

www.brusshelp.org | info@brusshelp.org | VAT BE 0723.632.965

SAMENVATTING

INLEIDING	4
METHODOLOGIE	5
Wie tellen?	5
Hoe tellen?	6
Troeven en beperkingen van deze aanpak	8
DE KWANTITATIEVE RESULTATEN	10
Evoluties en algemeen overzicht	10
Personen in de openbare ruimte - ETHOS Light 1	20
Personen in noodaccommodatie - ETHOS Light 2	26
Personen in opvangtehuis voor dak- en thuislozen - ETHOS Light 3	32
Personen die een instelling verlaten – ETHOS Light 4	36
Personen in niet-conventionele huisvesting - ETHOS Light 5	40
Personen ondergebracht bij derden - ETHOS Light 6	44
Met uithuiszetting bedreigde personen - ETHOS Light 7	46
Aanvullende gegevens	48
Huisvestingsbegeleiding	48
Personen die een Housing First-programma genieten	52
Personen in het opvangnetwerk Fedasil en in LOI'S	54
Personen in accommodatie voor begunstigden van tijdelijke bescherming van Oekraïners	56
PROFIELEN EN TRAJECTEN	58
Leefsituaties	60
Huisvestingssituatie in de nacht van de telling	60
Huisvestingssituatie twee weken vóór de telling	65
Aantal personen voor wie een vragenlijst per gemeente werd ingevuld	66
Profielkenmerken	68
Gender en leeftijd	68
Nationaliteit en verblijfsstatus	71
Gezinssamenstelling	76
Inkomens	78
Gezondheidsproblemen	80
Naar een instelling gegaan	83
Eigenschappen van dak- en thuisloosheid	85
Oorzaken van huisvestingsinstabiliteit	85
Duur van de gekende afwezigheid van dak- en thuisloosheid	86
Maatschappelijke actie OCMW	88
CONCLUSIE	90
BIBLIOGRAFIE	92
BIJLAGE	93

INLEIDING

Het tellen van het aantal dak- en thuislozen betekent het zichtbaar maken van een fenomeen dat vaak verborgen blijft, en het betekent ook de basis leggen voor een eerlijkere uitvoering van overheidsbeleid. Hoewel deze oefening essentieel lijkt, blijft ze methodologisch complex. Zoals Damon (2021) opmerkt, is het noodzakelijk om het aantal dak- en thuislozen te bepalen omdat deze populatie een prioritaire doelgroep is voor armoedebestrijdingsbeleid. Deze populatie is echter “niet gemakkelijk te vatten” en elke poging om ze te kwantificeren vereist een grotere waakzaamheid: benaderingen noch overdrijvingen zijn hier op hun plaats. Dit vereist semantische verduidelijking en striktheid in de gebruikte instrumenten. In die zin lijken lokale tellingen, mits gebaseerd op een robuuste methodologie, het meest effectief en nuttig.

In Europa zijn grote methodologische inspanningen geleverd om een beter inzicht te krijgen in de verschillende vormen van woningnood. Sinds 2005 stelde FEANTSA een referentietypologie voor - ETHOS - die de verschillende vormen van dak- en thuisloosheid weergeeft en veel verder gaat dan het cliché van personen die op straat slapen. Deze typologie, die geleidelijk door een aantal Europese landen wordt overgenomen voor hun statistische metingen, maakt het mogelijk om een onderscheid te maken tussen daklozen die in de openbare ruimte of in noodaccommodatie leven, thuislozen zonder woning (ondergebracht in instellingen of opvangstructuren), thuislozen in preciaire huisvesting (ondergebracht bij derden zonder enige duurzame oplossing) en thuislozen in ontoereikende huisvesting (kraakpanden, tijdelijke onderkomens, enz.). Het erkent ook de poreuze aard van deze situaties en hoe ze in de loop van de tijd veranderen: personen kunnen de ene dag tijdelijk onderdak hebben en zich de volgende dag op straat bevinden.

Deze benadering is des te waardevoller omdat de definities van dak- en thuisloosheid van land tot land verschillen. Zoals Bretherton & Pleace (2023) aangeven, omvatten Noord-Europese concepten zogenaamde «verborgen» vormen - zoals personen die bij naasten verblijven - die niet altijd als zodanig worden erkend in de meer restrictieve definities die elders worden gehanteerd. Toch zijn deze vaak onzichtbare vormen van kansarmoede heel reëel. In Brussel, net als elders, verdienen ze beter gedocumenteerd te worden.

Achter deze behoefte om te tellen schuilt een essentiële vraag: hoe definiëren we de toestand van “dak- en thuisloosheid”? Is het synoniem voor leven op straat, of verwijst het naar een bredere toestand van het ontbreken van een stabiele plek om te wonen? Eén ding is echter zeker: het antwoord kan niet langer beperkt blijven tot een vastgeroeste beeld van een publieke bank of een slaapzak.

Sommige initiatieven vragen om een andere kijk, tot zelfs een aanpassing van het woordgebruik. In Finland wordt bijvoorbeeld de term “dringende woningzoekende” gebruikt in plaats van “dak- en thuisloze” om niet het gebrek aan huisvesting te benadrukken, maar het recht op huisvesting en de noodzaak van een snelle reactie. In België verdedigt het Syndicat des Immenses het gebruik van de term “sans chez-soi” in het Frans, die alle personen omvat die geen vaste verblijfplaats hebben, of ze nu op straat slapen, in een accommodatiecentrum of tijdelijk bij familie (Syndicat des Immenses, 2025). Nederlandstaligen gebruiken dan weer de terminologie “dak- en thuislozen”. In het Engels benadrukt de term “homeless” de afwezigheid van een thuis, een woord dat een diepere emotionele band oproept dan de simpele afwezigheid van een huis. Deze lexicaal nuances weerspiegelen de evolutie van voorstellingen: het is niet langer alleen een kwestie van het benoemen van een situatie, maar van het erkennen van de diversiteit aan ervaringen die eronder vallen en ernaar handelen.

METHODOLOGIE

Het tellen van dak- en thuislozen brengt twee soorten uitdagingen met zich mee: wie tellen en hoe tellen?

Wie tellen?

Sinds 2005 stelde FEANTSA een typologie van uitsluiting voor onder de naam ETHOS (European Typology on Homelessness and Housing Exclusion). Deze nomenclatuur is gebaseerd op vier vormen van uitsluiting: dakloos zijn (nachten doorbrengen in de openbare ruimte of in noodaccommodatiecentra); thuisloos zijn (verblijven in een opvangtehuis, een opvangcentrum of een gespecialiseerde instelling);

in een precare woonsituatie verkeren (tijdelijk bij familie of vrienden gehuisvest zijn, een woning bewonen zonder formeel huurcontract en/of met uithuiszetting bedreigd zijn), in een inadequate woonsituatie verkeren (in tijdelijke of niet-conventionele infrastructuur wonen, in een kraakpand of in onderhandelde bezetting) (Quittelier & Horvat, 2019).

Sinds 2022 is de telling gebaseerd op de ETHOS Light-typologie van FEANTSA, een vereenvoudigd meetinstrument dat de tellingen in België en Europa op elkaar afstemt.

Deze methodologie onderscheidt zes categorieën van dak- en thuisloosheid:

ETHOS Light is daarom een gestandaardiseerd instrument om dak- en thuisloosheid in Europa te meten (Edgar et al., 2007). De diversiteit van de bestreken situaties weerspiegelt echter niet altijd de nationale en wettelijke context (Hermans, 2024). Om rekening te houden met specifieke nationale kenmerken voerde de Belgische telling een zevende categorie in: die van personen die bedreigd zijn met uithuiszetting, d.w.z. personen die nog steeds gehuisvest zijn maar van wie de uithuiszetting gepland is binnen de 30 dagen na de telling. Om deze reden spreken we in dit rapport van **zeven ETHOS Light-categorieën**.

Hoe tellen?

De Brusselse telling is gebaseerd op een combinatie van methoden om een volledige en betrouwbare gegevensverzameling te garanderen. De gebruikte methode is point-in-time: de telling wordt georganiseerd in een afgebakend geografisch gebied op een specifiek tijdstip. Op de dag van de telling wordt een nachtelijke telling uitgevoerd. Tegelijkertijd vullen de diensten een tabel met gegevens in en een korte vragenlijst voor alle personen die dak- of thuisloos zijn en een band hebben met het Brussels Gewest, en dit volgens de zeven ETHOS Light-categorieën.

ETHOS LIGHT-TYPOLOGIE AANGEPAST AAN DE BRUSSELSE CONTEXT:

OPERATIONELE CATEGORIE	LEEFSITUATIE
1. Personen die in de openbare ruimte leven	Openbare ruimtes (stations, metrostations, parkings, enz.) of buitenruimtes (straat, groene ruimtes, enz.)
2. Personen in noodaccommodatie	Nachtopvang, noodaccommodatiecentra of crisisopvang
3. Personen in een opvangtehuis	3.1. Onthaalhuizen 3.2. Transithuisvesting 3.3. Sociale voorzieningen in hotels
4. Personen die een instelling verlaten	4.1. Gezondheidsinstellingen 4.2. Strafinstellingen 4.3. Structuren voor verzoekers om internationale bescherming
5. Personen die in niet-conventionele huisvesting leven	5.1. Kraakpanden 5.2. Onderhandelde bewoningen 5.3. Niet erkende accommodatiestructuren
6. Personen tijdelijk ondergebracht bij familieleden	Conventionele huisvesting, maar die niet de gewone verblijfplaats is
7. Met uithuiszetting bedreigde personen	Uitvoering van een beslissing tot uithuiszetting

1: nachtelijke telling
2-7: gegevensverzameling

Een gezamenlijke aan de Brusselse context aangepaste aanpak

De Brusselse telling is gebaseerd op een samenwerking tussen professionals en vrijwilligers uit de sector van de daklozenhulpverlening en een hele reeks partners uit aanverwante sectoren zoals de ziekenhuizen, het openbaar vervoer, Leefmilieu Brussel, de gemeentelijke preventiediensten, de lokale politie en het OCMW. Deze spelers zijn betrokken bij elke fase van het proces: verkenning voorafgaand aan de nachtelijke telling, gegevensverzameling en deelname aan het Comité dat de resultaten analyseert (Quittelier & Horvat, 2019).

In tegenstelling tot Wallonië en Vlaanderen, waar de gegevens uitsluitend via vragenlijsten worden verzameld, kiest Brussel voor een gemengde aanpak die het mogelijk maakt om een breder publiek te bereiken. Dit doet ze door ook personen te betrekken die aanwezig zijn in kraakpanden en niet-erkende structuren, die meer aanwezig zijn in Brussel. Op die manier maakt het gebruik van een hybride aanpak, die nachtelijke tellingen, gegevensverzameling en enquêtes combineert, het mogelijk om de representativiteit van de resultaten te optimaliseren.

1/ Telling van personen in de openbare ruimte

Een speciale nacht is gewijd aan tellingen op het veld, uitgevoerd door teams van vrijwilligers en professionals. Het gebied wordt opgedeeld in zones om het fenomeen zo goed mogelijk te bestrijken (Quittelier & Horvat, 2019). Na een voorafgaande verkenning van de bezochte plaatsen, dankzij de expertise van maatschappelijk werkers, werd een nauwkeurig net van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest uitgewerkt. Op de dag van de telling, tussen 23u en middernacht, doorkruisen teams deze gebieden om de telling uit te voeren. In 2024 werd een mobiele applicatie ontwikkeld om de gegevens beter te coderen. Deze innovatie heeft het mogelijk gemaakt om de gegevens te geolokalisieren en het fenomeen in kaart te brengen, terwijl de vertrouwelijkheid van de informatie gewaarborgd blijft. Dankzij deze digitalisering konden de vrijwilligers na de telling meteen naar huis gaan, waardoor lange en vervelende handmatige telling vermeden werd.

2/ Door de structuren gecodeerde gegevensverzameling

De accommodatie- en opvangvoorzieningen geven hun gegevens door over de bewoning van de plaatsen en de profielen van de personen die ze begeleiden. Hierbij zijn tal van actoren betrokken, waaronder sociale diensten, noodaccommodatiecentra, woonbegeleidingsdiensten, gemeentelijke preventiediensten, zorgcentra en gevangenisinstellingen. Ook niet-erkende opvangvoorzieningen, beschermingscentra voor verzoekers om internationale bescherming, onderhandelde bewoningen of kraakpanden en vzw's die veel in contact staan met deze groepen nemen deel aan deze verzameling.

3/ Vragenlijst

Er worden bijkomende onderzoeken uitgevoerd aan de hand van een vragenlijst om informatie te verzamelen over de trajecten van de betrokken personen. Voor elke persoon die voldoet aan de ETHOS-criteria en een band heeft met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt een vragenlijst ingevuld. Informatie over begeleidde kinderen wordt opgenomen in de vragenlijsten van de ouders. Deze vragenlijst is uniek op nationaal niveau en zorgt ervoor dat de gegevens vergelijkbaar zijn tussen Vlaanderen, Wallonië en Brussel.

Het vermogen van de OCMW's om al hun dak- en thuislozen te identificeren blijft echter beperkt, wat de uitvoering van representatieve steekproeven verhindert. Als gevolg daarvan richten sommige OCMW's zich op specifieke populaties, zoals personen op een referentieadres, waardoor niet het hele betrokken publiek wordt bestreken. Ondanks een verbetering ten opzichte van 2022 bieden de vragenlijsten nog steeds geen volledige representatie van de bevolking.

Bovendien worden bepaalde aspecten zoals gezondheid, de instellingen waar men al verbleef of de oorzaken van het verlies van een woning niet altijd nauwkeurig weergegeven. De verkregen antwoorden zijn vaak gebaseerd op gedeeltelijke informatie of op de interpretatie van de professionals die de gegevens verzamelen, wat bepaalde resultaten kan vertekenen.

Troeven en beperkingen van deze aanpak

De Brusselse telling is een essentieel instrument om de omvang van dak- en thuisloosheid te bepalen, zodat beleidsmakers hun acties kunnen afstemmen op de realiteit ter plaatse. Door verschillende gegevensverzamelingsmethoden te combineren, zorgt deze aanpak ervoor dat de verschillende situaties van uitsluiting representatief zijn, met inbegrip van de situaties van personen die tijdelijk bij familieleden of in niet-conventionele huisvesting wonen. Het biedt degenen die in de sector werken ook een strategische hefboom om het fenomeen zichtbaarder te maken en passende oplossingen te bepleiten.

Deze methodologie kent echter enkele beperkingen. Hoewel de enquêtes het mogelijk maken om veranderingen in dak- en thuisloosheid te volgen, sluiten ze personen uit die op de dag van de telling niet thuisloos zijn, ook al zijn ze dat op andere momenten misschien wel geweest, of personen die niet geteld kunnen worden omdat ze buiten beeld blijven. Dit leidt tot een onderschatting van kortdurende dak- en thuisloosheid, terwijl personen in langdurige preciaire situaties een grotere kans hebben om geteld te worden (Hermans, 2024).

Deze methodologische complementariteit wordt geïllustreerd in tabel 1.2 in het tweede hoofdgedeelte van het rapport, getiteld «Profielen en trajecten», waarin de onderverdeling van de personen die geïdentificeerd werden volgens de ETHOS Light-categorieën uit twee bronnen wordt vergeleken: de vragenlijsten ingevuld door de maatschappelijk werkers en de kwantitatieve resultaten van de gegevensverzameling. Deze tabel belicht verschillen in de dekking van bepaalde categorieën, die in het bijzonder verband houden met een vertekende toegankelijkheid: de vragenlijsten worden bijvoorbeeld vaker ingevuld in contexten van maatschappelijke begeleiding, wat kan leiden tot een oververtegenwoordiging van personen die in contact staan met diensten en een ondervertegenwoordiging van meer informele of op zichzelf staande situaties, zoals dakloosheid in de openbare ruimte of in niet-conventionele huisvesting. Deze verschillen herinneren ons eraan dat elke methode een deel van het fenomeen vastlegt en dat alleen een kruisbestuiving van benaderingen de complexiteit ervan aan het licht kan brengen.

Bovendien maken de diversiteit en complexiteit van levenstrajecten het moeilijk om het fenomeen nauwkeurig te kwantificeren. Samenwerking met een breed netwerk van actoren is essentieel, maar ze zijn niet allemaal in staat om systematisch gegevens uit te wisselen. Bijgevolg blijft de telling, ondanks haar ambitie om exhaustief te zijn, een gedeeltelijke momentopname van de reële situatie (Paquot, 2022). Door een stabiele methodologie te handhaven doorheen opeenvolgende uitgaves, wordt het niettemin mogelijk om tendensen te identificeren en de antwoorden van de overheid dienovereenkomstig aan te passen.

Tot slot mag niet worden vergeten dat deze eenmalige aanpak de illusie van een stabiele situatie kan wekken, terwijl dak- en thuisloosheid in werkelijkheid een voortdurend evoluerend fenomeen is. Om de dynamiek van dak- en thuisloosheid volledig te begrijpen en duurzame oplossingen te bedenken, moet terzelfdertijd met andere analytische instrumenten worden gewerkt.

Internationale Bescherming
Protection Internationale
Internasional Protection

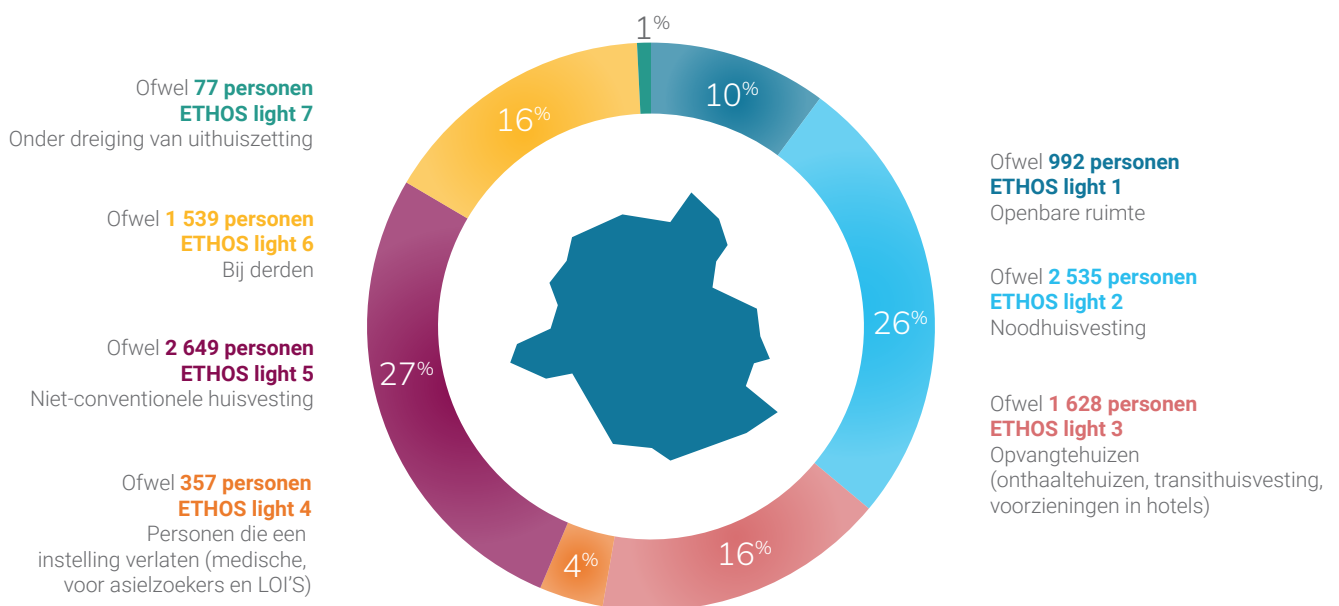
44 CUBE

DE KWANTITATIEVE RESULTATEN

Evoluties en algemeen overzicht

FIGUUR 0.1. PERCENTAGE PERSONEN DAT GETELD WERD PER ETHOS LIGHT-CATEGORIE

De telling van 2024 is gebaseerd op de ETHOS Light-typologie, een Europese classificatie die een duidelijker beeld geeft van de verschillende vormen van dak- en thuisloosheid en uitsluiting van huisvesting. Deze typologie onderscheidt zeven categorieën, gaande van de meest zichtbare vormen - zoals aanwezigheid in de openbare ruimte - tot meer discrete of verborgen vormen - zoals tijdelijk onderkomen bij derden. De categorie **ETHOS Light 1** omvat personen die de nacht hebben doorgebracht in de openbare ruimte (straten, stations, parken, verkeerstations). De categorie **ETHOS Light 2** omvat personen die gebruik hebben gemaakt van een noodaccommodatie (bijvoorbeeld in de centra van New Samusocial, het Rode Kruis of BelRefugees). De categorie **ETHOS Light 3** omvat personen in opvangtehuizen, zoals onthaaltehuizen, transithuisvesting of sociale voorzieningen in hotels. De categorie **ETHOS Light 4**, bekend als instellingen, omvat personen in een ziekenhuis of gevangenis zonder een oplossing om binnen 30 dagen te vertrekken, evenals personen in een centrum voor verzoekers om

internationale bescherming of een LOI. De categorie **ETHOS Light 5** omvat personen in niet-conventionele accommodatie, zoals kraakpanden, tijdelijke bezettingen of niet erkend accommodatie. De categorie **ETHOS Light 6** omvat personen die bij gebrek aan een alternatief bij een derde (vrienden, familie) verblijven. Tot slot omvat categorie **ETHOS Light 7** de met uithuiszetting bedreigde personen die het voorwerp uitmaken van een uitzettingsbeslissing binnen de 30 dagen na de telling. De volgende resultaten zijn gebaseerd op deze classificatie en geven een overzicht van de verschillende situaties van woonbehoevenden die in de nacht van 6 op 7 november 2024 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werden vastgesteld.

Tijdens de telling in de nacht van 6 op 7 november 2024 werden 9.777 personen geteld in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Ten opzichte van de Totale bevolking van het Gewest (1.250.862) komt dit neer op 7,8 dak- en thuislozen per 1.000 inwoners. Ter vergelijking: volgens recente extrapolaties voor Vlaanderen

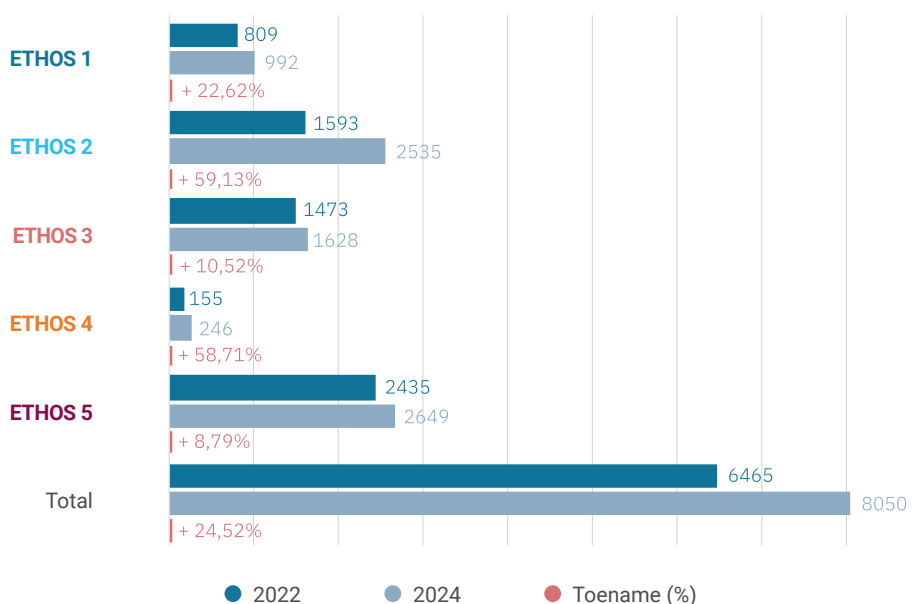
en Wallonië (De Moor en al., 2025) bedragen deze percentages respectievelijk 1,08 per 1.000 in Vlaanderen en 2,97 per 1.000 in Wallonië. Deze vergelijking toont de omvang van het fenomeen in Brussel, dat veel meer uitgesproken is dan in de twee andere gewesten van het land.

Zoals te zien is in Figuur 0.1, de onderverdeling volgens ETHOS Light-categorieën, bevond 10% van de getelde personen zich in de openbare ruimte, ofwel bijna één op de tien personen.

26% was gehuisvest in noodvoorzieningen, terwijl 16% overnachtte in opvangtehuizen (onthaalttehuizen, transithuisvesting, hotelaccommodatie). Medische instellingen, instellingen voor verzoekers om internationale bescherming en LOI's waren goed voor 4% van de waargenomen situaties. Daarnaast woonde 27% van de personen in niet-conventionele huisvesting, zoals kraakpanden of tijdelijke bezettingen, en 16% werd ondergebracht bij derden (vrienden, familie). Tot slot was 1% onder dreiging van uithuiszetting binnen 30 dagen na de telling.

Evolutie bij gelijke methodologie

FIGUUR 0.2. EVOLUTIE PER GEOGRAFISCHE ONDERVERDELING VAN HET AANTAL GETELDE PERSONEN TUSSEN 2022 EN 2024 – BIJ GELIJKE METHODOLOGIE

Figuur 0.2. toont de verandering in het aantal getelde personen tussen 2022 en 2024 volgens dezelfde methodologie, d.w.z. zonder de categorieën die in 2024 werden geïntroduceerd of verfijnd, zoals personen opgevangen bij derden (ETHOS Light 6), onder dreiging van uithuiszetting (ETHOS Light 7), of personen die een beschermingscentrum voor internationale asielzoekers of een LOI moeten verlaten zonder huisvestingsoplossing. Deze methodologische voorzorgsmaatregel maakt het mogelijk om de evolutie te vergelijken in categorieën die al aanwezig zijn in 2022. Met dezelfde methodologie is het Totaale aantal getelde personen gestegen met 24,52%, van 6.465 in 2022 tot 8.050 in 2024, ofwel 1.585 extra personen.

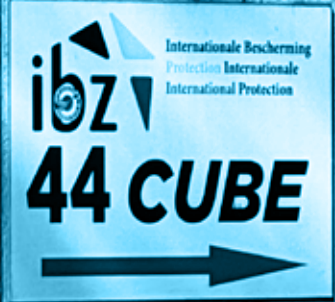
De grootste stijging deed zich voor in categorie **ETHOS Light 2** (noodaccommodatie), met een stijging van 59,13% (van 1.593 naar 2.535 personen). Deze stijging kan het grotere belang van noodvoorzieningen weerspiegelen in de oplossingen die worden aangeboden

voor de zorg voor dak- en thuislozen. De categorie **ETHOS Light 1** (openbare ruimte) kende ook een sterke stijging van 22,62%, van 809 naar 992 personen. De opvangtehuizen (**ETHOS Light 3**) kenden een meer gematigde stijging van 10,52%, terwijl de instellingen (**ETHOS Light 4**) een groei kenden van 58,71% (van 155 naar 246 personen). De cijfers zijn echter aangepast om ze vergelijkbaar te houden, door personen die in centra voor internationale beschermingsaanvragers of LOI's werden gehuisvest, niet mee te tellen in 2022. Tot slot steeg de categorie **ETHOS Light 5** (niet-conventionele huisvesting), hoewel al sterk vertegenwoordigd, met nog eens 8,79%, van 2.435 naar 2.649 personen, wat het voortbestaan van vaak onzichtbare vormen van slechte huisvesting bevestigt.

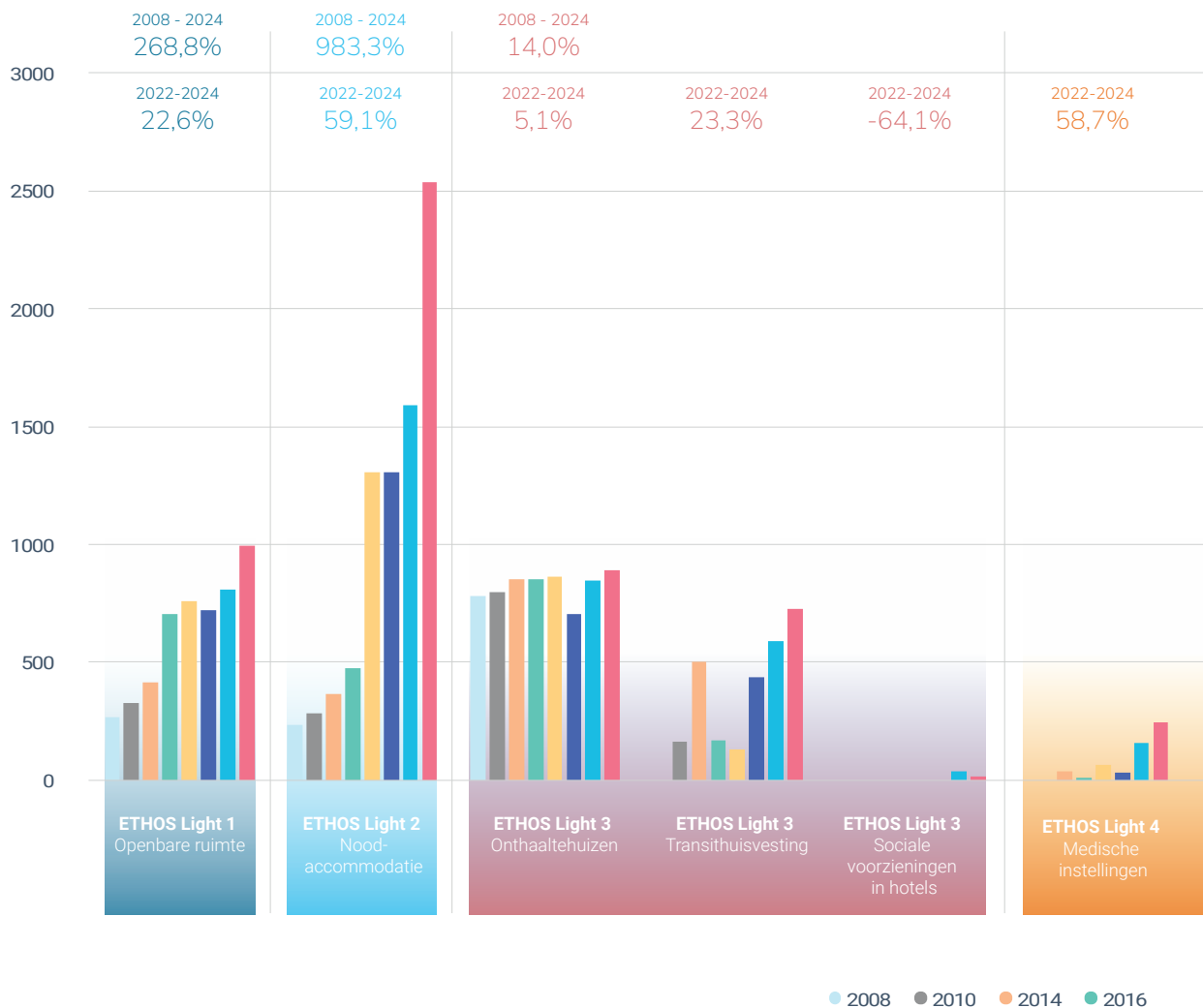
Evolutie tussen 2008 en 2024

TABEL 0.1. EVOLUTIE VAN HET AANTAL GETELDE PERSONEN PER GEDETAILLEERDE ETHOS LIGHT-CATEGORIEËN VAN 2008 TOT 2024

GEDETAILLEERDE FEITELIJKE SITUATIE	2008	2010	2014	2016	2018	2020	2022	2024	2022 - 2024	2008 - 2024
ETHOS Light 1 - Openbare ruimte	269	329	412	707	759	719	809	992	22,6%	268,8%
ETHOS Light 2 - Noodaccommodatie	234	282	367	474	1305	1306	1593	2535	59,1%	983,3%
ETHOS Light 3 - Onthaalhuizen	780	795	853	854	862	706	846	889	5,1%	14,0%
ETHOS Light 3 - Transithuisvesting	0	164	504	170	128	434	588	725	23,3%	
ETHOS Light 3 - Sociale voorzieningen in hotels	0	0	0	0	0	0	39	14	-64,1%	
ETHOS Light 4 - Medische instellingen	0	0	36	12	62	31	155	246	58,7%	
ETHOS Light 4 - Asiel	0	0	0	0	0	0	0	111		
ETHOS Light 4 - Strafstellingen	0	0	0	0	0	0	0	0		
ETHOS Light 5 - NEAS (niet erkende accommodatiestructuren)	165	189	360	477	475	335	390	513	31,5%	210,9%
ETHOS Light 5 - Onderhandelde bewoningen	216	275	193	275	333	161	1126	1453	29%	572,7%
ETHOS Light 5 - Kraakpanden	60	100	422	587	236	999	919	683	-25,7%	1038,3%
ETHOS Light 6 - Bij derden	0	0	0	0	0	0	375	1539	310,4%	
ETHOS Light 7 - Onder dreiging van uithuiszetting	0	0	0	0	0	0	294	77	-73,8%	
Totaal	1724	2134	3147	3556	4160	4691	7134	9777	37%	467,1%

FIGUUR 0.3 EVOLUTIE VAN HET AANTAL GETELDE PERSONEN PER GEDETAILLEERDE ETHOS LIGHT-CATEGORIEËN VAN 2008 TOT 2024

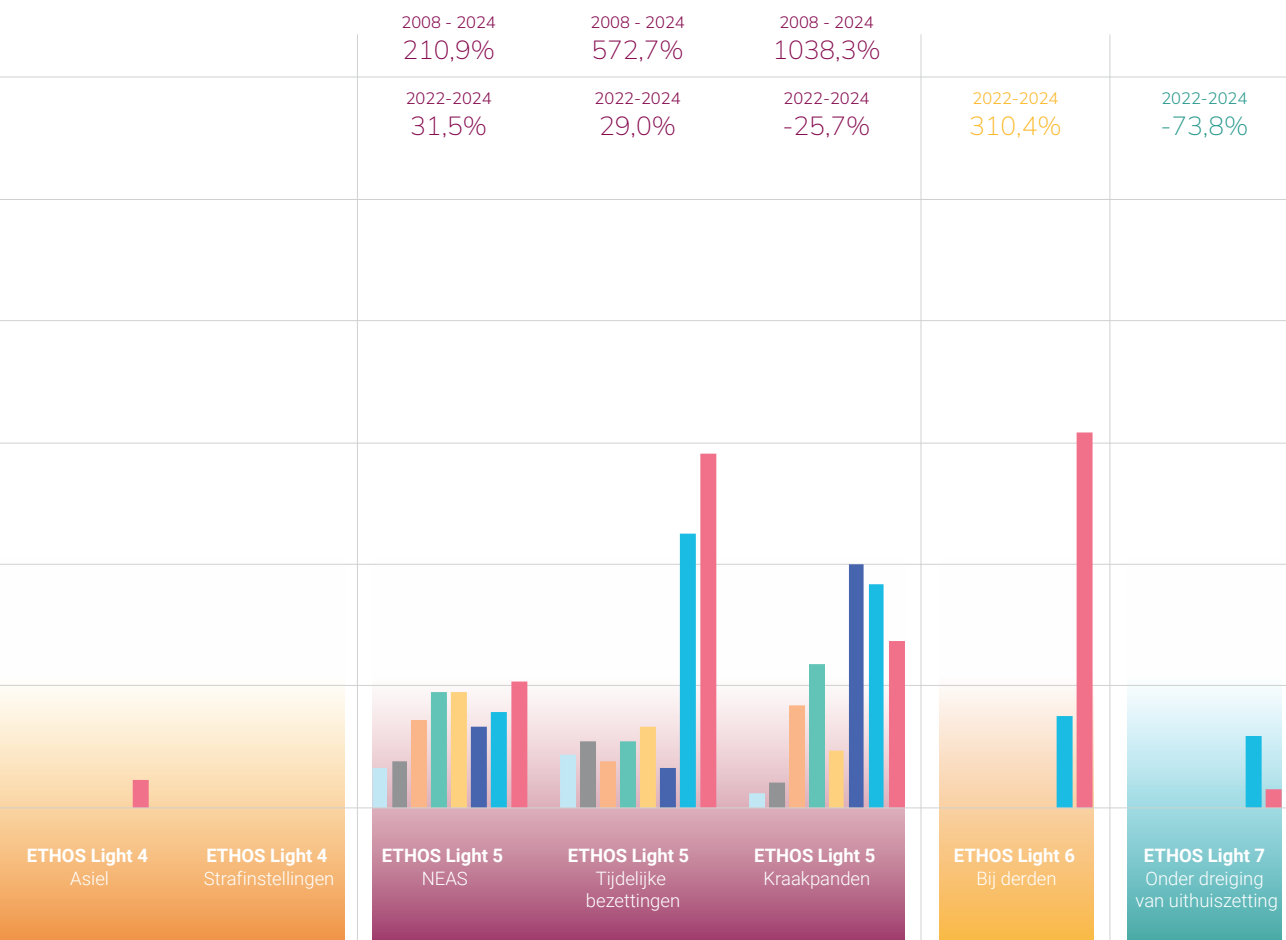
Tabel 0.1. en Figuur 0.3. tonen de resultaten van de zeven tellingen die tussen 2008 en 2024 werden uitgevoerd. In deze periode van zestien jaar steeg het totale aantal getelde personen van 1.724 naar 9.777, een toename van 467,1%. Deze stijging kan zowel worden verklaard door een geleidelijke verslechtering van de woonomstandigheden voor een deel van de bevolking als door een voortdurende verfijning van de volkstellingsmethodologie. In de loop der jaren zijn nieuwe categorieën toegevoegd, als gevolg van een groeiende wens om de verschillende vormen van woonbehoefte te documenteren.

Het aantal personen dat in open opvangcentra woont, categorie **ETHOS Light 1**, is gestaag toegenomen en bedraagt 992 in 2024 tegenover 269 in 2008, een stijging van 268,8%. Deze cijfers weerspiegelen een aanhoudende stijging van de meest zichtbare vormen van dakloosheid, die in Wallonië vaak «laagdrempelig» worden genoemd, zoals niet-conventionele huisvesting

(**ETHOS Light 5**). Op een eenmalige daling in 2020 in verband met de gezondheidssituatie na, stijgen de cijfers gestaag. Tussen 2022 en 2024 zal er een groei zijn van 22,6%.

Voorzieningen voor noodopvang kennen een ware explosie: tussen 2008 en 2024 steeg het aantal woonbehoevenden van 234 naar 2.535, een stijging van 983,3%. Deze trend is bijzonder uitgesproken tussen 2022 en 2024 (+59,1%), wat deels te wijten is aan de impact van de Brussels Deal en het groeiende belang van een noodoplossing in de aanpak van dakloosheid.

In onthaaltehuizen bleef het aantal gehuisveste personen relatief stabiel over de periode, met een gematigde stijging van 5,1% tussen 2022 en 2024. In 2020 was deze categorie aanzienlijk gedaald (-18,1%), als gevolg van beperkingen opgelegd door gezondheidsmaatregelen. Deze stabiliteit is grotendeels te wijten aan de beperkte capaciteit van deze voorzieningen.

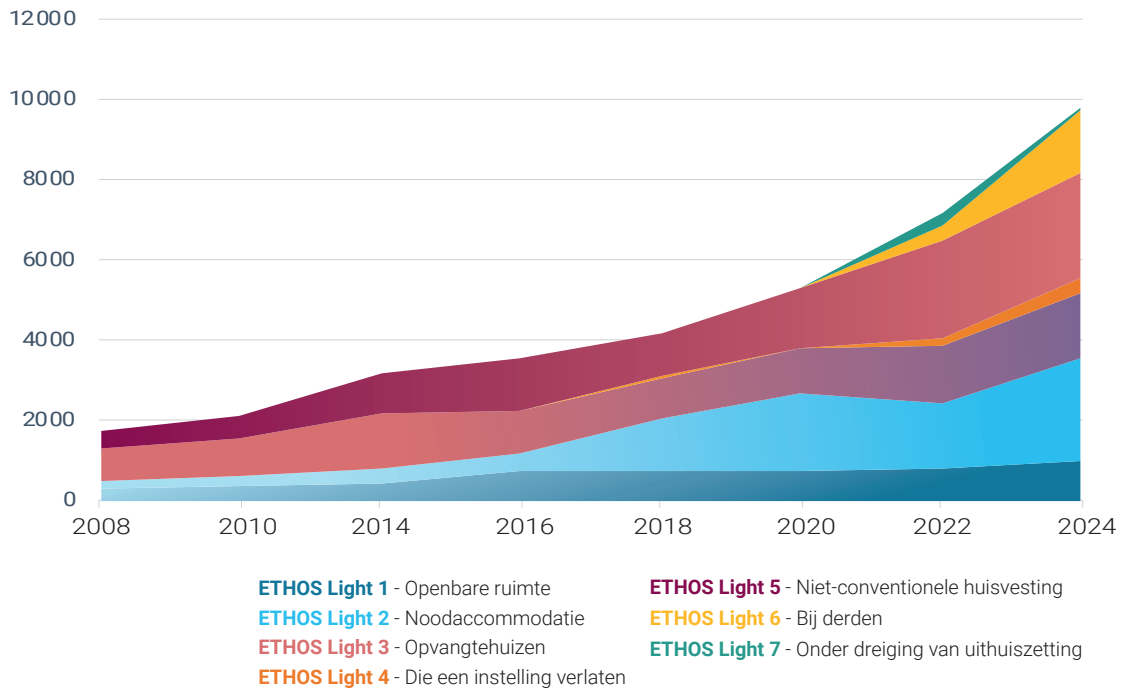
De situatie van personen die instellingen verlaten zonder een huisvestingsoplossing wordt ook steeds beter gedocumenteerd. In 2024 zullen 357 personen tot deze categorie behoren (inclusief, voor het eerst, opvangcentra voor internationale beschermingsaanvragers en LOI's), vergeleken met slechts 36 in 2014. Deze toename weerspiegelt de verbreding van het waarnemingsgebied en het geleidelijk in rekening brengen van situaties die voorheen nauwelijks zichtbaar waren in de tellingen.

De categorie niet-conventionele huisvesting, **ETHOS Light 5**, is één van de grootste stijgers. Tussen 2008 en 2024 steeg deze categorie met 697,3% tot 2.649 geregistreerde personen. Deze categorie omvat NEAS (513 personen), onderhandelde bewoningen (1.453 personen) en kraakpanden (683 personen). Het aantal personen dat in kraakpanden woont, is tussen 2014 en 2020 geëxplodeerd en daalt licht in 2024. Er moet worden benadrukt dat deze categorie bijzonder moeilijk

in te schatten is vanwege de veranderlijkheid ervan: situaties veranderen snel, locaties veranderen en de voorwaarden voor toegang tot gegevens verschillen van uitgave tot uitgave.

Tot de moeilijkst te tellen vormen behoort ook onderkomen bij derden (**ETHOS Light 6**). Deze categorie werd voor het eerst opgenomen in 2022 en is in twee jaar tijd met 310,4% gestegen, van 375 naar 1.539 personen. Deze stijging is vooral te danken aan de grotere betrokkenheid van OCMW's bij de gegevensverzameling: in 2024 werkten twaalf OCMW's mee aan de telling, tegenover slechts drie in 2022. Deze gegevens zijn echter nog steeds onvolledig, wat bevestigt hoe belangrijk verborgen dakloosheid nog steeds is, maar moeilijk te kwantificeren.

FIGUUR 0.4. EVOLUTIE VAN HET AANTAL GETELDE PERSONEN PER CATEGORIE VAN 2008 TOT 2024

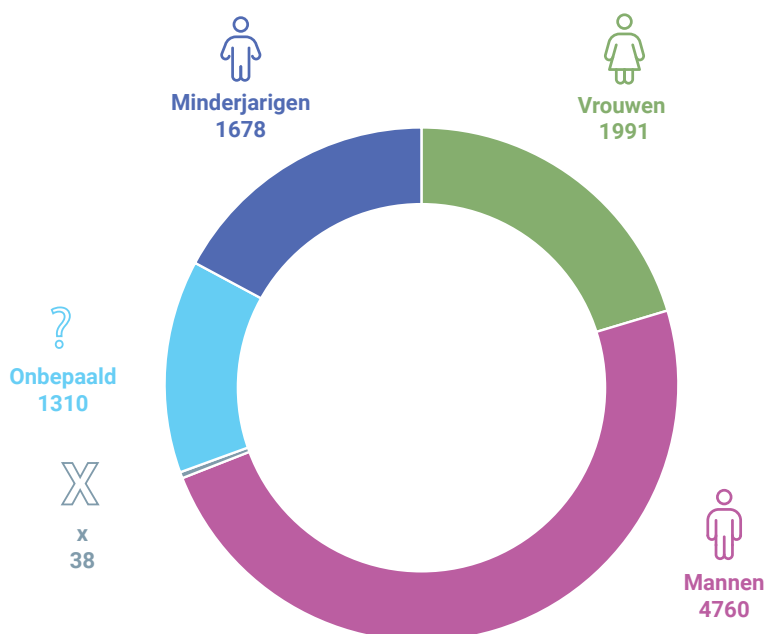
Figuur 0.4. illustreert visueel de evolutie van het totale aantal personen tussen 2008 en 2024, volgens de verschillende ETHOS Light-categorieën. De algemene trend is stijgend, met een duidelijke accentuering vanaf 2018. Er is vooral een geleidelijke toename van de gelaagdheid, wat strookt met noodaccommodatie (ETHOS 2) en niet-conventionele huisvesting (ETHOS 5), die geleidelijk de twee meest vertegenwoordigde categorieën worden. De introductie van nieuwe categorieën in 2022, zoals onderkomen bij derden (ETHOS 6) en met uithuiszetting bedreigde personen (ETHOS 7), zal leiden tot het verschijnen van nieuwe lagen. De openbare ruimte (ETHOS 1), hoewel minder massaal dan

andere categorieën, blijft gestaag groeien, wat benadrukt hoe hardnekkig de meest zichtbare vormen van dakloosheid zijn. Tot slot is er een relatieve stabiliteit in opvangtehuizen (ETHOS 3). Het is belangrijk op te merken dat de variaties die van de ene uitgave op de andere worden waargenomen, niet altijd een lineaire logica volgen. In feite worden ze beïnvloed door vele fluctuerende factoren zoals sociale en economische contexten, maar ook door structurele capaciteiten, methodologische aanpassingen en de wisselende betrokkenheid van actoren bij het verzamelen van gegevens.

Onderverdeling volgens leeftijd en geslacht

FIGUUR 0.5. ONDERVERDELING VOLGENS LEEFTIJD EN GESLACHT

Figuur 0.5. toon de onderverdeling van de getelde personen volgens gender en leeftijd.

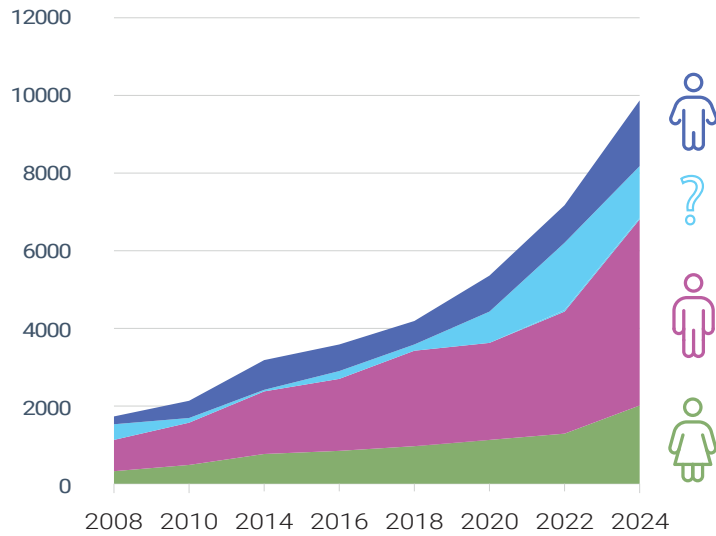
In 2024 maakten mannen bijna de helft uit van de getelde bevolking, met 4.760 personen, ofwel 48,7% van het totaal. Hun aantal was 52,3% hoger dan in 2022 (toen 3.125 mannen werden geteld). Vrouwen vormen daarentegen 20,4% van de getelde personen, met 1.991. Dit is een stijging van 55,2% ten opzichte van 2022 (1.283 vrouwen).

Minderjarigen maken een groot deel uit van de getelde populatie, met 1.678 kinderen of jongvolwassenen geteld in 2024, ofwel 17,2% van het totaal. Dit cijfer is 71,7% hoger dan in 2022, toen 933 minderjarigen werden opgetekend.

Tegelijkertijd werden 38 niet-binaire personen of personen van wie het gender niet overeenkwam met het bij de geboorte toegewezen gender geïdentificeerd, ofwel 0,3% van het totaal.

Tot slot kon voor 13,4% van de getelde personen (ofwel 1.310 personen) het gender niet geïdentificeerd worden. Dit aandeel wordt voornamelijk verklaard door het ontbreken van gendergegevens in bepaalde woningtypes, met name kraakpanden en tijdelijke bezettingen, waar individuele informatie moeilijker te verzamelen is. Deze statistische tekortkoming resulteert in een gedeeltelijke onderschatting van alle gender- en leeftijds categorieën in de totale gegevens en vraagt om een voorzichtige interpretatie van deze resultaten.

FIGUUR 0.6. EVOLUTIE VAN HET AANTAL GETELDE PERSONEN PER GENDER EN LEEFTIJD VAN 2008 TOT 2024

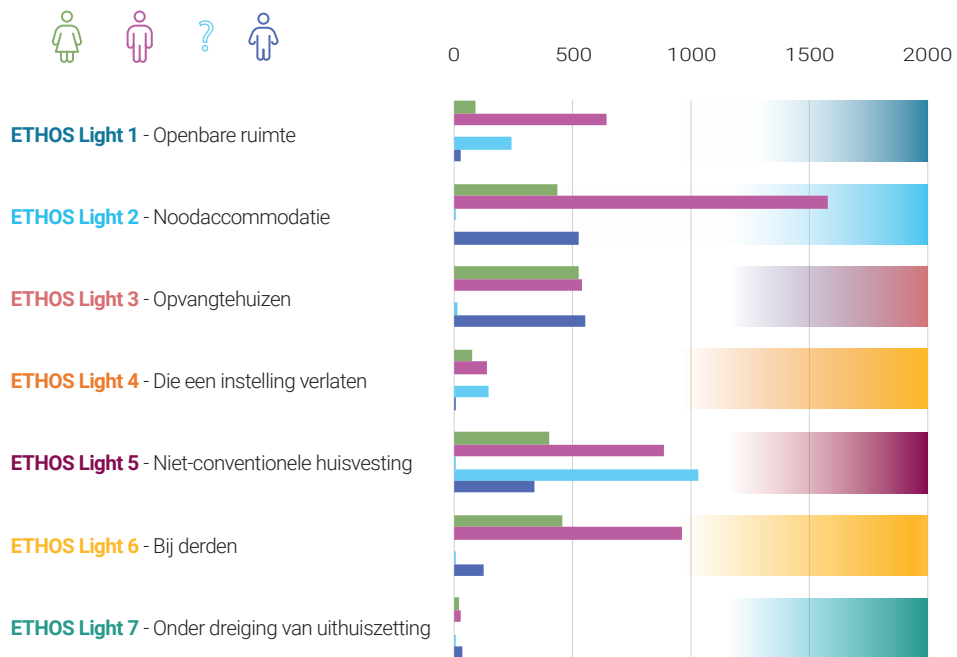

Figuur 0.6 toont de evolutie van het aantal personen per geslacht en categorie tussen 2008 en 2024. Het toont een gestage toename van het aantal getelde personen in alle categorieën, met een duidelijke versnelling vanaf 2020. Mannen blijven de meest vertegenwoordigde categorie over de gehele periode, maar er is ook een voortdurende groei in het aantal vrouwen, minderjarigen en personen van wie het geslacht niet is vastgesteld.

Het aandeel onbepaalde personen, dat vanaf 2022 sterk stijgt, wordt met name verklaard door de ontwikkeling van de telling in de kraakpanden en tijdelijke bezettingen, waar individuele gegevens moeilijker te verzamelen zijn.

Tot slot vertoont de minderjarigencurve sinds 2018 een aanhoudende groei, wat bevestigt dat dak- en thuisloosheid ook kinderen en gezinnen treft.

FIGUUR 0.7. ONDERVERDELING PER ETHOS LIGHT- CATEGORIE VOLGENS GENDER EN LEEFTIJD

Figuur 0.7. laat de verschillen zien in onderverdeling volgens gender en leeftijd binnen de verschillende ETHOS Light- categorieën.

In **categorie 1** (openbare ruimte) vormen mannen de overgrote meerderheid (642 personen), gevolgd door onbepaalde personen (242), en slechts 85 vrouwen werden geteld. Deze oververtegenwoordiging van mannen wordt verklaard door het feit dat mannen zichtbaarder zijn in de openbare ruimte, terwijl vrouwen vaak vermijdende of informele opvangstrategieën hanteren. Het grote aantal onbepaalde personen wordt verklaard door de methodologie van de straattelling: de personen waren over het algemeen al gesetteld voor de nacht, vaak in slaapzakken of preciaire voorzieningen, waardoor het moeilijk was om geslacht of leeftijd visueel vast te stellen. Hoewel het aantal minderjarigen dat op straat werd geteld relatief klein blijft (23 kinderen), is het belangrijk op te merken dat dit aantal bijna verdubbeld is sinds 2022, toen 12 minderjarigen werden geteld.

Categorie 2 (noodaccommodatie) toont een meerderheid van mannen (1.576), maar de aanwezigheid van 434 vrouwen en 524 minderjarigen duidt op een breder gebruik van deze voorzieningen door gezinnen. Dit patroon is ook terug te vinden in de opvangtehuizen (**categorie 3**), waar de cijfers evenwichtiger zijn: 525 vrouwen voor 541 mannen, en een aanzienlijk aantal minderjarigen (548). Deze instellingen hebben dus een gemengde populatie, vaak gezinnen of vrouwen met kinderen.

De instellingen (**categorie 4**) hebben weinig minderjarigen (slechts 1 geval), maar een aanzienlijk aantal onbepaalde personen (144), vaak afkomstig van ziekenhuizen of medisch-sociale diensten, waar informatie over het gender soms ontbreekt of niet wordt verzameld. Deze categorie wordt nog steeds gedomineerd door mannen (136), hoewel vrouwen (76) ook vertegenwoordigd zijn.

Categorie 5 (niet-conventionele huisvesting) heeft een meer onevenwichtige onderverdeling: 1.029 personen zijn geteld zonder gendergegevens, de overgrote meerderheid uit kraakpanden en tijdelijke bezettingen waar informatie moeilijk toegankelijk is. Onder de bekende gegevens zijn er twee keer zoveel mannen (881) als vrouwen (397), en 337 minderjarigen, wat de aanwezigheid van gezinnen in deze preciaire vormen van huisvesting benadrukt.

In **categorie 6** (bij derden) is het aandeel vrouwen bijzonder hoog (457 vrouwen voor 960 mannen), en er zijn ook 121 minderjarigen.

Categorie 7 ten slotte (onder dreiging van uithuiszetting) telt 77 personen onder wie 17 vrouwen, 24 mannen, 6 personen van wie het geslacht niet werd bepaald en 30 minderjarigen.

992 personen, of **10%**
van het totaal aantal
personen in 2024

Personen in de openbare ruimte - ETHOS Light 1

Organisatie en verloop van de telling in de openbare ruimte

Het tellen van personen in de openbare ruimte vond plaats op 6 november tussen 23u en middernacht in de 19 gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dit type telling is gebaseerd op een methodologie die bekend staat als *point-in-time*, waarbij een momentopname wordt gemaakt van de situatie op een specifiek tijdstip en in een specifiek gebied. Het late uur werd gekozen om personen te tellen die overnachten, waardoor het risico van het tellen van personen op doorreis of op verplaatsing wordt verkleind. Het vermindert ook het risico op dubbele tellingen, aangezien er geen persoonlijke of identificerende informatie wordt verzameld.

Om een effectieve dekking van het gebied te garanderen, wordt in de maand voorafgaand aan de telling een verkenning van locaties of sporen van aanwezigheid uitgevoerd. Dit jaar waren de lokale politie, professionals uit de hulpverlenende sector aan personen in dak- en thuisloosheid, gemeentelijke preventiediensten en andere lokale spelers met diepgaande kennis van openbare ruimtes betrokken bij de voorbereidende werkzaamheden. Op basis van deze bevindingen is het Gewest verdeeld in geografische zones, die elk in een uur kunnen worden afgelegd.

De teams, bestaande uit vrijwilligers, professionals uit de sector, leden van de preventiediensten en andere publieke actoren, bezochten deze zones te voet, met de fiets of met de auto, afhankelijk van de toegankelijkheid van de zone en de dichtheid van de waarnemingen. Sommige specifieke zones werden door gespecialiseerde actoren bezocht: de zones beheerd door Brussel Leefmilieu werden door hun medewerkers bezocht, de stations door het personeel van de NMBS en de metro- en premetrostations door de MIVB. Er werd ook een team fietsers op de been gebracht om de belangrijkste parkings van het Gewest te bewaken. Bovendien werden de zones die als "gevoelig" of "potentieel gevaarlijk" werden beschouwd, uitsluitend bewaakt door professionals uit de sector of ervaren terreinwerkers.

Elk team ontving een kaart met daarop de prioritairere locaties die tijdens de verkenning waren geïdentificeerd. Er werden precieze instructies gegeven over

hoe de telling moest worden uitgevoerd: respecteer de geografische grenzen van het toegewezen gebied, leg de route af in maximaal een uur en ga vooral geen interactie aan met de personen die werden aangetroffen om hun rust en privacy te bewaren. De verzamelde informatie was beperkt tot een schatting van het gender (man, vrouw of ander) en de aanwezigheid van eventuele kinderen. Deze discretievereiste verklaart het aanzienlijke percentage personen die als "anders" werden geïdentificeerd wanneer gender of leeftijd niet konden worden vastgesteld.

Om het verzamelen van gegevens gemakkelijker en nauwkeuriger te maken, werd voor de enquête van dit jaar een mobiele applicatie ontwikkeld. Hiermee kon de informatie over elke waarneming direct worden gecodeerd: het geschatte gender en de leeftijd, de aanwezigheid van eventuele kinderen en het type ruimte (parkeerplaats, groene ruimte, openbare ruimte, metro, station of andere), terwijl de anonimiteit van de personen gewaarborgd bleef. De applicatie bevatte ook een geolokalisatiefunctie, waardoor de verzamelde gegevens gedetailleerd in kaart konden worden gebracht. De gegevens werden vervolgens in alle vertrouwelijkheid verwerkt en per buurt verzameld, per brandhaard of specifieke locatie. Naast de nauwkeurigheid had deze applicatie het logistieke voordeel dat vrijwilligers niet terug hoefden te keren naar het startpunt om hun gegevens in te leveren: ze konden na afloop van hun missie direct naar huis.

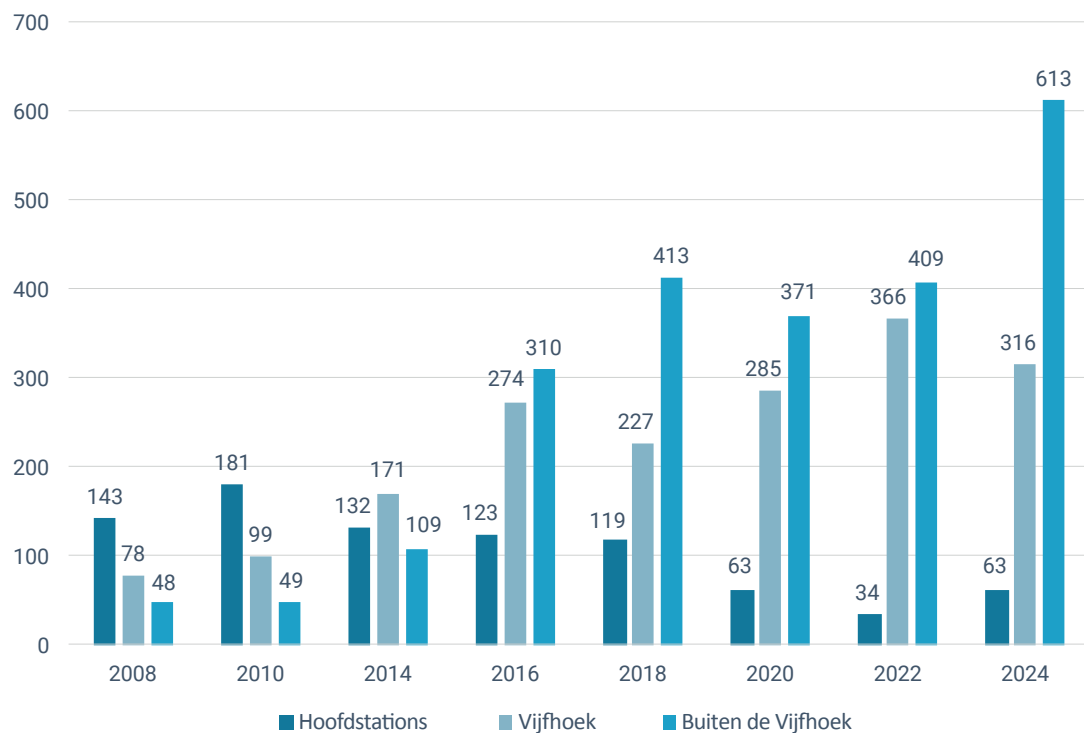
Resultaten en analyse van de verzamelde gegevens

In de nacht van 6 op 7 november 2024 werden 992 personen op de openbare weg geteld. Dit is een stijging van 22,6% ten opzichte van het voorgaande jaar en 10% van het totaal aantal getelde personen in 2024, ofwel ongeveer één op de tien getelde personen.

TABEL 1.1. OPENBARE RUIMTES: EVOLUTIE PER GEOGRAFISCHE ONDERVERDELING VAN HET AANTAL GETELDE PERSONEN TUSSEN 2008 EN 2024

SOORT RUIMTE	2008	2010	2014	2016	2018	2020	2022	2024
Hoofdstations	143	181	132	123	119	63	34	63
Vijfhoek	78	99	171	274	227	285	366	316
Buiten de vijfhoek	48	49	109	310	413	371	409	613
Totaal	269	329	412	707	759	719	809	992

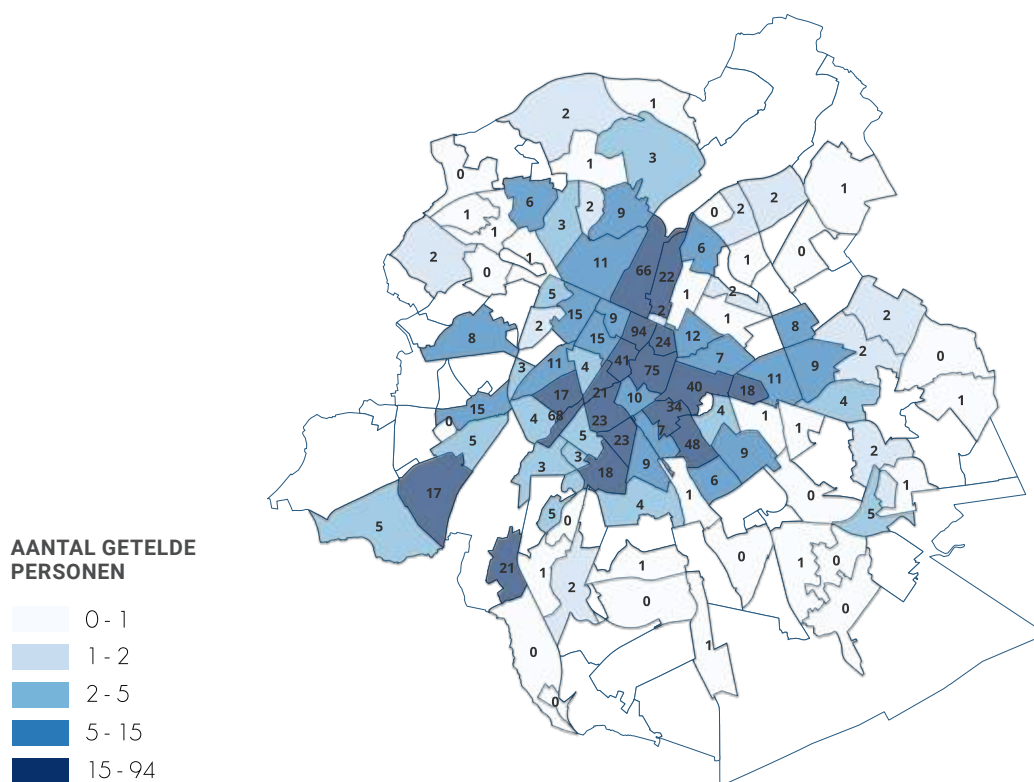
FIGUUR 1.1. OPENBARE RUIMTES: EVOLUTIE PER GEOGRAFISCHE ONDERVERDELING VAN HET AANTAL GETELDE PERSONEN TUSSEN 2008 EN 2024

Een analyse van de geografische spreiding van de ingeschreven personen (Tabel 1.1, Figuur 1.1) toont verschillende veranderingen ten opzichte van 2022. Ten eerste zal er een aanzienlijke toename (+85,3%) zijn van het aantal personen in de belangrijkste Brusselse stations (Zuidstation, Centraal Station, Congres en Noordstation), van 34 naar 63. Ondanks de recente toename van het aantal personen in de stations, is er sinds 2010 een algemene neerwaartse trend van het aantal personen op deze specifieke locaties. Deze da-

ling is voornamelijk te wijten aan strengere veiligheidsmaatregelen en renovatiewerkzaamheden, met name op het Noordstation. Er was ook een significante stijging van 49,9% in het aantal getelde personen buiten de Vijfhoek (van 409 naar 613), terwijl het aantal getelde personen binnen de Vijfhoek licht daalde (van 366 naar 316). Deze trend lijkt te wijzen op een geleidelijke verspreiding naar de buitenwijken.

KAART 1.1. OPENBARE RUIMTES: AANTAL GETELDE PERSONEN PER STATISTISCH DISTRICT

Kaart 1.1. geeft een nauwkeurige voorstelling van het aantal dak- en thuislozen dat in de nacht van 6 op 7 november 2024 in de wijken van het Brussels Gewest werd geteld. Er is een hoge concentratie in het stadscentrum, in het bijzonder in de wijken binnen de Vijfhoek, waar in sommige wijken tussen 15 en 94 personen werden geteld. Deze concentratie verspreidt zich geleidelijk naar de buitenwijken, met een aanzienlijke daling van het aantal getelde personen naarmate men zich verder van het centrum verwijderd. Het aantal personen dat in de buitenwijken woont is over het algemeen lager, vaak tussen de 0 en 5. Er moet echter

worden opgemerkt dat sommige specifieke perifere wijken tussenliggende concentraties hebben (tussen 5 en 15 personen), wat duidt op een gerichte uitbreiding van het fenomeen buiten het stadscentrum. Dit is in het bijzonder het geval langs het kanaal in Anderlecht, in de Noordwijkse Sint-Joostwijk, in Etterbeek rond het Jubelpark, in Elsene in de Matongewijk en in Sint-Gillis aan de Bareel. Er was ook een concentratie in Ukkel in de wijk Neerstalle, waar 21 personen werden geteld.

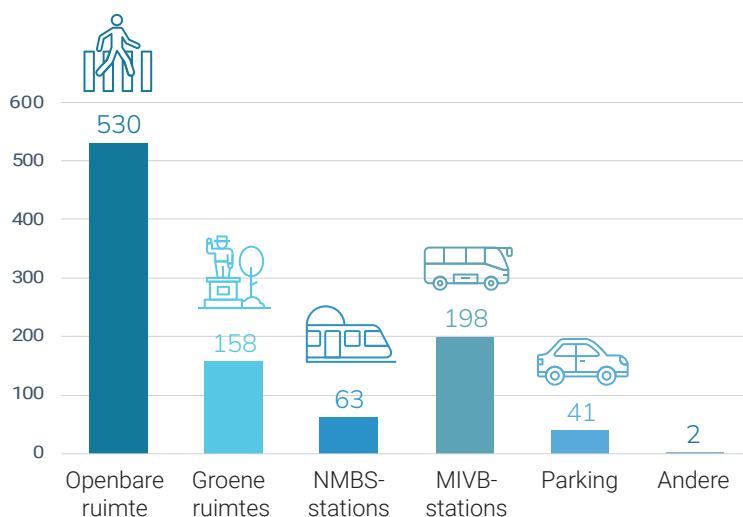
KAART 1.2. OPENBARE RUIMTES: DICHTHEID VAN DE GETELDE PERSONEN

Deze verdeling bevestigt een concentrische dynamiek van thuisloosheid in Brussel, gekenmerkt door een hoge dichtheid in het hart van de stad die afneemt

naarmate ze zich verder naar buiten verspreidt. Kaart 1.2 (dichtheid van de getelde personen) bevestigt deze concentrische dynamiek.

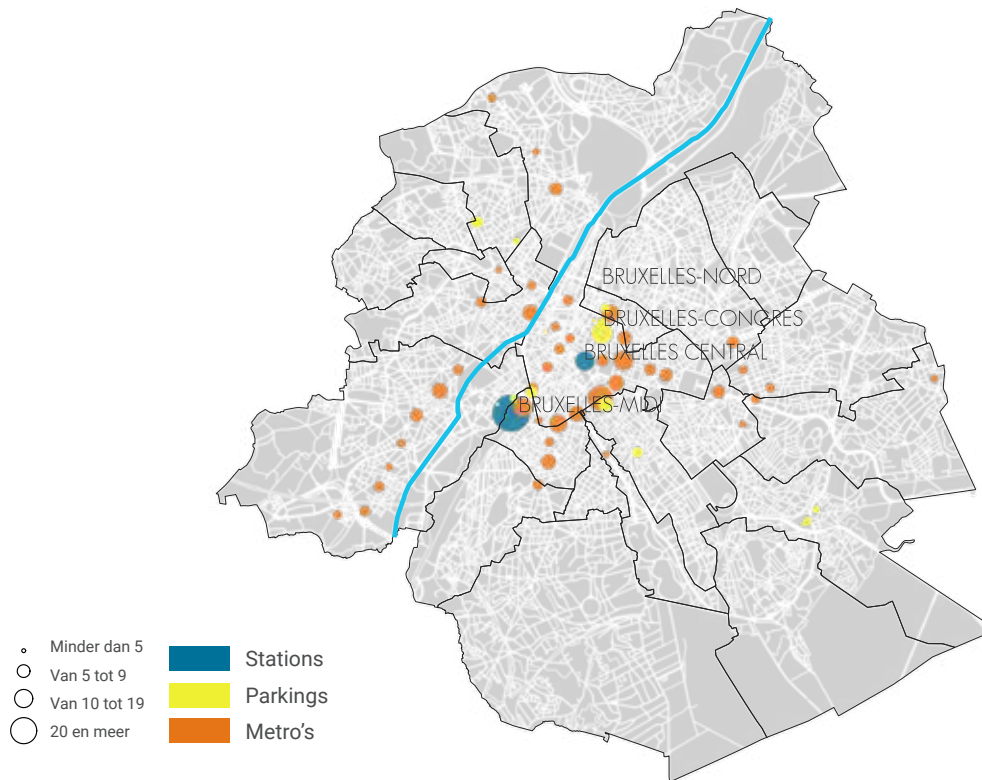
FIGUUR 1.2. OPENBARE RUIMTES: GEOGRAFISCHE ONDERVERDELING VAN DE GETELDE PERSONEN

Wat de types bezette ruimte betreft (Figuur 1.2), is de openbare ruimte goed voor de meerderheid van de getelde personen (530 personen, 53,4%). Daarna komen de metro- en premetrostations van de MIVB (198 per-

sonen, 19,9%), vervolgens groene ruimtes (158 personen, 15,9%), hoofdstations (63 personen, 6,3%) en tot slot parkings (41 personen, 4,1 %).

KAART 1.3. OPENBARE RUIMTES: GETELDE PERSONEN IN DE MIVB-STATIONS, NMBS-STATIONS EN PARKINGS

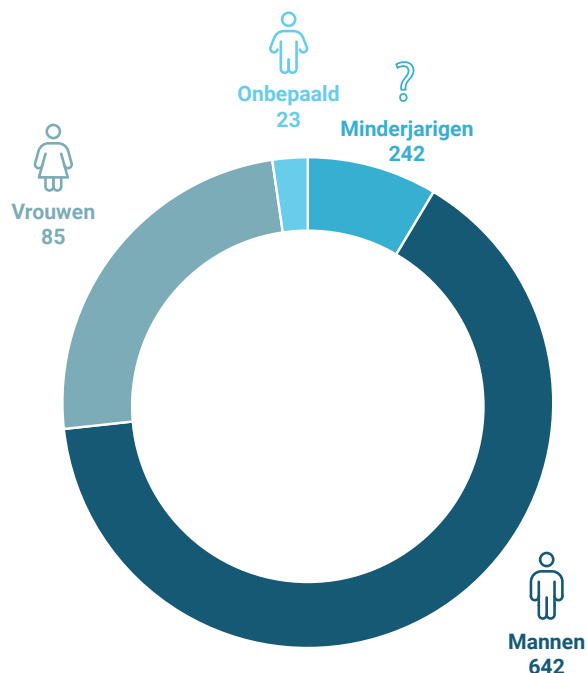
Kaart 1.3. laat deze onderverdeling zien en markeert de gevoelige punten (stations, parkings en MIVB-stations). Tussen 2022 en 2024 zal het aantal personen in de metro- en premetrostations van de MIVB met 20,7% toenemen, van 164 tot 198. De meest getroffen stations - waar 8 tot 21 personen worden geteld - zijn Graaf van Vlaanderen, Troon, Louiza, Aumale, Munthof, Kruidtuin, Zuidstation, Kunst-Wet en Naamsepoort. In deze stations, die vaak dicht bij grote verkeersknooppunten of stedelijke centra liggen, concentreert zich een aanzienlijk deel van de getelde personen.

Wat de stations betreft, blijft het Zuidstation het belangrijkste concentratiepunt met 46 getelde personen, ofwel 4,6% van alle getelde personen in de openbare

ruimte. Het Centraal Station volgt met 12 personen. Het Noordstation daarentegen telde slechts 4 personen op het moment van de telling. Dit lage aantal kan worden verklaard door de lopende werken in het station en door de zichtbare aanwezigheid van een politiepatrouille in de nacht van 6 november, ingezet voor veiligheidsdoeleinden. Er waren slechts twee personen in het Congresstation.

De meeste parkings bevinden zich in het stadscentrum, met 7 tot 15 geregistreerde personen, afhankelijk van de locatie. Naarmate je verder naar de buitenwijken gaat, neemt het aantal personen dat gebruik maakt van deze parkeerplaatsen af: ze bieden over het algemeen plaats aan 1 tot 4 personen.

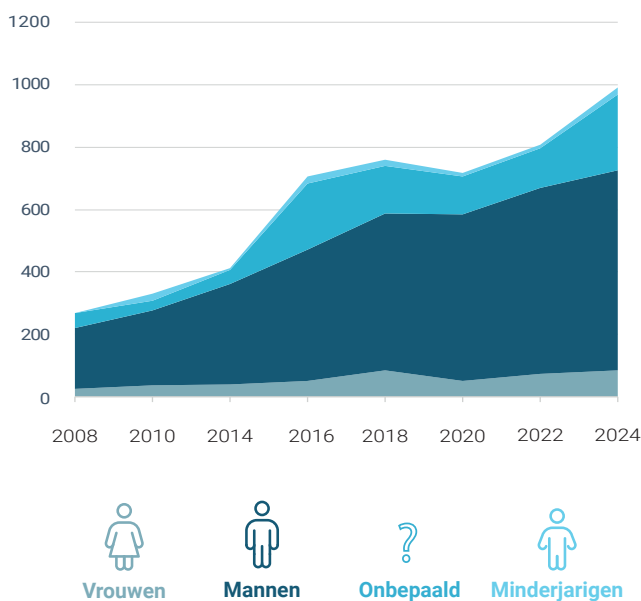
FIGUUR 1.3. OPENBARE RUIMTES: ONDERVERDELING VOLGENS LEEFTIJD EN GENDER

Tot slot laat de analyse volgens leeftijd en gender (Figuur 1.3) een bevolking zien die voornamelijk bestaat uit mannen (65%) met een klein aandeel vrouwen (9%), een opmerkelijk percentage personen onder wie het gender onbepaald is (24%) en 2% minderjarigen. Deze resultaten zijn vergelijkbaar met die van eerdere tellingen. Onderzoek (Reeve, 2008; Paquot, 2022) heeft aangetoond dat dakloze vrouwen vaak strategieën gebruiken om hun gender en locatie te verbergen wanneer ze in de openbare ruimte slapen, om zichzelf te beschermen tegen gendergerelateerd geweld. Bovendien nemen ze vanwege het verhoogde risico op geweld vaker hun toevlucht tot informele regelingen om te voorkomen dat ze de nacht op straat doorbrengen. Deze strategieën kunnen van invloed zijn op de manier waarop dakloze vrouwen in tellingen worden weergegeven.

FIGUUR 1.4. OPENBARE RUIMTES: EVOLUTIE VAN HET AANTAL GETELDE PERSONEN PER GENDER EN LEEFTIJD

Langetermijnevolutie (Figuur 1.4) bevestigen deze trend. Sinds 2008 is het totale aantal getelde personen in de openbare ruimte gestaag gestegen, met een aanzienlijke versnelling vanaf 2014. Mannen zijn nog steeds veruit in de meerderheid over de hele periode. Er is ook een geleidelijke stijging van het aantal personen van wie het gender onbepaald is gebleven, vooral vanaf 2016, wat zowel de methodologische beperkingen van de telling als de verdoezelingsstrategieën van sommige personen weerspiegelt. Het aandeel vrouwen blijft relatief laag en stabiel, wat zou kunnen wijzen op een ondervertegenwoordiging die verband houdt met het feit dat ze ongezien willen worden in de openbare ruimte. Tot slot blijft het aantal geregistreerde minderjarigen zeer klein, zonder significante variatie door de jaren heen.

2 535 personen, of **25,9%**
van het totale aantal
personen in 2024

Personen in noodaccommodatie - ETHOS Light 2

Noodaccommodatie biedt onmiddellijk onderdak aan personen zonder huisvestingsoplossing. Het biedt een oplossing voor twee soorten situaties: enerzijds als noodoplossing na eenmalige crisissituaties zoals uithuiszetting, brand, huiselijk geweld of onhygiënische woonomstandigheden en anderzijds als tijdelijk stabilisatieproces in de context van meer chronisch rondzwerven waarbij vaak psychomedische-sociale ondersteuning nodig is.

In de nacht van 6 op 7 november 2024 werden 2.535 personen opgevangen in een nood- of crisisvoorziening (wintervoorziening). Dit komt overeen met 25,93% van het totale aantal personen dat onderdak kreeg, ofwel meer dan één op de vier personen vond die nacht onderdak in dit type voorziening.

Van deze diensten hebben de New Samusocial en BelRefugees de grootste opvangcapaciteit (80,5% van de begunstigden werd er opgevangen, zie Figuur 2.1.). Het is echter belangrijk op te merken dat het aantal opgevangen personen vooral afhangt van de beschikbare capaciteit en niet van de werkelijke behoefte. Het aanbod van accommodatie is daarom een beperking die de onderverdeling van begunstigden structureert en die niet noodzakelijkerwijs de omvang van de vraag weerspiegelt.

Structuren in constante beweging

Noodhuisvesting wordt gekenmerkt door instabiliteit, zowel voor de begunstigden als voor de medewerkers. Enerzijds omdat accommodatie per definitie tijdelijk is en sterk varieert van centrum tot centrum, hebben sommige voorzieningen extreem korte verblijfsperiodes, wat het moeilijk maakt om personen op te volgen. Anderzijds omdat de overeenkomsten die met de eigenaars van de gebouwen worden gesloten niet bindend zijn, wat leidt tot veelvuldige verhuizingen tussen structuren en zelfs permanente sluitingen.

Deze variaties hebben een sterke invloed op het fenomeen van *phasing in* en *phasing out:* wanneer een centrum opent, duurt het even voordat het op volle capaciteit draait; omgekeerd, wanneer een centrum sluit, daalt de bewoningsgraad geleidelijk. Bijvoorbeeld, in 2024 hadden verschillende veranderingen een directe impact op de accommodatie: Marie Curie

II en Train Hostel waren net geopend, wat leidde tot een geleidelijke opbouw van de capaciteit; Beaulieu ging sluiten, waardoor de bewoningsgraad daalde.

Een terugkerende uitdaging, die de laatste jaren is toegevoegd, is het beheer van bedwantsen. Besmetting van gebouwen vereist frequente ontsmetting, wat kan leiden tot tijdelijke sluitingen en een vermindering van het aantal beschikbare plaatsen.

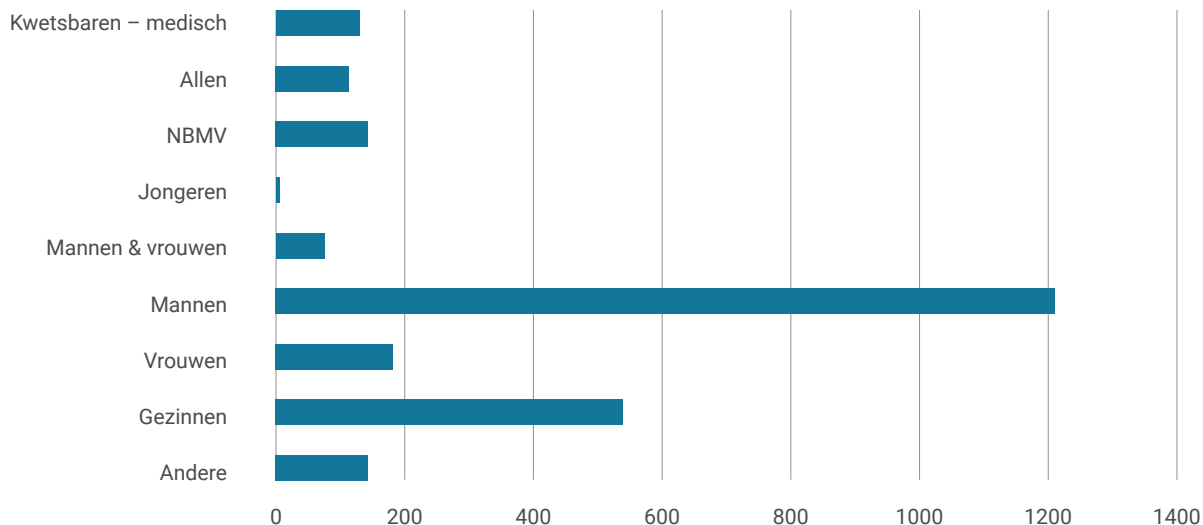
Tot op heden is er geen gestandaardiseerd protocol voor het beheer van dit probleem, hoewel maatregelen steeds meer ingang beginnen te vinden. Exploitanten worden aangemoedigd om in hun werkingsbegroting voorzieningen te treffen voor deze situaties.

Een diversiteit aan voorzieningen

Achter de term noodopvang gaan heel verschillende realiteiten schuil, in termen van opvangvoorwaarden en verblijfsduur. Sommige voorzieningen bieden opvang van zeer korte duur (1 tot 3 nachten) met een sociale evaluatie die kan leiden tot een verlenging. Andere voorzieningen bieden vanaf het begin een langer verblijf, vooral voor specifieke groepen. Maar ongeacht het type opvang, het is altijd gebaseerd op hetzelfde principe: het is onvoorwaardelijk en gratis.

De diversiteit van de voorzieningen voor noodaccommodatie wordt ook weerspiegeld in de onderverdeling van het gehuisveste publiek (Figuur 2.2.). Elke voorziening beantwoordt aan specifieke behoeften volgens het profiel van de begunstigden. In november 2024 was deze heterogeniteit bijzonder zichtbaar. Ook hier moet worden opgemerkt dat deze onderverdeling gebaseerd is op het aanbod en niet op de vraag.

FIGUUR 2.1. NOODVOORZIENINGEN: ONDERVERDELING VOLGENS HET SOORT ACCOMMODATIE/HÉBERGEMENT

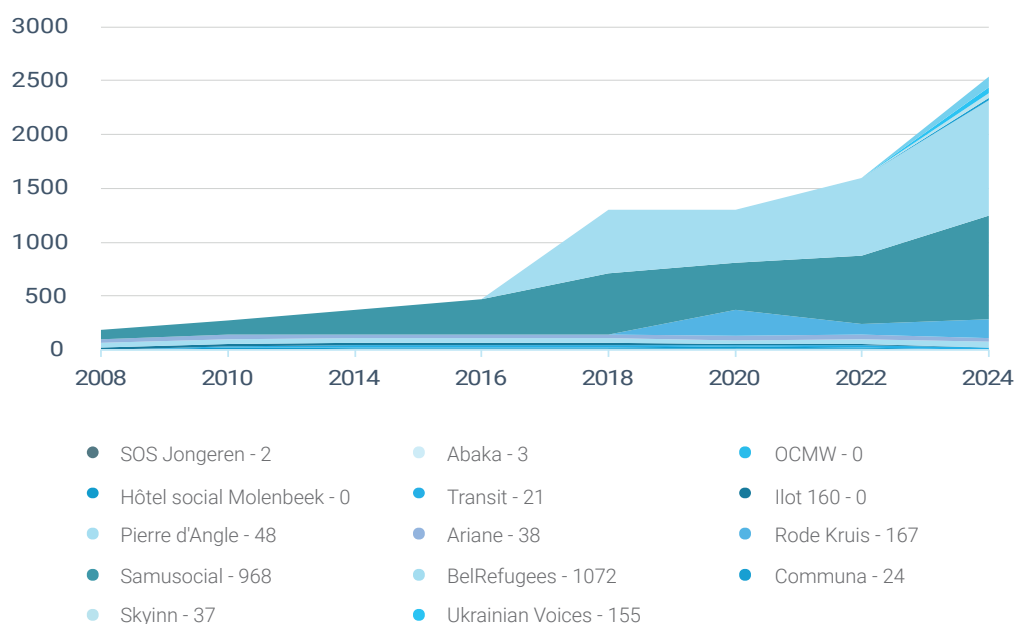

In november 2024 ontvingen de noodaccommodatiecentra in meerderheid alleenstaande mannen (1.210 personen, ofwel bijna de helft van het personeelsbestand, verspreid over 8 centra). Gezinnen vormden de tweede grootste groep (531 personen in 4 centra), gevolgd door alleenstaande vrouwen (188 personen in 2 centra).

Andere categorieën waren alleenstaande buitenlandse minderjarigen - NBMV (131 personen in 2 centra), kwetsbare personen die medische zorg nodig hebben (123 personen in een speciaal centrum) en gemengde accommodatie voor mannen en vrouwen (85 personen in 2 centra).

Evoluties

FIGUUR 2.2 NOODVOORZIENINGEN: EVOLUTIE VAN HET AANTAL IN STRUCTUREN ONDERGEBRACHTE PERSONEN VAN 2008 TOT 2024

TABEL 2.1. NOODVOORZIENINGEN: EVOLUTIE VAN HET AANTAL ONDERGEBRACHTE PERSONEN VAN 2008 TOT 2024

NOODSTRUCTUREN	2008	2010	2014	2016	2018	2020	2022	2024
SOS Jongeren			4	4	4	2	0	2
Abaka			4	3	3	5	5	3
OCMW						7	10	0
Hotel social Molenbeek		21	16	19	13	16	6	0
Transit		13	19	17	20	8	18	21
Ilot 160	20	21	21	22	20	18	16	0
Pierre d'Angle	48	48	48	48	48	30	48	48
Ariane	29	34	28	33	29	43	35	38
Rode Kruis						244	104	167
Samusocial	90	137	227	328	570	435	633	968
BelRefugees					598	498	718	1072
Communa								24
Sky Inn								37
Ukrainian Voices								155
Totaal	187	274	367	474	1305	1306	1593	2535

Zoals Figuur 2.1. en Tabel 2.1. laten zien, is het aantal personen in noodopvang sterk gestegen tussen 2016 en 2018. Deze groei wordt grotendeels verklaard door een toename van het aantal plaatsen dat bij Samusocial wordt gefinancierd en door de komst van BelRefugees, dat opvangoplossingen heeft opgezet voor migranten op doorreis en personen zonder verblijfsvergunning, als reactie op het gebrek aan adequate voorzieningen door de autoriteiten. Deze ontwikkeling vormt ook een keerpunt in de manier waarop deze groepen worden opgevangen.

Het aantal personen zonder verblijfsvergunning in noodopvang blijft stijgen, als direct gevolg van de tekortkomingen van het federale opvangnetwerk. Bij gebrek aan plaatsen in de centra voor aanvragers van internationale bescherming moeten deze personen een

beroep doen op de noodvoorzieningen, waardoor de druk op deze structuren toeneemt.

Op 25 januari 2023 toonde een studie van Bruss'help aan dat 54,28% van de begunstigen van de centra New Samusocial, Plateforme Citoyenne en Pierre d'Angle zich in een illegale situatie bevonden (Van Gaens, 2024).

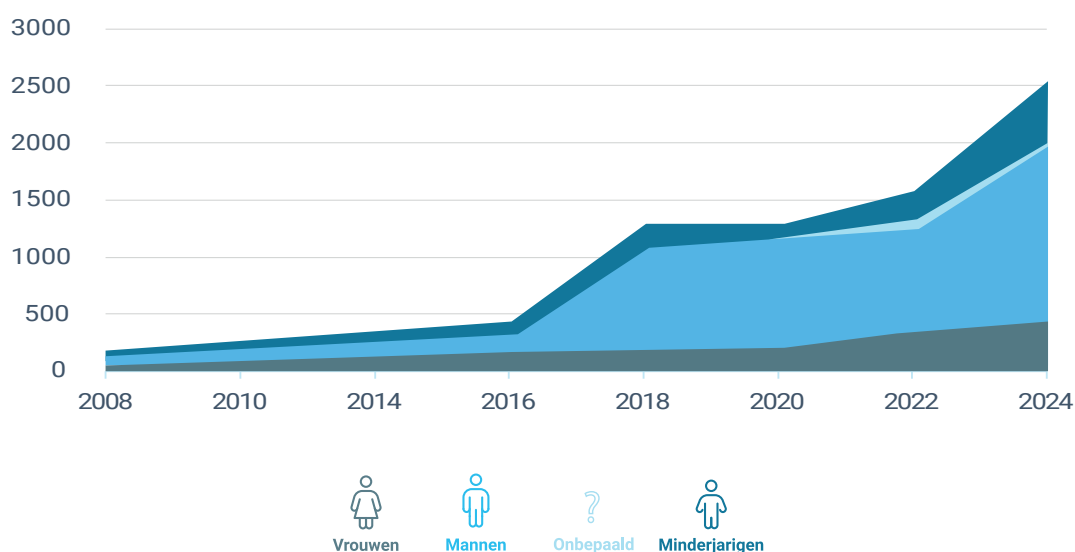
Dit onderstreept het feit dat de strijd tegen dak- en thuisloosheid niet doeltreffend kan zijn zonder rekening te houden met deze groepen.

In deze context trachtte de Brussels Deal, die eind 2022 werd ondertekend (n.b. na de teldatum van 2022), een antwoord te bieden op deze crisis. Tussen 2022 en 2024 steeg het aantal personen in noodaccommodatie met 59%, mede dankzij deze cofinanciering tussen de federale overheid en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Deze voorziet in de terbeschikkingstelling van 2.000 noodaccommodatieplaatsen via verschillende operatoren. Deze financiering komt niet overeen met

een netto totstandbrenging van nieuwe plaatsen, maar eerder met een financiële ondersteuning van bestaande plaatsen, wat verklaart waarom de opvangcapaciteit niet lineair is toegenomen. Het heeft het echter wel mogelijk gemaakt om bepaalde regelingen te bestendigen of uit te breiden. Hoewel deze maatregel essentieel is, is het geen structurele oplossing voor de opvangcrisis, maar eerder een tijdelijk antwoord op een noodtoestand.

Gender en leeftijd van ondergebrachte personen

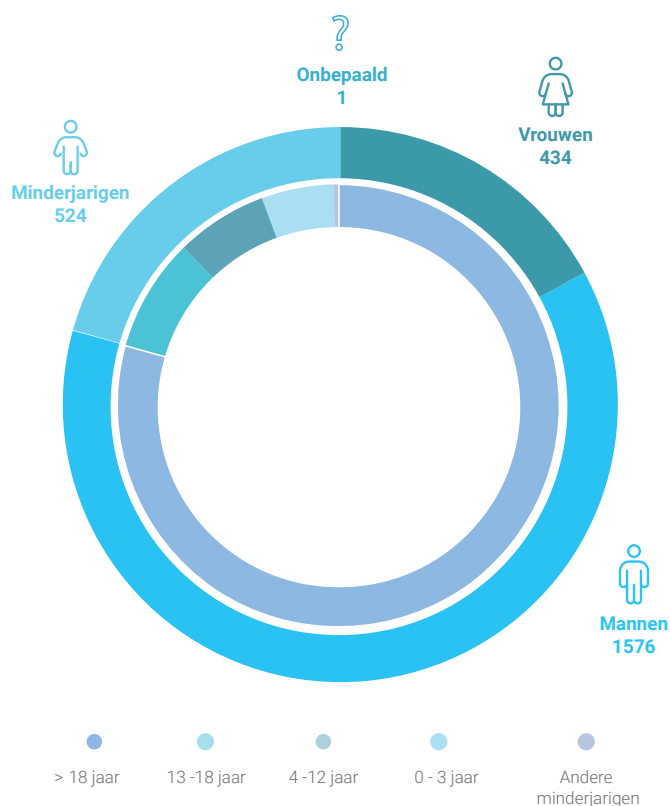
FIGUUR 2.3. NOODVOORZIENINGEN: EVOLUTIE VAN HET AANTAL ONDERGEBRACHTEN PERSONEN VOLGENS LEEFTIJD EN GENDER

TABEL 2.2. NOODVOORZIENINGEN: EVOLUTIE VAN HET AANTAL ONDERGEBRACHTEN PERSONEN VOLGENS LEEFTIJD EN GENDER

EVOLUTIE GENDER/ LEEFTIJD	2008	2010	2014	2016	2018	2020	2022	2024
Vrouwen	68	98	139	177	220	217	355	434
Mannen	75	119	119	148	840	922	882	1576
Onbepaald	25	0	0	0	0	0	104	1
Minderjarigen	19	57	109	149	245	167	252	524
Totaal	187	274	367	474	1305	1306	1593	2535

FIGUUR 2.4. NOODVOORZIENINGEN: ONDERVERDELING VOLGENS LEEFTIJD EN GENDER

Tot 2016 waren vrouwen in de noodvoorzieningen in de meerderheid, hoewel de verhouding tussen mannen en minderjarigen en vrouwen tot dan toe gestaag was toegenomen (Figuur 2.3 en Tabel 2.2). Vanaf 2018 heeft de komst van BelRefugees geleid tot een toename van het aantal gehuisveste volwassenen mannen. In 2024 vertegenwoordigen zij 62,17% van de

begunstigden, ofwel een aandeel dat vergelijkbaar is met dat van mannen die op straat leven (64%). Deze convergentie onderstreept de steeds nauwere en noodzakelijkere band tussen de realiteit van "zichtbare" dakloosheid en de beschikbare opvangcapaciteiten (NBMV).

1 628 personen, of 16,7%
van het totale aantal
personen in 2024

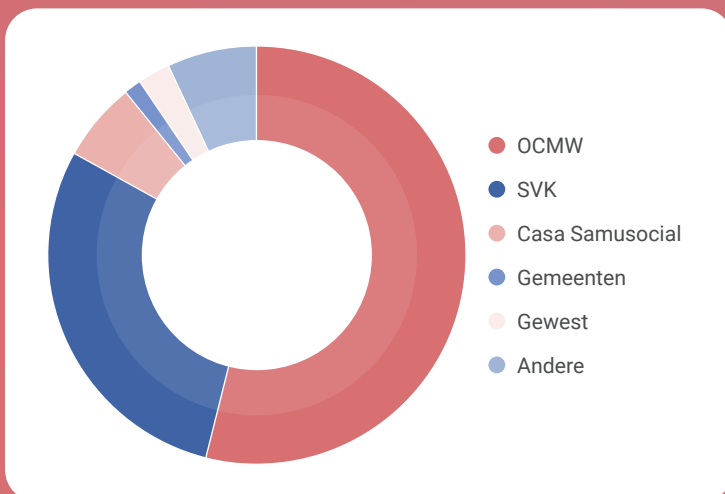
Personen in opvangtehuis voor dak- en thuislozen - ETHOS Light 3

De transithuisvesting

Voorlopige huisvesting is een essentiële schakel tussen noodaccommodatie en toegang tot duurzame huisvesting. Het doel is een tijdelijke oplossing te bieden aan personen in zeer precare of noodsituaties. Deze overgangperiode, die maximaal achttien maanden duurt (Brusselse Huisvestingscode, 2003),

gaat gepaard met een geïndividualiseerde begeleiding om personen te ondersteunen bij het omgaan met de vele problemen die dak- en thuisloosheid en onzekerheid met zich meebrengen - en onder wie aangepaste toegang tot permanente huisvesting een deel van de oplossing is.

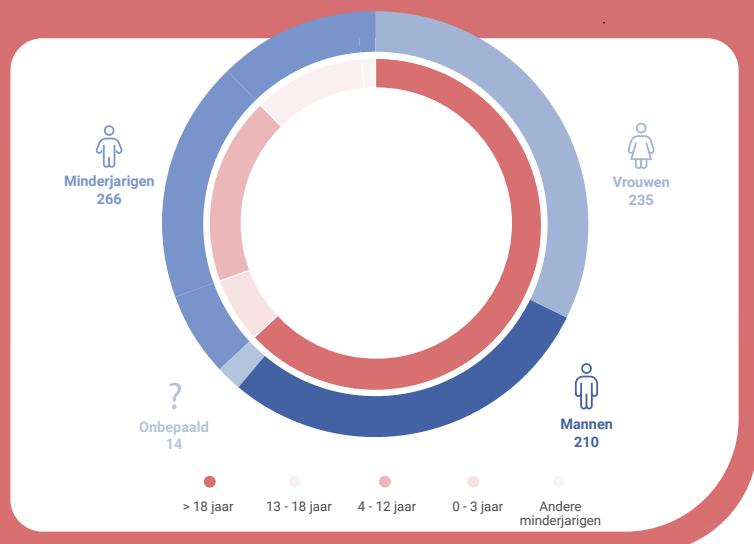
FIGUUR 3.1.1. TRANSITHUISVESTING: ONDERVERDELING PER ORGANISATIE

Tijdens de nacht van de telling werden 725 personen ondergebracht in transithuisvesting. De meerderheid van hen (54%), namelijk 391 personen, verbleven in woningen die beheerd en omkaderd worden door een OCMW. 212 personen (29%) werden ondersteund door diensten die transithuisvesting aanbieden beheerd door een Sociaal Verhuurkantoor (SVK). De overige 122 personen (17%) werden opgevangen in andere vormen van overgangsstructuren zoals Casa-projecten beheerd door New Samusocial (44 personen) of transithuisvesting beheerd door de gemeenten (11 personen) of het Gewest (17 personen).

FIGUUR 3.1.2. TRANSITHUISVESTING: ONDERVERDELING VOLGENS LEEFTIJD EN GENDER

Volgens de onderverdeling in Figuur 3.1.2 was 32% van de getelde personen in transithuisvesting vrouw (235 personen), 29% man (210 personen) en 37% minderjarig (266 kinderen). Van 2% van de personen (14 personen) kon het gender niet worden vastgesteld aan de hand van de verzamelde gegevens.

Een schatting van de reële bewoning van transithuisvesting

Er moet worden benadrukt dat de organisatie die de accommodatie ter beschikking stelt (SVK, BGHM, OCMW, gemeenten, enz.) niet noodzakelijk degene is die de personen die er verblijven begeleidt.

In het kader van de telling en om een zo nauwkeurig mogelijk beeld te krijgen van de bewoning van deze woningen, werd besloten om bij voorrang contact op te nemen met de diensten die verantwoordelijk zijn voor de ondersteuning, omdat zij over het algemeen actuele informatie hebben over de feitelijke bewoning. Huisvestingsbeheerders hebben alleen structurele gegevens (aantal woningen, aantal kamers) zonder garantie over de feitelijke bewoning op het moment van de telling.

Dit jaar werd echter een ramingsberekening uitgevoerd voor SVK transithuisvesting door het aantal kamers per woning te vergelijken met veronderstellingen over de bewoning, op basis van de normen in het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 17/12/2015 houdende de organisatie van sociale vastgoedkantoren. Deze berekening is gebaseerd op de volgende veronderstellingen:

- 1 persoon voor een studio;
- 2 personen voor een woning met één kamer (Het is een minimale hypothese dat sommige eenoudergezinnen bijvoorbeeld de woonkamer als ouderkamer kunnen gebruiken) ;
- 3 personen voor een woning met twee kamers, enz.

Als we deze schattingsmethode op basis van het aantal kamers per woning toepassen, zou het totale aantal personen dat in door SVK beheerde transithuisvesting verblijft 777 bedragen. Ter vergelijking: de methode waarbij de personen die in dezelfde woningen verblijven, worden geteld op basis van rechtstreeks contact met de diensten die hen begeleiden, levert een veel lager cijfer op: 212 personen.

Door de schatting uit te breiden tot de transithuisvesting die wordt beheerd door andere operatoren (OCMW, BGHM, gemeenten, Gewest, enz.), zou het theoretische totaal van de personen die in transithuisvesting zijn ondergebracht ongeveer 1.290 personen bereiken, wat een aanzienlijk verschil is met de 725 personen die volgens de gebruikelijke methode werden geteld. Dit cijfer van 725 is echter in de algemene resultaten gehandhaafd om de vergelijkbaarheid met eerdere uitgaves van de telling, die op dezelfde verzamelmethode waren gebaseerd, te waarborgen.

Deze cijfers moeten echter met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. De schattingen zijn gebaseerd op de verklaringen van de SVK in het overzicht van de situatie op 30/09/2024 (het document dat wordt gebruikt om de subsidies voor 2025 te berekenen), waarin staat dat een woning werd bewoond in het kader van een transitovereenkomst. Deze informatie wordt momenteel niet systematisch geverifieerd, met name omdat ze geen directe invloed heeft op de hoogte van de subsidies. Bovendien kan het zijn dat sommige woningen op deze datum tijdelijk onbewoond waren, wat een vertekend beeld kan geven van de schattingen.

TABEL 3.1.1. TRANSITHUISVESTING SVK: SCHATTING VAN HET AANTAL ONDERGEBRACHTTE PERSONEN

Aantal kamers	Aantal transithuisvestingen	Schatting van het aantal ondergebrachte personen
0	137	137
1	113	226
2	68	204
3	22	88
4	16	80
5	7	42
Totaal	363	777

Hoewel transitwoningen oorspronkelijk bedoeld waren als opstapje naar stabiele huisvesting, is het al enkele jaren duidelijk dat de reële mogelijkheden om stabiele, permanente huisvesting te krijgen sterk ondermijnd zijn. De crisis op het vlak van betaalbare huisvesting en de hoge huurprijzen in het Brussels Gewest enerzijds, en de toenemende onzekerheid van de Brusselse bevolking anderzijds, maken het bijzonder moeilijk om uit deze regelingen te stappen en een privéwoning te vinden. Daarbij komen nog de lange wachttijden voor toegang tot sociale huisvesting, waardoor sommige begunstigden in een vorm van structurele blokkering of zelfs chronische dakloosheid terechtkomen.

Met het oog op deze obstakels zijn er een aantal initiatieven gelanceerd om de weg vlotter te laten verlopen, met name door middel van overeenkomsten tussen transithuisvesting en sociale huisvesting in de vorm van glijdende huurovereenkomsten. Volgens deze regeling kan de persoon, als alles goed gaat tijdens de periode van 18 maanden, in de woning blijven als sociale huurder. Op die manier fungeert de transitwoning als een proeffase, wat de kansen op een duurzame woning vergroot.

Onthaalhuizen

Onthaalhuizen zijn tijdelijke woonvoorzieningen voor personen die zich in een kwetsbare situatie bevinden en tijdelijk niet zelfstandig kunnen wonen. Ze bieden niet alleen onderdak, maar ook psychosociale en administratieve ondersteuning met als doel maatschappelijke re-integratie te bevorderen en de zelfredzaamheid van de personen die er verblijven te herstellen. De wetgeving vereist dat er een vergoeding wordt gevraagd voor het verblijf in een tehuis: er wordt een dagtarief vastgesteld. Bovendien is het totale bedrag per maand beperkt tot een derde van het gezinsinkomen voor voorzieningen die logies aanbieden en twee derde voor voorzieningen die kost en inwoning geven. Er kan een bijdrage van het OCMW worden gevraagd om het bedrag boven het plafond te dekken.

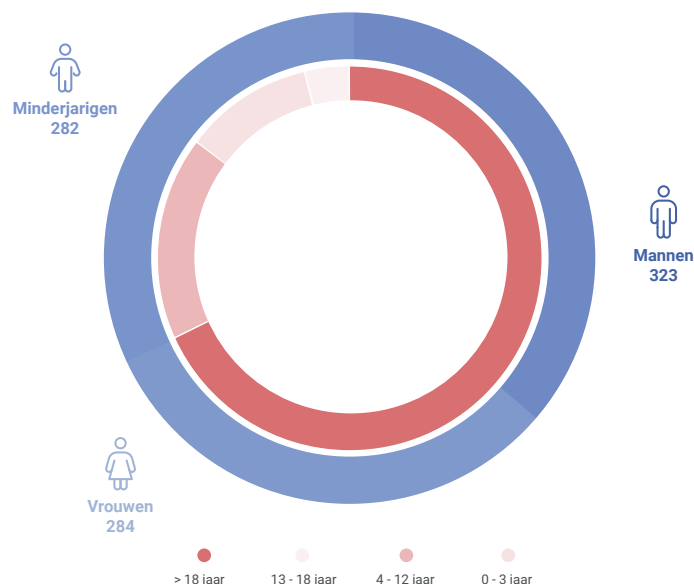
Dit jaar was het verzamelen van gegevens over onthaalhuizen gemakkelijker dankzij een nauwere samenwerking tussen de federaties AMA en BICO. Door nauw samen te werken met de organisaties die zij

vertegenwoordigen, kon de kwaliteit en volledigheid van de verzamelde gegevens in het kader van de telling worden verbeterd.

In de nacht van 6 op 7 november 2024 werden 889 personen opgenomen in opvangcentra, wat neerkomt op 9% van alle opgenomen personen. Dit aandeel is sinds de eerste tellingen gestaag gedaald. In 2008 maakten personen die in verzorgingshuizen woonden 45,0% uit van het totaal, vergeleken met 25,2% in 2016 en 11,9 % en 2022.

Deze daling van het aandeel kan deels worden verklaard door het feit dat de capaciteit niet veel verandert - met slechts 43 extra personen die worden toegelaten tussen 2022 en 2024 - maar ook door een aanzienlijke toename van het aantal personen dat wordt meegeteld in andere categorieën, die nu een groter aandeel hebben in de totale verdeling.

FIGUUR 3.2.1. ONTHAALTEHUIZEN: ONDERVERDELING VOLGENS LEEFTIJD EN GENDER

Van de 889 personen die in de nacht van 6 op 7 november 2024 in opvangcentra werden geteld, waren 323 mannen (36,3%), 284 vrouwen (31,9%) en 282 minderjarigen (31,7%) (Figuur 3.2.1).

De meerderheid van de opgevangen kinderen waren jonge kinderen: 34,0% was tussen 0 en 3 jaar (96 kinderen), 52,8% tussen 4 en 12 jaar (149 kinderen) en 13,1% tussen 13 en 18 jaar (37 kinderen).

Hoewel mannen de meest vertegenwoordigde groep in onthaalhuizen blijven, neemt hun aandeel in de loop der jaren geleidelijk af: 44,2% in 2018, 40,4% in 2020 en 36,3% in 2024.

Omgekeerd stijgt het aandeel vrouwen licht, van 30,3% in 2022 tot 31,9% in 2024. Deze trends kunnen worden verklaard door een sterkere toename van de capaciteit van voorzieningen voor vrouwen.

Terwijl het aantal plaatsen in noodaccommodaties de afgelopen jaren aanzienlijk is toegenomen, is het aantal plaatsen in onthaalhuizen langzamer gegroeid of zelfs gestagneerd. Onthaalhuizen vormen echter een belangrijke stap in het re-integratieproces en bieden psychosociale ondersteuning en voorbereiding op zelfstandige huisvesting, evenals ondersteuning na de huisvesting.

Sociale voorzieningen in hotels

Tijdens de eerste en tweede golf van de COVID-19 pandemie werden 12 hotels in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest geselecteerd om onderdak te bieden aan 950 dak- en thuislozen (Paquot, 2022).

Op het einde van de zomer van 2021, toen de doelstellingen van de hotelprojecten evolueerden naar een meer diepgaande ondersteuning, werden sommige ervan opgenomen in de oproep tot projecten in het kader van het herstelplan (Bruss'help, 2021; Van Gaens, 2022). In november 2022 waren er nog drie projecten actief, waaronder het project H.I.T. 18-15 van het OCMW van de Stad Brussel, het enige project dat vandaag nog steeds loopt.

Dit project biedt tijdelijk onderdak aan 14 jongeren tussen de 18 en 25 jaar met verslavings- en/of psychische problemen. Er loopt momenteel een aanvraag om het project te laten erkennen als opvangtehuis, waardoor structurele financiering mogelijk zou zijn. Tot op heden is het OCMW noch erkend noch gefinancierd voor deze plaatsen.

357 personen, of **3,7%**
van het totale aantal
personen in 2024

Personen die een instelling verlaten - ETHOS Light 4

De categorie ETHOS Light 4 omvat personen die instellingen verlaten, d.w.z. personen die een gevangenis, een ziekenhuis (algemeen of psychiatrisch), een centrum voor druggebruikers, een beschermd wooninitiatief of een centrum voor verzoekers om internationale bescherming moeten verlaten binnen een maand na de dag van de telling. Zodra deze periode van een maand verstreken is, worden personen theoretisch geacht genoeg tijd te hebben om een huisvestingsoplossing te vinden.

Hoewel deze tijdslimiet willekeurig is, is het een methodologische keuze die een duidelijke en operationele categorisering voor teldoeleinden mogelijk maakt.

De ETHOS Light 4-categorie omvat ook personen die langer dan verwacht in deze instellingen verblijven omdat ze geen stabiele huisvestingsoplossing kunnen vinden wanneer ze vertrekken. Wat de ziekenhuizen betreft, tellen we ook het aantal personen dat aanwezig is bij de hulpdiensten op de nacht van de telling.

Aantal personen op spoeddiensten tussen 23u en middernacht (alleen voor ziekenhuizen)

Aantal personen dat de instelling vóór 6 december zonder huisvestingsoplossing moet verlaten

Aantal personen dat langer dan voorzien in een instelling verblijft door gebrek aan een huisvestingsoplossing

Voor deze uitgave werden enkel personen geïdentificeerd in algemene ziekenhuizen, psychiatrische ziekenhuizen en centra voor internationale beschermingsaanvragers. Er werden geen personen geïdentificeerd in de andere soorten instellingen die onder ETHOS Categorie 4 vallen, namelijk centra voor druggebruikers, initiatieven voor beschermd wonen en gevangenis.

De gecontacteerde centra voor druggebruikers werden inderdaad niet opgenomen in de telling: sommige boden geen accommodatie aan, terwijl andere enkel een langdurig verblijf aanboden dat veel langer duurde dan de referentiemaand voor de telling. In deze subgroep werden daarom geen gevallen geteld.

De situatie in beschermde wooninitiatieven is vergelijkbaar met die in centra voor druggebruikers. In deze instellingen verblijven vooral personen met ernstige psychische stoornissen, vaak voor zeer lange

periodes, die meerdere jaren kunnen duren. Bijgevolg is een ontslag gepland precies in de maand volgend op de telling een uitzonderlijke situatie. Bovendien is het begrip "langer dan gepland verblijf" moeilijk toe te passen op deze instellingen: de bewoners, die vaak kwetsbaar zijn, willen of kunnen de instelling niet noodzakelijk verlaten bij gebrek aan een alternatief. Over het algemeen vertrekken bewoners wanneer de financiële steun, vaak van familie, stopt. Als een persoon een instelling verlaat, gaat dit meestal gepaard met sociale of medische ondersteuning als ze dat willen. De voorgestelde oplossingen variëren afhankelijk van de situatie: toegang tot private huisvesting, sociale huisvesting of SVK, terugkeer naar de familie of doorverwijzing naar een instelling die beter aangepast is aan de behoeften van de persoon, enz.

Wat betreft gevangenis was het aantal personen tot 2022 uitsluitend gebaseerd op de vrijlatingskits die op dezelfde dag werden overhandigd. Deze methode was zeer beperkt omdat ze geen rekening hield met alle vrijlatingen over een periode van 30 dagen. Daarnaast is het moeilijk om nauwkeurig in te schatten wie de volgende maand uit de gevangenis komt. Gedetineerden hebben geen vrijlatingsdatum die lang van tevoren vaststaat, behalve als het gaat om het einde van hun straf. Sociale diensten zijn over het algemeen niet in staat om deze informatie te verstrekken met de huidige methodologie.

Tot op heden is er geen gestructureerd systeem voor het systematisch identificeren van gedetineerden die de gevangenis verlaten zonder stabiele huisvesting. Sommige gedetineerden, zelfs als ze een re-integratieproject met accommodatie hebben, zitten soms zonder een effectieve oplossing op de dag van hun vrijlating, bijvoorbeeld als er geen plaatsen beschikbaar zijn, in een opvangcentrum.

Ziekenhuizen en psychiatrische ziekenhuizen

Er werden drie criteria weerhouden om personen in ziekenhuizen te tellen:

- Het aantal personen voorgesteld op spoed tussen 23u en middernacht de avond van de telling;
- Het aantal gehospitaliseerde personen dat het ziekenhuis vóór 6 december moet verlaten zonder huisvestingsoplossing;
- Het aantal gehospitaliseerde personen dat langer dan voorzien verblijft door gebrek aan een stabiele woningsoplossing.

TABEL 4.1. ZIEKENHUIZEN EN PSYCHIATRISCHE ZIEKENHUIZEN: ONDERVERDELING PER LEEFTIJD EN PER GENDER VOLGENS DE SITUATIES

	Aantal personen op spoed tussen 23u en middernacht				Aantal gehospitaliseerde personen dat het ziekenhuis vóór 6 december zonder huisvestingsoplossing moet verlaten				Aantal gehospitaliseerde personen dat langer dan voorzien in het ziekenhuis verblijft door gebrek aan een huisvestingsoplossing			
	V	M	?	Min.	V	M	?	Min.	V	M	?	Min.
Ziekenhuizen	1	16	1	0	16	18	11	0	34	19	21	1
Psychiatrische ziekenhuizen	0	0	0	0	2	6	0	0	23	77	0	0

In totaal gingen 246 personen naar deze instellingen. In de algemene ziekenhuizen verbleven op de avond van de telling 18 personen op spoed, de meesten mannen (16 van de 18). Daarnaast moesten 45 ziekenhuispatiënten de volgende maand het ziekenhuis verlaten zonder woning en moesten 75 andere personen langer blijven dan gepland door een gebrek aan woning.

In het geval van psychiatrische ziekenhuizen, die geen spoeddiensten hebben, moesten 8 patiënten de instelling in de maand na de telling verlaten zonder dat ze woningsoplossing kregen. De meest voorkomende situatie was echter die van personen die gedwongen werden hun verblijf te verlengen: 100 van hen vormden het grootste deel.

Deze cijfers volgen de methode voor gegevensverzameling van 2022, met een groter aantal ziekenhuizen waarmee contact is opgenomen. Volgens dezelfde methodologie werden voor algemene ziekenhuizen 49 personen geteld in 2022, tegenover slechts 19 in 2024. Deze daling is voornamelijk te wijten aan de sterke daling van het aantal zorgverleners in het CHU Saint-Pierre (39 personen in 2022, tegenover slechts 10 in 2024). In de psychiatrische ziekenhuizen blijven de cijfers stabiel, met 91 getelde personen in 2022 (voor de vergelijkbaarheid van de gegevens houden we geen rekening met de gegevens van het centrum Valida, omdat dit centrum dit jaar geen gegevens kon leveren) tegenover 93 in 2024.

Het is belangrijk om te benadrukken dat de gegevens die in dit rapport worden gepresenteerd niet alle personen omvatten die mogelijk in het ziekenhuis zijn opgenomen op de dag van de telling, noch degenen die zijn opgenomen voor een zeer lang verblijf. Deze methodologie laat namelijk niet toe om personen zonder verblijfplaats te identificeren van wie de ontslagdatum onbepaald blijft.

Opvangcentra voor verzoekers om internationale bescherming en LOI'S

Dit jaar verzamelden we voor het eerst gegevens van de centra voor aanvragers van internationale bescherming over twee criteria: het aantal personen dat hun instelling (Lokale Opvanginitiatieven en opvangcentrum) binnen 30 dagen na de telling moest verlaten zonder huisvestingsoplossing en het aantal personen dat langer bleef dan verwacht bij gebrek aan een stabiele huisvestingsoplossing.

In totaal werden 111 personen opgenomen: 17 moesten de instelling verlaten zonder huisvestingsoplossing, terwijl 94 personen langer bleven bij gebrek aan een alternatief. Deze gegevens werden verstrekt door Fedasil.

Dit aantal kan als relatief klein worden beschouwd. De meeste betrokkenen bevinden zich in lokale opvanginitiatieven of zogenaamde "tweede fase" opvangcentra, voornamelijk gevestigd in Wallonië en Vlaanderen. Het gebruikelijke traject voor aanvragers van internationale bescherming begint met een kort verblijf in een eerste-fasecentrum om hun profiel te beoordelen en hun specifieke behoeften te identificeren. Op basis hiervan wordt de aanvrager doorverwezen naar een centrum van de tweede fase, waar hij of zij zal verblijven voor de duur van de asielprocedure. Ten slotte, als de persoon bescherming heeft gekregen (vluchtelingenstatus of subsidiaire bescherming), voltooit die de opvang in een Lokaal Opvanginitiatief (structuren beheerd door het OCMW). Binnen deze LOI's worden ze 2 maanden opgevangen om zich voor te bereiden op hun nieuwe leven: woning vinden, verhuizen, enz.

Sinds de opvangcrisis zijn de centra van de tweede fase echter verzadigd, wat leidt tot langere verblijven in de centra van de eerste fase, die meerdere weken of zelfs maanden kunnen duren. Als gevolg daarvan kunnen personen die in eerste-fasecentra worden opgevangen ook een negatieve beslissing krijgen over hun asielaanvraag, waardoor ze uit het opvangnetwerk worden geduwd en mogelijk op straat komen te staan.

2 649 personen, of **27%**
van het totale aantal
personen in 2024

Personen in niet-conventionele huisvesting - ETHOS Light 5

De categorie "niet-conventionele huisvesting" omvat situaties waarin personen buiten het erkende opvangnetwerk wonen. Hieronder vallen niet-erkende opvangvoorzieningen (NEAS), tijdelijke bezettingen en kraakpanden. Wat ze gemeen hebben is dat ze niet officieel erkend worden als deel van het institutionele bijstandssysteem.

Tijdens de nacht van de telling werden 2.649 personen in deze alternatieve woonvormen ondergebracht. Dit is 27,1% van het totaal aantal gehuisveste personen. Vergeleken met 2022, toen 2.435 personen werden geteld, is er een toename van 8,8 %.

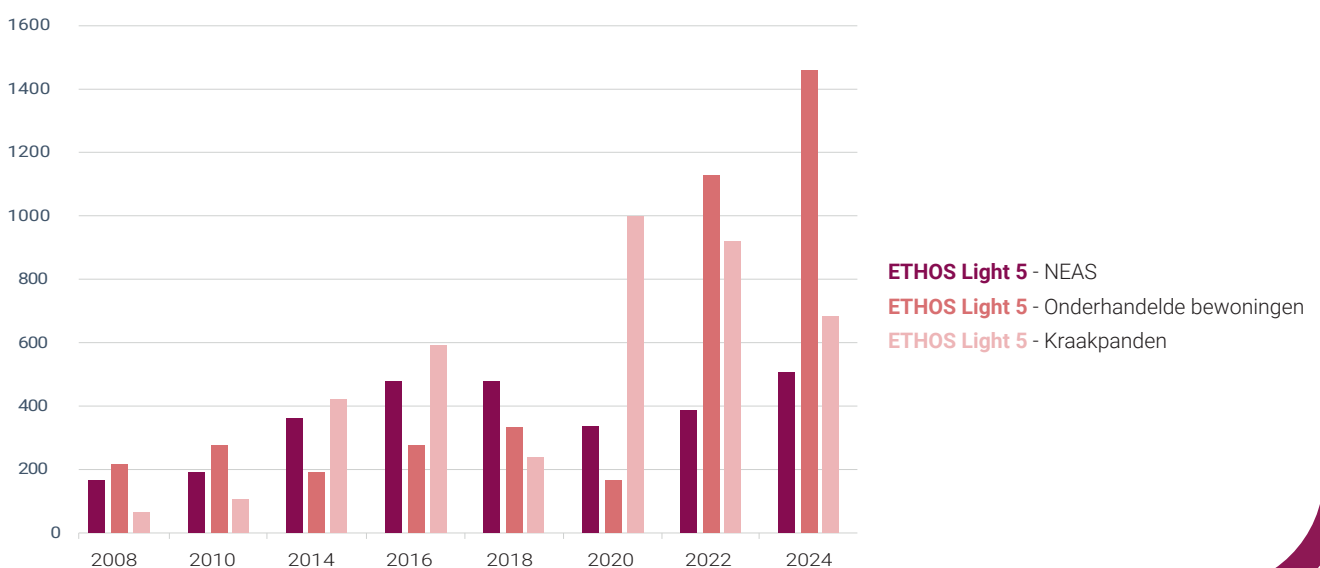
Er zijn veel redenen waarom sommige personen zich tot deze alternatieve oplossingen wendden. Sommige personen hebben geen toegang tot het erkende netwerk omdat het verzadigd is of vanwege hun administratieve status, geslacht of complexe problemen. Anderen ontvluchten een situatie van misbruik of willen niet het soort steun dat erkende diensten bieden. Tot slot kan voor personen met een laag inkomen het betalen voor huisvesting of huur op de privémarkt hun preciaire situatie verergeren en het risico op uitsluiting verhogen (Paquot, 2022).

Het blijft moeilijk om het aantal personen dat in dit type accommodatie woont nauwkeurig vast te stellen,

omdat de verscheidenheid aan situaties, die vaak informeel of verborgen zijn, verkenning moeilijk maakt. Een kraakpand kan een alleenstaand persoon of een grote gemeenschap huisvesten, en de verkenning van deze ruimtes hangt af van een min of meer succesvolle samenwerking met lokale actoren. Van de ene telling tot de andere heeft de kwaliteit van de coördinatie met de verantwoordelijken van deze faciliteiten dan ook een grote invloed op de omvang van de verzamelde cijfers.

Dit jaar hebben we dankzij een nauwere samenwerking met de preventiediensten, bepaalde buurtwerkers en het COVER-team - een door Vivalis gefinancierd sociaal en gezondheidsprogramma voor personen in noodaccommodaties, kraakpanden en op straat - deze situaties beter kunnen in kaart brengen. Dankzij hun grondige kennis van het veld beschikken we over preciezere informatie, die echter met de nodige voorzichtigheid moet worden geïnterpreteerd omdat ze niet noodzakelijk alle realiteiten weerspiegelt.

FIGUUR 5.1. NIET-CONVENTIONELE HUISVESTING: EVOLUTIE VAN HET AANTAL GETELDE PERSONEN TUSSEN 2008 EN 2024

Niet erkende accommodatiestructuren (NEAS)

Door de huisvestingscrisis in Brussel worden een aantal collectieve opvangcentra nog steeds niet erkend of gesubsidieerd door de overheid. Deze "alternatieve tehuizen" vangen personen op die zich vaak in een zeer precare situatie bevinden of met psychologische problemen kampen en die geen plaats hebben gevonden in het erkende opvang- of zorgnetwerk. Hoewel ze op informele basis werken, bieden ze onderdak waar officiële structuren verzadigd of moeilijk toegankelijk zijn, en voorzien ze in een reële behoefte.

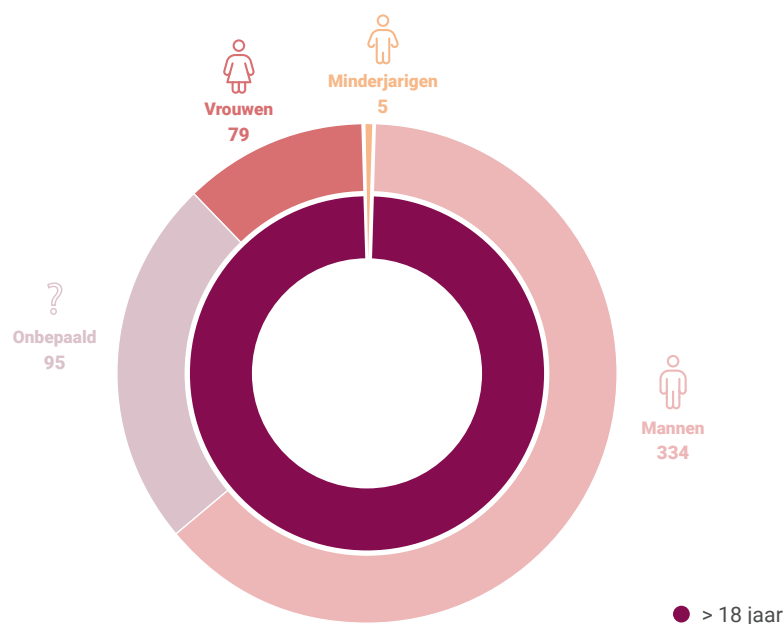
Sommige gezondheidswerkers en maatschappelijk werkers benadrukken de "flexibiliteit" van dit type opvang, dat personen met complexe problemen (dubbele diagnose, psychotische stoornissen, enz.) opvangt die soms uitgesloten zijn van de klassieke circuits. Huisvestingsvoorwaarden kunnen sterk variëren. Sommige worden regelmatig bekritiseerd voor tekortkomingen (gebrek aan hygiëne, onvoldoende

toezicht, enz.), terwijl andere een meer bevredigende ondersteuning bieden.

Het bijwerken van de lijst van deze structuren blijft een uitdaging, juist omdat ze niet goedgekeurd zijn en in geen enkel officieel register voorkomen. De belangrijkste bronnen verwijzen naar onvolledige lijsten die soms moeilijk te vergelijken zijn. Informatie over het bestaan of de werking van deze structuren is niet altijd betrouwbaar en het is niet altijd gemakkelijk om ze up-to-date te houden. Dus hoewel de cijfers voor 2024 een stijging laten zien, zijn het nog steeds minimumcijfers.

In de nacht van 6 op 7 november werden 513 personen geteld in de NEAS. Dit is een toename van 123 personen ten opzichte van 2022 (+31,5%). Van de 513 opgevangen personen waren er 334 mannen (65,1%), 79 vrouwen (15,4%), 5 minderjarigen (1%) en 95 personen van wie geslacht en leeftijd onbekend zijn (18,5%).

FIGUUR 5.1.1. NEAS: ONDERVERDELING VOLGENS LEEFTIJD EN GENDER

Kraakpanden

In 2024 hebben 7% van de getelde personen de nacht doorgebracht in een kraakpand (683 personen).

Zoals Figuur 5.1 laat zien, bleef het aantal personen dat geïdentificeerd werd als wonend in kraakpand van 2008 tot ongeveer 2014 relatief laag, variërend van enkele tientallen tot enkele honderden, om daarna langzaam te stijgen. Tussen 2014 en 2018 versnelde deze stijging tot een piek rond 2019-2020. De sterke stijging in 2020 kan deels worden verklaard doordat

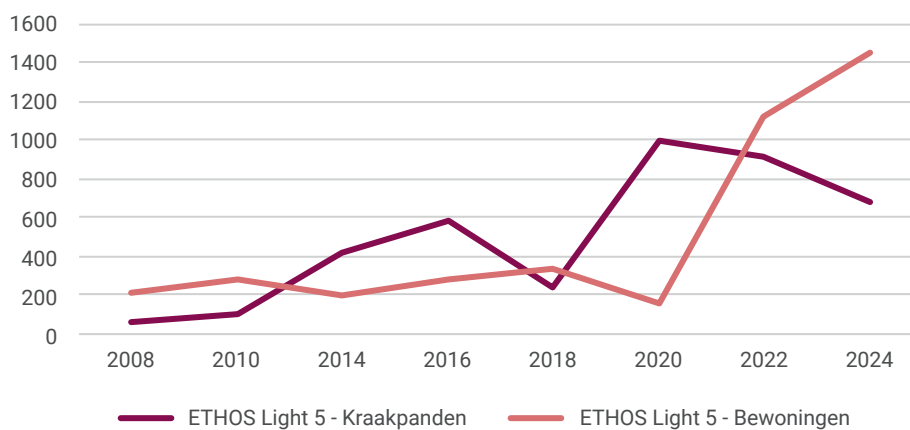
dit thema tijdens de gezondheidscrisis meer aandacht kreeg: de vertrouwensband die werd opgebouwd met maatschappelijk werkers en gezondheidswerkers maakte het mogelijk om personen te identificeren die voorheen onzichtbaar waren gebleven. De economische, sociale en gezondheidscrisis heeft er echter ook toe geleid dat sommige kwetsbare groepen hun intrek hebben genomen in leegstaande gebouwen

Hoewel het niet mogelijk is om de precieze administratieve status van elk individu te bepalen, is het waarschijnlijk dat een aanzienlijk deel van de illegale bewoners en aanvragers van internationale tijdelijke huisvesting bij gebrek aan een andere oplossing in deze situatie terecht zijn gekomen.

Tussen 2018 en 2020 nam het aantal personen in kraakpanden spectaculair toe (+323,3%), om vervolgens licht te dalen van 2020 tot 2022 (8,0%) en van 2022 tot 2024 (25,7%), voornamelijk als gevolg van de sluiting van het kraakpand in de Paleisstraat, waar in

2022 tot 600 personen woonden. Ondanks deze daling blijft het aantal personen dat in kraakpanden woont hoog. We mogen echter niet vergeten dat deze cijfers sterk schommelen in de loop van het jaar: er kunnen meerdere kraakpanden tegelijk opengaan op verschillende locaties, voordat ze plotseling sluiten. Het is ook moeilijk om precieze gegevens over deze populatie te verkrijgen, omdat de sociale teams die er naartoe gaan weigeren om systematisch tellingen te doen. Dit behoort namelijk niet tot hun takenpakket en zou het wantrouwen van de bewoners kunnen wekken.

FIGUUR 5.2. VERANDERING IN HET AANTAL GETELDE PERSONEN IN KRAAKPANDEN EN TIJDELIJKE BEWONING

Tijdelijke bezettingen

Bij de laatste telling werden 1.453 personen geteld in de tijdelijke bezettingen, wat neerkomt op 14,9% van het totale aantal personen. Dit is een stijging van 29% ten opzichte van 2022, toen 1.126 personen werden geteld. Dit aantal is ook het hoogste sinds de eerste telling in 2008, toen 216 personen werden geteld.

Van 626 van hen (43%) is de uitsplitsing naar leeftijd en geslacht echter niet bekend. Onder de 827 personen over wie informatie beschikbaar was, waren 383 mannen (26,4%), 208 vrouwen (14,3%), een toename van 7,6% ten opzichte van 2022, 231 minderjarigen (15,9%), wat 179 meer kinderen is dan in 2022, en tot slot 5 personen die zich niet identificeerden met het geslacht dat hun bij de geboorte was toegewezen of een ander geslacht aangaven. Over het geheel genomen is er dus een toenemend aandeel vrouwen en minderjarigen.

Zoals Figuur 5.1. laat zien, wordt de toename van het aantal personen en de tijdelijke bewoning vanaf 2015 duidelijker en zet deze door tot 2022, wanneer er al meer dan 1.126 personen zijn. Deze stijging kan deels worden verklaard door een betere gegevensverzameling, die afhangt van het kennisniveau van het netwerk, maar ook door de financiering die het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de GGC de laatste jaren aan de overeenkomst hebben toegekend. In juli 2021 hebben de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en de Raad van Bestuur van de GGC, als reactie op de toename van het aantal personen dat in een woning “zonder titel noch recht” verblijft, een principeakkoord aangenomen om verschillende projecten te ondersteunen met als doel voor personen in dak- en thuisloosheid in collectieve accommodatie te voorzien.

Deze toename toont aan dat tijdelijke bewoning nu de meest wijdverspreide vorm van niet-conventionele huisvesting is, met name als gevolg van het voortduren van de huisvestingscrisis, de verzadiging van goedgekeurde huisvestingsstructuren en een betere verkenning van deze situaties op het veld. Zo worden realiteiten die voorheen weinig werden geregistreerd zichtbaarder. Voor personen in precare situaties is tijdelijke bewoning soms één van de weinige manieren om op middellange termijn toegang te krijgen tot huisvesting, vooral voor personen zonder verblijfsvergunning. In tegenstelling tot kraakpanden is dit model geformaliseerd via een overeenkomst met de huisbaas die voorziet in ofwel gratis gebruik, ofwel symbolische huur of huur onder de marktprijs. Deze regelingen vallen echter niet onder de huurwetgeving en bieden daarom niet dezelfde rechten of garanties op levenskwaliteit als een traditionele huurovereenkomst (Paquot, 2022).

1 539 personen, of 15,7%
van het totale aantal
personen in 2024

Personen ondergebracht bij derden - ETHOS Light 6

Onderdak bij derden heeft betrekking op verschillende situaties. Sommige personen vinden onderdak bij een vriend, familielid of zelfs hun eigen kinderen, in de hoop hun situatie te stabiliseren. Anderen gaan in precaire omstandigheden bij derden wonen, soms in ongeschikte ruimtes zoals kelders, terwijl sommigen afwisselend tijdelijk onderdak en leven op straat afwisselen. Het komt ook voor dat de huisvestingsovereenkomst een tegenprestatie inhoudt, zoals seksuele verhoudingen of zwartwerk (Paquot, 2022). In feite ontgaat deze realiteit, één van de meest onzichtbare van dak- en thuisloosheid, vaak aan nauwkeurige telling.

In de vorige uitgave (2022), de eerste om dit soort gegevens te verzamelen, kwam de informatie voornamelijk van vragenlijsten die onder de OCMW's werden verspreid. Aangezien de meeste OCMW's echter niet in staat waren om informatie te verstrekken over hun volledige publiek, met name omdat heel wat OCMW's hun toevlucht namen tot steekproeven, soms willekeurig, waren en zijn deze cijfers gedeeltelijk vertekend.

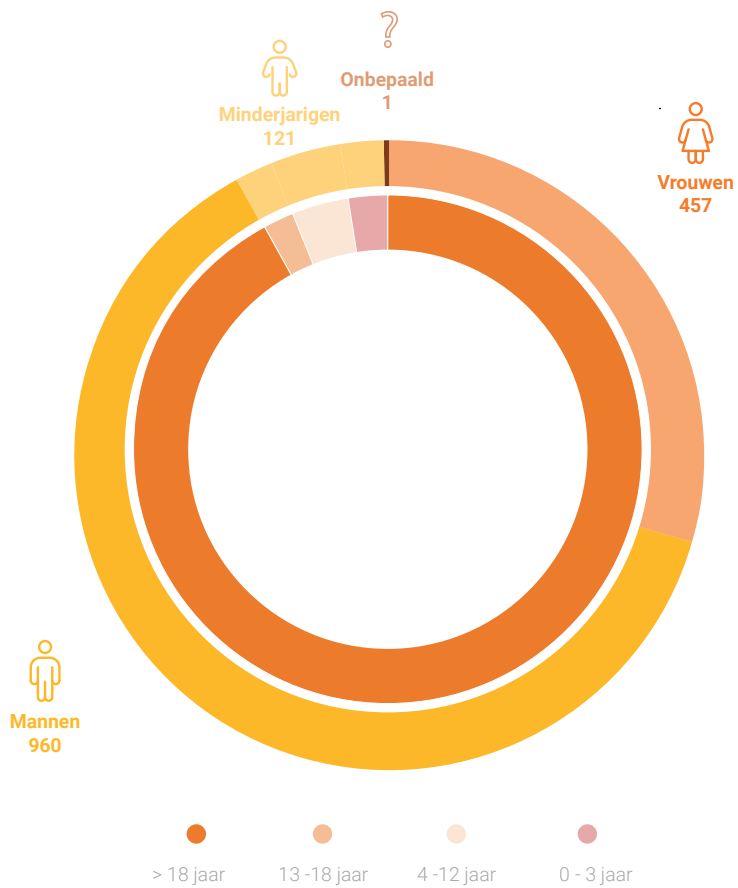
Daarom werd dit jaar ter voorbereiding van de gegevensverzameling aan elk OCMW gevraagd om de dak- en thuislozen in de eigen diensten en om de personen gehuisvest bij derden te identificeren. Twaalf OCMW's konden dit jaar dus een schatting geven, maar verschillende factoren beperken de betrouwbaarheid van deze gegevens. Ten eerste zijn veel van de personen die bij derden gehuisvest zijn, moeilijk te vinden in de dossiers: hun situatie kan beheerd

worden door de daklozencel of door andere sectoren, wat het moeilijk maakt om de informatie te centraliseren. Ten tweede geven sommige personen liever niet aan dat ze bij iemand logeren, uit angst dat dit het samenwonend statuut van de persoon bij wie ze intrekken, verandert en zijn sociale rechten aantast.

Gezien de herziene methodologie en het experimentele karakter van de eerste editie, hebben we ervoor gekozen de cijfers van jaar tot jaar niet te vergelijken: het vastgestelde verschil is te groot en weerspiegelt meer de veranderingen in de manier waarop de informatie wordt verzameld dan de realiteit van accommodatie bij derden zelf, van wie de omvang nog steeds wordt onderschat.

De nacht van de telling werden 1.539 personen geteld bij derden, ofwel 15,7% van het totaal des getelde personen. Hiervan werden 960 mannen (62,4%) en 457 vrouwen (29,7%) geïdentificeerd (Figuur 6.1), terwijl één persoon zich niet identificeerde volgens een binaire categorisatie of volgens het geslacht dat bij de geboorte werd toegewezen. Daarnaast werden 121 minderjarigen (7,9%) geteld, wat wijst op de aanzienlijke aanwezigheid van kinderen in deze categorie.

FIGUUR 6.1. BIJ DERDEN: ONDERVERDELING VOLGENS LEEFTIJD EN GENDER

77 personen, of 0,8%
van het totale aantal
personen in 2024

Met uithuiszetting bedreigde personen - ETHOS Light 7

Op 6 november 2024 werden 77 personen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest onder dreiging van uithuiszetting geteld, d.w.z. zij moeten hun woning binnen een maand na de datum van de telling verlaten. Van hen werden 17 vrouwen (22,1%), 24 mannen (31,16%) en 30 minderjarigen (39%) geïdentificeerd, terwijl van 6 volwassenen het geslacht onbekend was. Deze cijfers moeten echter met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd, vooral in het licht van de uitvoering van het wintermoratorium op uitzettingen, dat de realiteit op het terrein gedeeltelijk kan verdoezelen.

Sinds 1 september 2023 is een ordonnantie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van kracht. De ordonnantie heeft als doel huuruitzettingen zoveel mogelijk te voorkomen, onder meer door meer steun en begeleiding te bieden in elke fase van een huuropzeggings- of uitzettingsprocedure. Zo moeten OCMW's op de hoogte worden gebracht van elke beslissing tot uitzetting, zodat ze op voorhand kunnen tussenkomen en gepaste sociale begeleiding kunnen bieden.

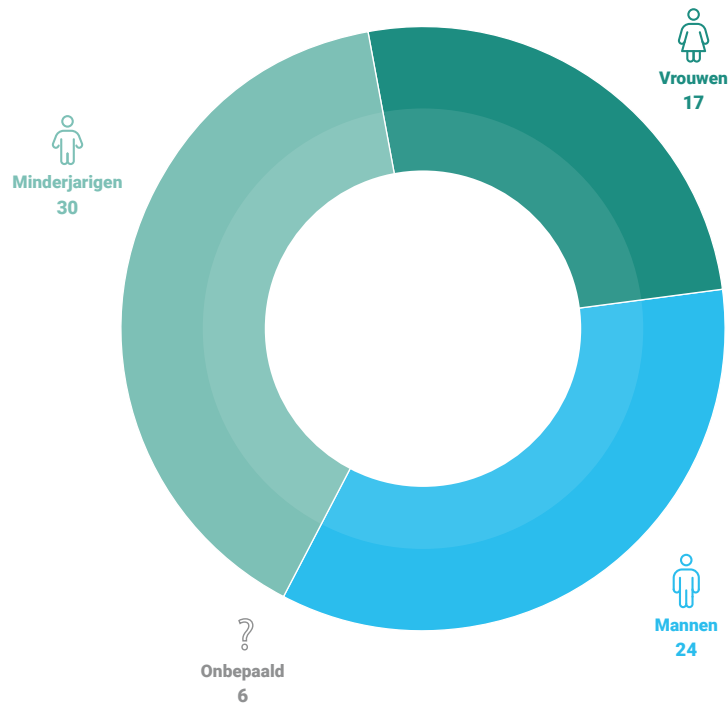
Bovendien voert de hervorming een wintermoratorium in dat de uitvoering van uitzettingen tussen 1 november en 15 maart van het volgende jaar verbiedt (art. 233 duodecies). Deze maatregel schort de uitzetting tijdelijk op, maar annuleert het vonnis niet: alleen de uitvoering ervan wordt uitgesteld tot het einde van de winterperiode.

Afwijkingen hierop blijven mogelijk in speciale gevallen, bijvoorbeeld als de veiligheid of de hygiënische omstandigheden van de woning in gevaar komen, of

als de verhuurder kan bewijzen dat hij of zij gedwongen is de woning te betrekken door overmacht. De Brusselse wetgever wordt er soms van beschuldigd het evenwicht tussen de rechten van huurders en verhuurders te verstoren wanneer de uitvoering van een uitzetting wordt verhinderd, ook al is het huurcontract wettelijk verstreken (de Theux, 2023). Het argument dat naar voren wordt gebracht is dat, voor zover een totaal verbod op uitzetting is voorzien tussen 1 november en 15 maart, deze maatregel een buitensporige beperking vormt voor verhuurders van wie het recht op respect voor hun eigendom wordt ondermijnd.

Mogelijke afwijkingen en de verscheidenheid aan rechterlijke uitspraken zijn de belangrijkste redenen waarom er tijdens de periode van het moratorium nog steeds uitzettingen worden geregistreerd. Hoewel het moratorium helpt om het aantal gezinnen dat in de winter wordt uitgezet te verminderen, verhult het de omvang van het fenomeen tijdens de rest van het jaar. Deze cijfers hebben slechts betrekking op een deel van de uitzettingen, waar nog administratieve uitzettingen en informele uitzettingen bij komen, die per definitie moeilijk te kwantificeren zijn (Godart et al., 2023).

FIGUUR 7.1. DREIGINGEN MET UITHUISZETTING: ONDERVERDELING VOLGENS LEEFTIJD EN GENDER

AANVULLENDE GEGEVENS

Gegevens met betrekking tot post-huisvesting, thuisbegeleiding, Housing First-programma's, Fedasil- en LOI-regelingen, alsook huisvesting voor begunstigden van Oekraïense tijdelijke bescherming, worden als aanvullend beschouwd omdat ze niet strikt beantwoorden aan de criteria van de ETHOS Light-categorieën die bij de telling worden gebruikt. Deze situaties omvatten vaak vormen van ondersteuning of accommodatie onder toezicht die niet overeenkomen met een huidige staat van accommodatie, maar eerder met situaties die vaak van voorbijgaande aard zijn. Deze personen hebben op zich een huisvestingsoplossing, maar ze leven in een precaire of kwetsbare situatie die speciale aandacht vereist. Door deze gegevens op te nemen, kunnen we woontrajecten documenteren die kwetsbaar blijven.

Huisvestingsbegeleiding

In totaal hebben in de nacht van 6 op 7 november 2.073 personen gebruik gemaakt van een woonbegeleidingsdienst (post-huisvesting en thuisbegeleiding). De samenwerking met de Sociaal Verhuurkantoor (SVK) blijkt belangrijk te zijn, aangezien bijna de helft (46,5%, ofwel 963 personen) van de begeleiding plaatsvond in dit type opvangstructuur. Daarnaast huisvestten sociale woningen in totaal 475 personen, 22,9% van het totaal.

Minderjarigen maakten 45,9% uit van deze populatie die werd begeleid in een huisvesting (952 personen), een aandeel dat is toegenomen (+10,3 punten) ten opzichte van 2022 (35,6%).

Ten slotte waren van de 1.115 getelde volwassenen vrouwen in de meerderheid (59,4%, ofwel 662 personen, ofwel 31,9% van het totaal), tegenover mannen (40,6%, ofwel 453 personen, ofwel 21,8% van het totaal). Drie personen (0,1%) identificeerden zich niet op een binaire manier en/of in overeenstemming met het bij de geboorte toegewezen geslacht, terwijl het geslacht onbekend bleef voor drie andere personen.

Personen opgevolgd door een post-huisvestingsdienst

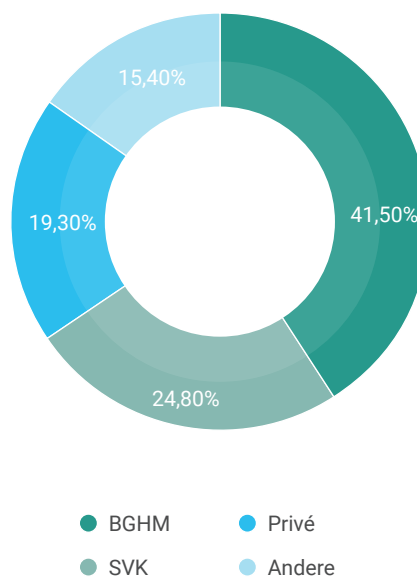
Post-huisvesting verwijst naar psychosociale en administratieve ondersteuning voor personen die een opvangvoorziening, zoals een opvangtehuis of gemeenschapshuis, hebben verlaten. Deze opvolging beoogt het garanderen van de van het psychosociale werk dat tijdens het verblijf werd geleverd. Het wordt over het algemeen buiten de instelling uitgevoerd om de

persoon te helpen in contact te komen met de middelen en diensten die beschikbaar zijn in hun nieuwe omgeving (AMA, 2023). Doel is de zelfredzaamheid van de begeleide personen te versterken, om zo te vermijden dat ze terug op straat terechtkomen of in een opvangtehuis belanden.

Post-huisvestingsondersteuning wordt zowel aan alleenstaanden als aan gezinnen aangeboden en is gestoeld op een eerdere vertrouwensrelatie die al tijdens de huisvesting werd opgebouwd. Dit werk wordt idealiter uitgevoerd in samenwerking met diensten voor integratie in huisvesting of andere psycho-medisch-sociale ondersteuningsstructuren en wordt gekenmerkt door een beperkte duur met een variabel niveau van ondersteuning afhankelijk van de individuele behoeften.

In het kader van de telling van 2024 wordt het aantal opgevangen personen en het aantal ondersteunde personen gemeten, om een beter beeld te krijgen van het sociale werk dat de accommodatiestructuren verrichten. Deze gegevens werden verzameld met de hulp van de twee federaties, AMA en BICO, die regelmatig in contact staan met de opvangtehuizen en de diensten die personen in thuisloosheid begeleiden.

FIGUUR 8.1.1. POST-HUISVESTING: ONDERVERDELING PER SOORT DIENST

Op het moment van de telling werden 622 personen begeleid door een nazorgdienst, wat neerkomt op een totaal van 315 personen. De meeste personen, namelijk 258, woonden in een accommodatie die beheerd wordt door een openbare huisvestingsmaatschappij (BGHM), wat het grootste aandeel is (41,5% van de personen) en overeenkomt met 100 opgevolgde personen. Daarna volgden 154 personen (24,8%) in een woning beheerd door een Sociaal Vastgoedkantoor (SVK), met 75 begeleide personen, en 120 personen in privéwoningen (19,3%), met 69 opgevolgde personen.

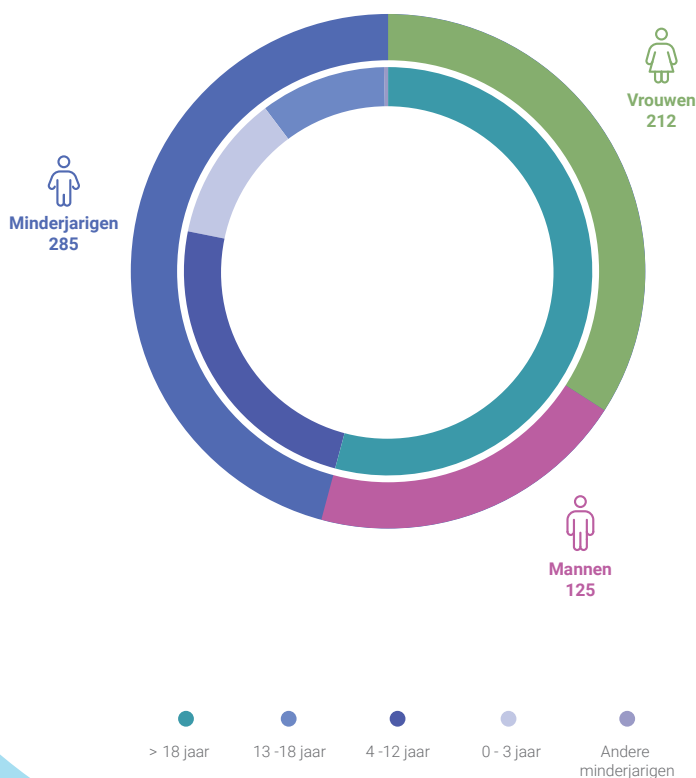
De andere opgevolgde personen waren gehuisvest in andere types van structuren: 24 personen in VZW-woningen (16 opgevolgd), 5 personen in gemeentelijke

woningen (3 opgevolgd), 2 personen gehuisvest door een OCMW (2 opgevolgd) en 6 personen in woningen van het Woningfonds (4 opgevolgd).

Een kleiner aantal personen verbleef in instellingen (5 personen, 5 opgevolgd), opvangthuizen (15 personen, 10 opgevolgd), op straat (2 personen, 2 opgevolgd), in een kraakpand (1 persoon) of bij derden (28 personen, 26 opgevolgd).

Deze categorie omvatte in totaal 337 volwassenen en 285 minderjarigen (Figuur 8.1.1.). Onder de volwassenen waren vrouwen bijzonder goed vertegenwoordigd (212 personen, ofwel 62,9% van de volwassenen) vergeleken met mannen (125 personen, 37,1 %).

FIGUUR 8.1.2. POST-HUISVESTING: ONDERVERDELING VOLGENS LEEFTIJD EN GENDER

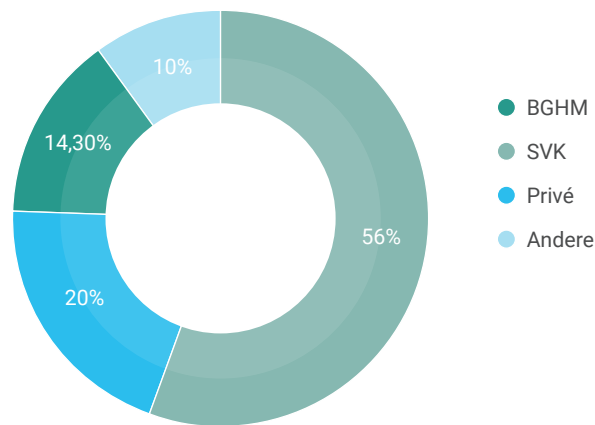

Personen opgevolgd door een thuisbegeleidingsdienst

Thuisbegeleiding bestaat uit psychosociale, administratieve en budgettaire ondersteuning voor personen in preciaire situaties. Het doel van deze begeleiding, die tot vijf jaar kan duren, is om personen te helpen hun woning te behouden of zich permanent in hun eigen huis te vestigen, vooral nadat ze op straat of in een accommodatiecentrum hebben geleefd. De gegevens die werden verzameld als onderdeel van de telling werden samengesteld met de hulp van de BICO-federatie.

Op het moment van de telling werden 1.451 personen opgevolgd door een thuisbegeleidingsdienst, wat neerkomt op een totaal van 748 opgevolgde personen. Door het aantal personen te tellen dat begeleiding krijgt, kunnen we een nauwkeurig beeld krijgen van het sociale werk dat wordt uitgevoerd, aangezien elke begeleiding betrekking kan hebben op meerdere personen (gezinnen, koppels, enz.). Er moet worden opgemerkt dat deze cijfers niet alle opvolgingen weergeven die door een thuisbegeleidingsdienst wordt verstrekt, aangezien 4 van de 13 diensten die hiervoor werden erkend, hun gegevens niet konden doorgeven.

FIGUUR 8.1.3. THUISBEGELEIDINGSDIENST: ONDERVERDELING PER SOORT DIENST

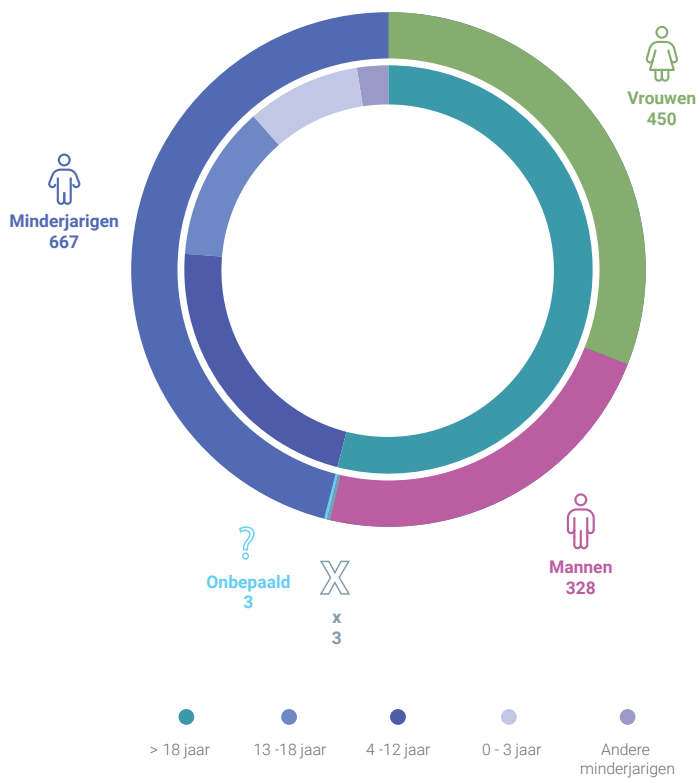

Op het moment van de telling woonde de meerderheid van de personen die thuisbegeleiding ontvingen in een accommodatie die beheerd wordt door een Sociaal Vastgoedkantoor (809 personen, ofwel 55,8%), wat neerkomt op 429 personen die ondersteuning ontvingen. Een aanzienlijk deel woonde ook in een particuliere accommodatie, met 294 begeleide personen (20,3%, 169 personen onder toezicht), terwijl 222 personen werden gehuisvest door een openbare huisvestingsmaatschappij (BGHM), wat neerkomt op 15,3% van het totaal (81 opgevolgde personen).

De andere huisvestingscategorieën waren in kleinere verhoudingen vertegenwoordigd: 10 personen woonden

in gemeenschappelijke woningen (6 opgevolgd), 6 personen werden gehuisvest door het Woningfonds (4 opgevolgd), terwijl 13 personen bij derden woonden (4 opgevolgd). Tot slot ging het in enkele meer geïsoleerde situaties om huisvesting beheerd door een OCMW (1 persoon), een instelling (1 persoon), een rusthuis (1 persoon), onthaalhuizen (3 personen, 3 opvolgingen) en opvolgingen rechtstreeks op straat (1 persoon). Daarnaast omvatte de categorie "overige" 90 personen, verdeeld over 48 opvolgingen. Deze laatste categorie omvat ofwel tijdelijke bezettingen, solidair wonen, huisvesting beheerd door de Grondregie of de BFUH of andere types van huisvesting die niet gespecificeerd werden.

FIGUUR 8.1.4. THUISBEGELEIDING: ONDERVERDELING VOLGENS LEEFTIJD EN GENDER

Van de 1.451 personen die thuis begeleiding kregen, waren 784 volwassenen (54%) en 667 minderjarigen (45,1%) (Figuur 8.2.1.). Onder de volwassenen waren vrouwen (450 personen, ofwel 31% van het totaal) sterker vertegenwoordigd dan mannen (328 personen,

ofwel 22,6% van het totaal). Tot slot identificeerden drie personen zich niet op een binaire manier en/of in overeenstemming met het bij de geboorte toegewezen geslacht, en was het geslacht onbekend voor drie andere personen.

Personen die een Housing First-programma genieten

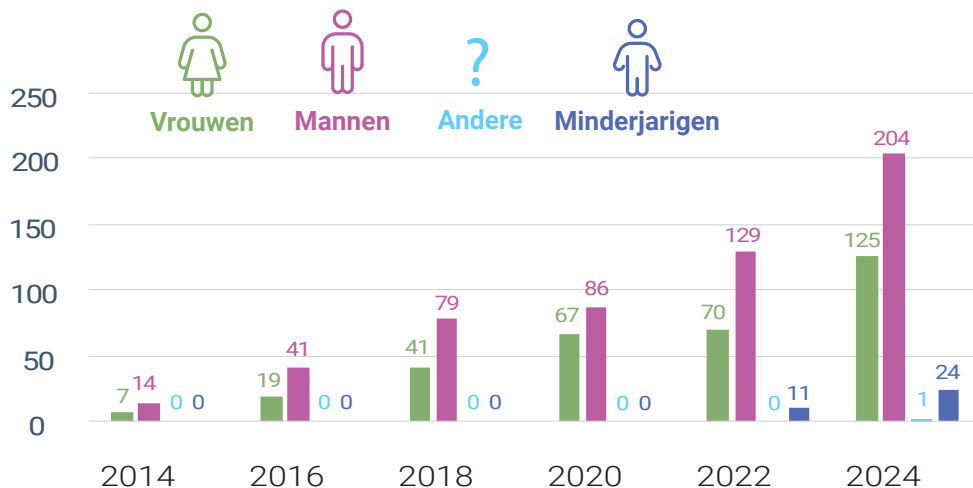
De gegevens met betrekking tot Housing First zijn aanvullend op de telling en zijn niet opgenomen in de gepresenteerde totaalcijfers omdat de begunstigden in een woning wonen en dus niet meer voldoen aan de definitie van dak- en thuisloosheid volgens de ETHOS Light-typologie. Deze gegevens geven echter wel een idee van één aspect van de manier waarop het probleem van dak- en thuisloosheid in België wordt aangepakt.

Het Housing First Belgium-model, dat sinds september 2013 wordt getest in het kader van het tweede Federaal Plan Armoedebestrijding (2012), is geïnspireerd op een aanpak die oorspronkelijk in de Verenigde Staten werd ontwikkeld. Het is erop gericht om onmiddellijke toegang tot huisvesting te bieden aan personen die al meerdere jaren op straat leven en die complexe problemen hebben, zoals mentale gezondheidsproblemen of verslaving. Daardoor is het voor hen moeilijk om permanent aan de dak- en thuisloosheid te ont-

snappen door gebruik te maken van traditionele diensten. In tegenstelling tot het klassieke "trap"-model, dat tussenstappen (noodopvang, onthaalhuizen, transithuisvesting) en verschillende randvoorwaarden oplegt, biedt het Housing First-model rechtstreeks individuele huisvesting zonder andere eisen dan die aan elke standaardhuurder worden gesteld, namelijk het betalen van huur en het naleven van een huurovereenkomst (Wagener et al., 2022). Door de traditionele logica van sociale inclusie om te keren, komt deze aanpak tegemoet aan de behoeften van degenen die het verst van huisvesting af staan. Blijven wonen wordt ondersteund door intensieve, geïndividualiseerde ondersteuning die is afgestemd op de complexe realiteit van de betrokken personen.

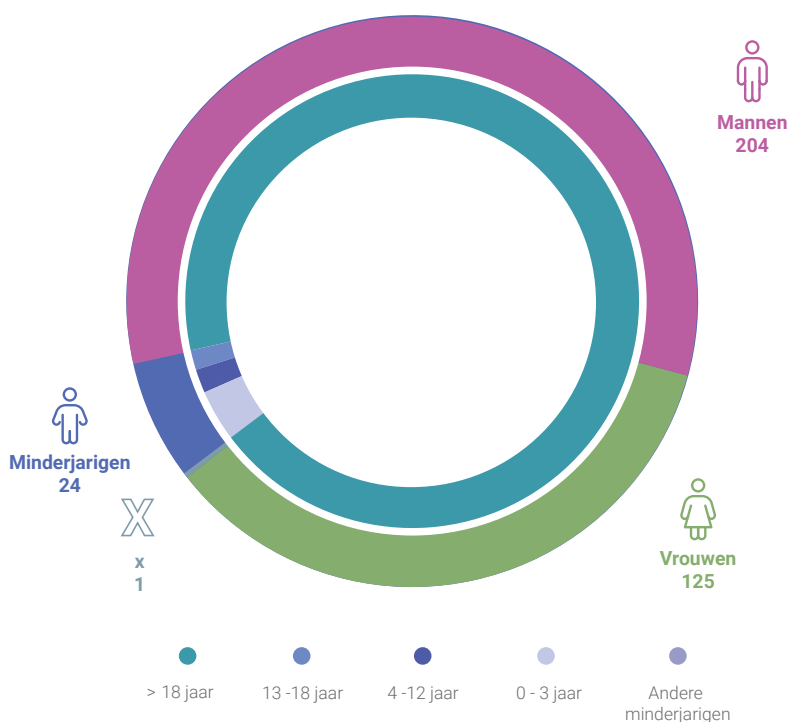
Op het moment van de telling genoten 354 personen een Housing First-programma, een toename van 68,6% ten opzichte van 2022 (144 extra personen). Ter vergelijking: de toename in 2022 ten opzichte van 2020 was 37,3% (Figuur 8.1). Sinds 2014 is het totale aantal begunstigden gestegen van 21 naar 354, wat wijst op een aanzienlijke groei van de voorziening.

FIGUUR 8.2.1. HOUSING FIRST: EVOLUTIE VOLGENS LEEFTIJD EN GENDER

Onder de begeleide begunstigden (Figuur 8.2), waren er 204 mannen (57,6%), terwijl er 125 vrouwen waren (35,3%). Ook werden er 24 minderjarigen geteld (6,8%).

FIGUUR 8.2.2. HOUSING FIRST : ONDERVERDELING VOLGENS LEEFTIJD EN GENDER

De meerderheid van de personen die Housing First-begeleiding ontvangen, wonen in een accommodatie die wordt beheerd door sociale vastgoedkantoren - SVK (119 personen, ofwel 33,6%). Hoewel dit aantal nog steeds aanzienlijk is, ligt het lager dan de vorige jaren (49,0% in 2020 en 43,3% in 2022), wat niettemin het blijvende belang van het partnerschap met deze kantoren onderstreept. Andere begunstigden wonen in een woning die wordt beheerd door openbare huisvestingsmaatschappij - BGHM (67 personen, 18,9%),

of worden gecontroleerd door een VZW (48 personen). Er woonden ook personen in rusthuizen (29 personen), in woningen van het OCMW (21 personen), in instellingen (13 personen), in privéwoningen (10 personen), bij vrienden (6 personen) of in woningen van de gemeente (6 personen). Ten slotte wordt een beperkter aantal personen begeleid door het Woningfonds (5 personen), in opvangtehuizen (4 personen) of in kraakpanden (2 personen).

Personen in het opvangnetwerk Fedasil en in LOI'S

In 2024 vroegen 39.615 personen een internationaal visum aan bij de Dienst Vreemdelingenzaken, gemiddeld 3.301 aanvragen per maand (CGVS, 2025). Dit is een stijging van 11,6% ten opzichte van 2023 (35.507 aanvragen) en 7,2% ten opzichte van 2022.

Krachtens de opvangwet van 2007 (Wet van 12/01/2007 betreffende de opvang van asielzoekers en van bepaalde andere categorieën van vreemdelingen) hebben aanvragers van internationaal asiel recht op materiële bijstand tijdens de hele procedure, met inbegrip van huisvesting in opvangfaciliteiten die een gepaste levensstandaard bieden. In België is het Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers (Fedasil) verantwoordelijk voor de opvang van aanvragers van internationale bescherming zodra hun aanvraag in het land is ingediend. Het netwerk bestaat uit collectieve en individuele opvangvoorzieningen. Collectieve voorzieningen zijn centra die worden beheerd door Fedasil of de partners ervan (het Rode Kruis, New Samusocial, enz.). De individuele structuren zijn accommodaties die beheerd worden door het OCMW (de "lokale opvanginitiatieven" of LOI's) of door NGO's.

De toegangspoorten tot dit opvangnetwerk (de 1ste opvangfase) bevinden zich in Brussel, waaronder het aankomstcentrum (Klein Kasteeltje) de belangrijkste is. Tijdens deze 1ste fase voert Fedasil een eerste sociaal en medisch onderzoek uit bij de aanvrager en gaat na of hij recht heeft op opvang. Als dat het geval is, wordt de aanvrager in de centra van de 1e fase opgevangen tot een geschikte opvangplaats kan worden gevonden (centrum van de 2e fase). Het verblijf in de 1e opvangfase moet kort zijn (ongeveer 1 week). De verzadiging van het opvangnetwerk leidt echter tot grote vertragingen in de eerste fase, van meerdere weken en soms zelfs meerdere maanden, waardoor sommige begunstigen vertraging oplopen bij de toegang tot bepaalde rechten (onderwijs voor kinderen, het verkrijgen van de oranje kaart).

Sinds oktober 2021 heeft België te maken met een asiel- en opvangcrisis. Ondanks de opening van nieuwe plaatsen in de afgelopen jaren, is de opvangcapaciteit onvoldoende om het enorme aantal aanvragen en de duur van de procedure aan te kunnen. In deze situatie beperkt Fedasil de opvang tot alleenstaande mannen die internationale bescherming zoeken die van wie de opvang tijdelijk geweigerd wordt en zich op een wachtlijst moeten inschrijven voor ze opnieuw in

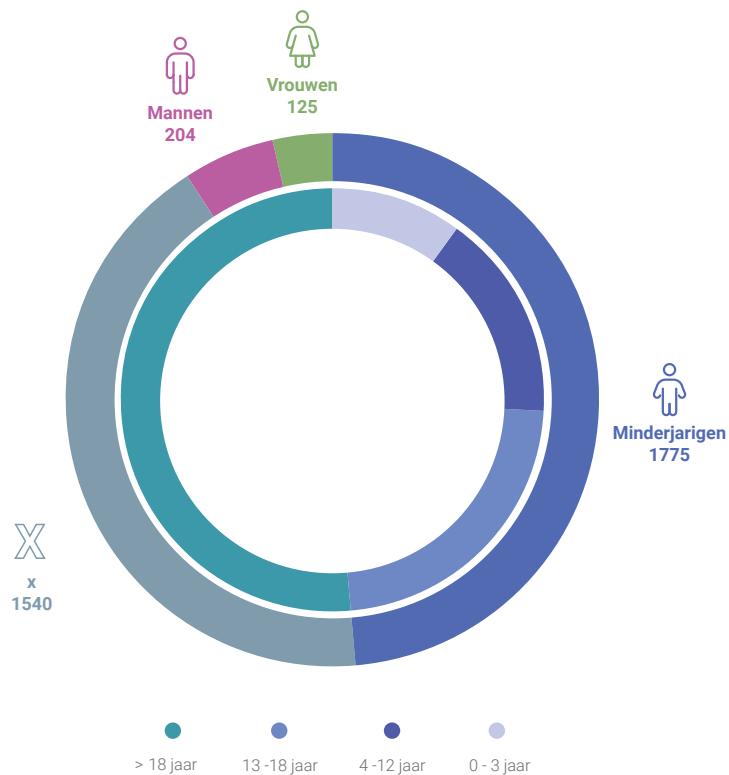
het netwerk worden opgenomen. Deze schending van hun rechten werd regelmatig aan de kaak gesteld door nationale en internationale rechtbanken, NGO's en de pers.

Om deze aanhoudende crisis het hoofd te bieden, werden alternatieve oplossingen uitgewerkt, met name het akkoord tussen Fedasil en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (bekend als de Brussels Deal - zie hoofdstuk **ETHOS Light 2**). Dit akkoord voorziet in een federale cofinanciering voor 2000 onvoorwaardelijke noodopvangplaatsen in het Brussels Gewest, buiten het traditionele Fedasil-circuit. Een deel van deze alleenstaande mannen die internationale bescherming aanvragen, wordt opgevangen via het noodnetwerk alvorens te worden doorverwezen naar het opvangnetwerk. Ten slotte komen sommige van deze personen op meer onregelmatige basis terecht in niet-conventionele structuren, zoals kraakpanden of andere vormen van informele huisvesting.

Ter illustratie van deze opvangcrisis en de wachttijden: op 18 november 2024 stonden 2.517 alleenstaande mannen die internationale bescherming aanvroegen op de algemene wachtlijst van Fedasil. Een groot deel van hen bevond zich in het Brussels Gewest, ofwel in noodopvangplaatsen, ofwel op straat of in kraakpanden. Eind 2024 schatte het mobiele team van Cover dat er in Brussel 400 verzoekers om internationale bescherming in kraakpanden verbleven. In november 2024 hadden veel van de personen die werden gezocht opgenomen te worden in een opvangstructuur hun aanvraag midden augustus 2024 ingediend. Dit betekent dat het gemiddeld drie maanden duurde om een plaats in het opvangnetwerk te bemachtigen.

In de nacht van 6 op 7 november 2024 werden 5.134 personen opgevangen in de Brusselse opvangcentra van Fedasil. De meesten van hen werden opgevangen in centra die rechtstreeks door Fedasil worden beheerd, waar 1.922 personen werden opgevangen, of 37,4% van het totaal. Het Rode Kruis huisvestte 1.751 personen (34,1%), gevolgd door Samusocial met 1.032 personen (20,1%). CIRÉ en Caritas vingen 175 personen (3,4%) en 36 personen (0,7%) op in individuele huisvesting, het Leger des Heils ving 101 personen (2,0%) op en de Lokale Opvanginitiatieven (LOI's), opgericht door de OCMW's, vingen ook 101 personen (2,0%) op. Wat de opvang van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV) betreft, nam "Mentor Jongeren", die pleegzorg organiseert, 9 jongeren op (0,2%) en "Synergie 14", die begeleide opvang biedt aan minderjarigen op de vlucht, 7 jongeren (0,1 %).

FIGUUR 8.3.1. INTERNATIONALE BESCHERMING: ONDERVERDELING VOLGENS LEEFTIJD EN GENDER

Wat het profiel van de opgevangen personen betreft (Figuur 8.3.1.), bestaat 12,2% uit alleenstaanden, ofwel 625 personen. Dit aandeel is veel lager dan in 2022, toen ze 46,3% van de ondergebrachte personen uitmaakten (2.134 personen). Deze daling kan deels worden verklaard door de aanzienlijke toename van het aantal personen van wie het geslacht niet kon worden vastgesteld, dat nu 1.540 personen bedraagt, ofwel 30,0% van het totaal, een aanzienlijk hoger cijfer dan in voorgaande jaren. In deze context moeten de verhoudingen tussen mannen en vrouwen voorzichtig

geïnterpreteerd worden. Vrouwen maakten 23,3% van het totaal uit, namelijk 1.194 personen, tegenover 930 in 2022.

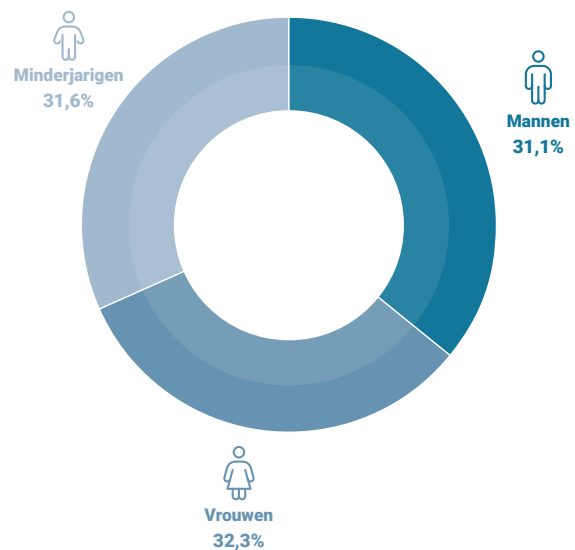
Verder was 33,6% van de opgevangen personen minderjarig, ofwel 1.775 kinderen en jongvolwassenen, een percentage dat vrijwel stabiel is ten opzichte van 2022 (33,4%, ofwel 1.539 minderjarigen). Van deze minderjarigen was 25,7% een niet-begeleide minderjarige vreemdeling (NBMV), wat neerkomt op 457 personen, of 8,9% van alle personen die die nacht werden opgevangen.

Personen in accommodatie voor begunstigen van tijdelijke bescherming van Oekraïners

In de nacht van 6 op 7 november 2024 werden 310 personen opgenomen in de collectieve opvangcentra die speciaal waren opgezet voor de begunstigen van tijdelijke bescherming van Oekraïners (BPTU). Deze centra worden semiautonom beheerd door de lokale overheid en werden omkaderd door een aantal partners, waaronder Communa en Ukrainian Voices Refugee Committee.

Dit cijfer is een stijging van 29 personen ten opzichte van 2022, toen 281 personen werden geregistreerd. Qua capaciteit is dit gestegen van 324 plaatsen in 2022 naar 551 plaatsen in 2024, ofwel een toename van 227 plaatsen in twee jaar tijd.

FIGUUR 8.4.1. BPTU: ONDERVERDELING VOLGENS LEEFTIJD EN GENDER

Onder de 310 ondergebrachte personen (Figuur 8.4.), waren 112 mannen (36,1%), 100 vrouwen (32,3%), 98 minderjarigen (31,6%). De grote aanwezigheid van gezinnen in deze systemen leidt tot een evenwichtige verdeling tussen vrouwen en minderjarigen.

Referentieadressen van OCMW's

TABEL 8.5.1. REFERENTIEADRESSEN BIJ EEN OCMW

OCMW	Totaal
Anderlecht	1621
Oudergem	102
Sint-Agatha-Berchem	20
Brussel	913
Etterbeek	451
Evere	109
Vorst	568
Ganshoren	47
Elsene	356
Jette	66
Koekelberg	106
Molenbeek	241
Sint-Gilles	227
Sint-Joost	214
Schaarbeek	319
Ukkel	361
Watermaal-Bosvoorde	27
Sint-Lambrechts-Woluwe	156
Sint-Pieters-Woluwe	53
Totaal	5957

Er is een duidelijk verschil tussen de verschillende gemeenten in het Brussels Gewest. Het OCMW van Anderlecht alleen al is goed voor 1.621 gevallen, of meer dan een kwart van het hele Gewest. Dit hoge cijfer kan worden verklaard door een combinatie van factoren: een hoge bevolkingsdichtheid, een hogere sociaaleconomische kansarmoede en een minder regelmatige opvolging van de gevallen, wat kan leiden tot een kunstmatige concentratie van de cijfers in bepaalde gebieden.

De OCMW's van Brussel-Stad (913 personen) en Vorst (568) volgen op de voet, wat ook wijst op een hoge concentratie van kwetsbare situaties in deze centraal stedelijke gebieden.

Sommige gemeenten zoals Ganshoren (47), Koekelberg (22) en Sint-Pieters-Woluwe (53) halen daarentegen veel lagere cijfers. Deze afwijkingen weerspiegelen waarschijnlijk niet alleen demografische verschillen, maar ook verschillen in lokaal sociaal beleid.

PROFIELEN EN TRAJECTEN

Voor de tweede keer in een telling uitgevoerd in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, worden de kwantitatieve resultaten aangevuld met een uitgebreide verzameling gegevens over de profielen en trajecten van dak- en thuislozen. Deze informatie werd verzameld aan de hand van vragenlijsten die ingevuld werden door maatschappelijk werkers van verschillende ondersteuningsstructuren, voor alle of een deel van de personen die ondersteund werden, afhankelijk van hun middelen en beschikbaarheid.

De gebruikte vragenlijst is identiek aan deze die in Vlaanderen en Wallonië gebruikt werd in het kader van hun eigen telcampagnes. In Vlaanderen is deze methode sinds 2020 gesystematiseerd door de KU-Leuven en in Wallonië door de UCLouvain. Het harmoniseren van deze benaderingen maakt niet alleen vergelijkingen tussen Gewesten mogelijk, maar versterkt ook de methodologische consistentie in het hele land.

Verzamelde gegevens

Voor deze uitgave hebben 72 organisaties in totaal 5.134 vragenlijsten ingevuld (Tabel 0.1). Hiervan werden 581 vragenlijsten uitgesloten van de analyse vanwege overlappingen (twee organisaties vulden een vragenlijst in voor dezelfde persoon) of onvoldoende informatie. Deze uitsluitingen betroffen gevallen zonder gebruikersnaam, zonder gegevens over de (niet-) huisvestingssituatie op het moment van de telling of in de voorgaande twee weken - waardoor het onmogelijk was om te controleren of de persoon onder de categorieën dak- en thuisloosheid viel. Ook vragenlijsten over begeleide minderjarigen, die in aanmerking werden genomen via de volwassenen van hun huishouden, werden buiten beschouwing gelaten. De reden hiervoor is dat de regels voor het invullen van de vragenlijst voorzien in één vragenlijst per volwassene en per alleensstaand kind, terwijl begeleide kinderen worden geteld aan de hand van de informatie in de vragenlijst voor de verantwoordelijke volwassene.

In totaal werden 4.553 vragenlijsten geselecteerd voor analyse. Hiervan werden er 4.081 ingevuld door maatschappelijk werkers alleen, terwijl 472 werden ingevuld in aanwezigheid van de betrokken persoon.

Deelname aan organisaties

In 2022 hadden 42 organisaties, waaronder drie OCMW's, 2.654 vragenlijsten ingevuld. Dit jaar namen

bijna alle Brusselse OCMW's deel aan de gegevensverzameling, maar met een verschillende graad van deelname en intensiteit. Ze maakten allemaal gebruik van steekproeven, zoals toegestaan door de voorgestelde methodologie, maar de striktheid van de toepassing verschilde van het ene OCMW tot het andere.

In overeenstemming met de aanbevolen methodologie moest elk OCMW eerst zijn dak- en thuisloosheidspopulatie als geheel aan de hand van de ETHOS Light-typologie in kaart brengen. Enkel op deze basis moest een aselechte steekproef worden uitgevoerd om de representativiteit van de gegevens te garanderen. Deze eerste stap werd echter niet altijd gevolgd, wat in sommige gemeenten tot vertekende steekproeven kan hebben geleid.

Bovendien, is de steekproeftrekking niet altijd evenredig met het geschatte aantal personen in thuisloosheid, zoals blijkt uit de grote verschillen tussen de OCMW's wat betreft de hoeveelheid ingevulde vragenlijsten. Dit staat in contrast met de tellingen uitgevoerd in Wallonië en Vlaanderen, waar de OCMW's meer opgeroepen en betrokken lijken te zijn bij het gegevensverzamelingsproces.

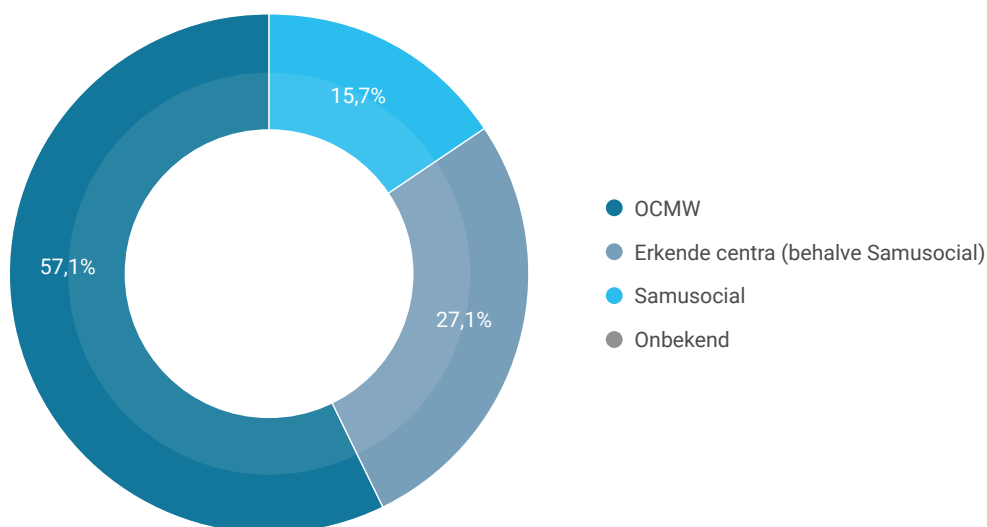
Er zijn verschillende mogelijke verklaringen voor deze verschillen: een hogere werkdruk in de Brusselse OCMW's, een groot personeelsverloop en moeilijkheden bij het identificeren van de doelgroepen. Daar komt nog bij dat maatschappelijke gegevens niet in alle OCMW's op dezelfde manier gestructureerd zijn, wat de toepassing van een gestandaardiseerde methodologie bemoeilijkt. Sommige OCMW's hebben bijvoorbeeld een onderzoekseenheid of een team dat zich specifiek bezighoudt met dakloosheid, terwijl andere dergelijke interne middelen niet hebben.

In Wallonië en Vlaanderen wordt de coördinatie vergemakkelijkt door de sociale steunpunten, die fungeren als interface tussen de veldteams, de OCMW's en de tellingscoördinatoren. In Brussel worden de contacten rechtstreeks gelegd tussen Bruss'help en elk OCMW. Dit bemoeilijkt de opvolging bij gebrek aan een tot op heden volledig betrokken tussenpersoon. Ondanks de vooraf georganiseerde opleiding blijven deze contacten complex om te onderhouden, vooral in een context waarin middelen beperkt zijn en de prioriteiten van de ene overheid tot de andere verschillen.

TABEL 0.1. VRAGENLIJSTEN INGEVULD DOOR DE ORGANISATIES (NA HET OPSCHONEN)

Organisatie	Aantal vragenlijsten (na het opschonen)	OCMW	Aantal vragenlijsten (na het opschonen)
Foyer Georges Motte	1	OCMW Sint-Joost	3
SOS jongeren	2	OCMW Berchem	14
Abaka	3	OCMW Evere	14
Dune VZW	3	OCMW Ganshoren	31
SMES	4	OCMW Anderlecht	41
Casa Hestia	5	OCMW SLW	52
Yemaya	6	OCMW SPW	78
DoucheFLUX	7	OCMW Watermaal	81
Ilot S.Ac.A.Do	10	OCMW Oudergem	85
Samusocial - Casa Vesta	10	OCMW Jette	98
Chant d'oiseau (Vogelzang)	10	OCMW Koekelberg	117
Centre Ariane	10	OCMW Etterbeek	134
Samusocial - Casa Frida	11	OCMW Molenbeek	159
La Maison Rue Verte	12	OCMW Vorst	174
Ilot 160	13	OCMW Saint-Gilles	197
HIT 18-25	13	OCMW Ukkel	252
Maison de la mère et de l'enfant (Huis van moeder en kind)	13	OCMW Elsene	263
Ilot ISSUE	14	OCMW Brussel	808
Ilot 38	14		
Communa	16	Onbekend	4
Athome 18-24	16		
Spullenhulp - Maison Parenté	16		
Chèvrefeuille (Kamperfoelie)	17		
Transit VSW	17		
Maison Porte ouverte	17		
Escale	18		
Trois pommiers	18		
CPVCF	19		
Aprèstoe	20		
CEMO KAP	22		
Lhiving	24		
Source-La Rive	24		
Home du Pré	25		
COVER	27		
Alias	27		
Le Relais	30		
Diogènes	31		
Pag-asa	34		
Accueil Montfort	41		
Pierre d'Angle (Hoeksteen)	60		
CAW Brussel	65		
Home Baudouin	65		
Ukrainian Voices	109		
Rode Kruis	115		
Belrefugees	220		
Samusocial	694		
TOTAAL			4553

FIGUUR 0.1. AANTAL VRAGENLIJSTEN PER TYPE ORGANISATIE

Leefsituaties

Huisvestingssituatie in de nacht van de telling

De huisvestingssituaties komen overeen met de verschillende ETHOS Light- categorieën.

TABEL 1.1. AANTAL GETELDE PERSONEN VIA VRAGENLIJSTEN PER ETHOS LIGHT-CATEGORIE VOOR WIE DE SITUATIE DE NACHT VAN DE TELLING IS GEKEND

ETHOS Light- categorie	Volwassenen en NBMV #TOTAAL	Volwassenen en NBMV %	Onder wie mannen %	Onder wie vrouwen %	Onder wie X en onbekend %	Begeleide minderjarigen #TOTAAL	Begeleide minderjarigen %
ETHOS Light 1 - In de openbare ruimte	337	9,2%	90,3%	9,7%	0	16	1,3%
ETHOS Light 2 - In noodaccommodatie	1284	35%	70,6%	29,1%	0,2% X + 0,2% inconnu	450	35,4%
ETHOS Light 3 - In opvangthuizen	782	21,3%	41,3%	58,4%	0,3% X	506	39,8%
ETHOS Light 4 - Die een instelling verlaten	134	3,7%	69,4%	30,6%	0	29	2,3%
ETHOS Light 5 - In een niet-conventionele huisvesting	229	6,2%	58,8%	39,4%	1,8% X	80	6,3%
ETHOS Light 6 - Bij derden	833	22,7%	65,2%	34,6%	0,1% X	168	13,2%
ETHOS Light 7 - Onder dreiging van uithuiszetting	66	1,8%	59,1%	40,9%	0	23	1,8%
TOTAAL	3665					1272	

Van de 4.553 vragenlijsten die overbleven na het opschonen van de gegevens, is de (gebrek aan/slechte) woonsituatie in de nacht van 6 op 7 november 2024 bekend voor 3.665 personen, ofwel 80,5% van de geanalyseerde steekproef. Gegevens van de voorgaande twee weken zullen deze analyse aanvullen.

Van deze 3.665 personen waren er 3.543 (96,67%) volwassenen, 110 (3%) alleenstaande minderjarigen (NBMV) en 12 personen (0,33%) hadden een onbekende leeftijd ten tijde van het onderzoek.

Daarnaast waren er 1.351 begeleide minderjarigen, geïdentificeerd aan de hand van de vragenlijsten ingevuld door één van hun ouders. Voor 1.272 van hen (94,15%) is ook de (gebrek aan/slechte) woonsituatie ten tijde van de nacht van de telling aangegeven, waardoor hun traject deels in de analyse kan worden meegenomen.

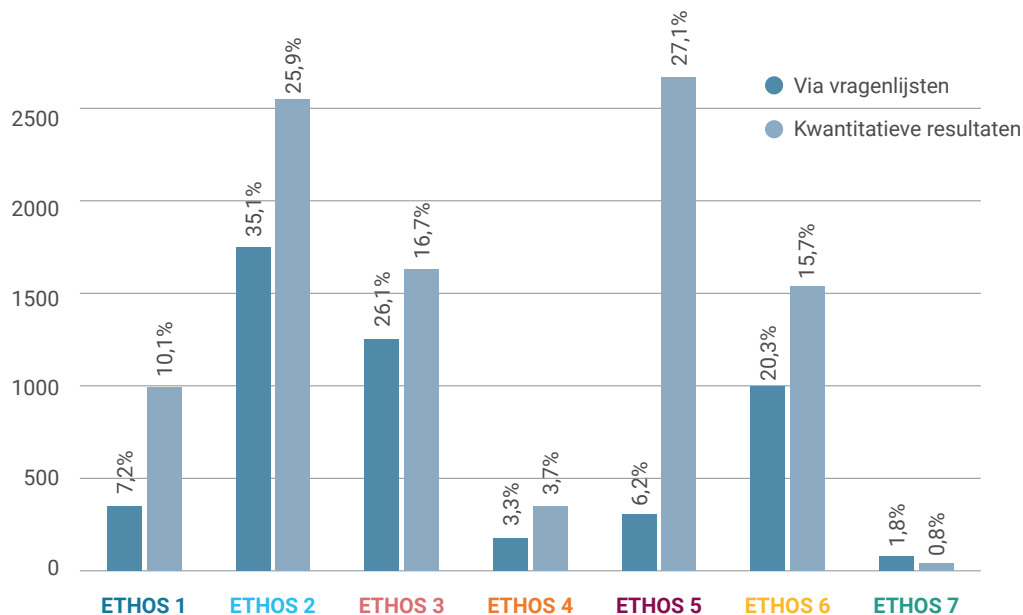
Een analyse van de plaatsen waar personen verbleven tijdens de nacht van de telling laat zien dat (Tabel 1.1.), voor de 3.665 volwassenen en NBMV, de meest voorkomende vormen van accommodatie noodaccommodatie (35,03%), opvang bij derden (22,73%) en opvangtehuizen - onthaaltehuizen, transithuisvesting en hotels (21,34%) zijn. Deze drie categorieën alleen al zijn goed voor bijna 80% van de geregistreerde situaties.

De 1.272 begeleide minderjarigen van wie de woonsituatie bekend was, werden voornamelijk gehuisvest in noodopvang (39,78%) of in opvangtehuizen (35,38%). Deze cijfers weerspiegelen het hoge aantal kinderen in collectieve opvangvoorzieningen.

TABEL 1.2. VERGELIJKING VAN HET TOTAAL AANTAL GETELDE PERSONEN VIA VRAGENLIJSTEN EN VIA KWANTITATIEVE GEGEVENSVERZAMELING

ETHOS Light-categorie	Via vragenlijsten nacht van de telling #TOTAAL	Via vragenlijsten nacht van de telling %	Kwantitatieve resultaten nacht van de telling #TOTAAL	Kwantitatieve resultaten nacht van de telling %
ETHOS Light 1 - In de openbare ruimte	353	7,2%	992	10,2%
ETHOS Light 2 - In noodaccommodatie	1734	35,1%	2535	25,9%
ETHOS Light 3 - In opvangtehuizen	1288	26,1%	1628	16,7%
ETHOS Light 4 - Die een instelling verlaten	163	3,3%	357	3,7%
ETHOS Light 5 - In een niet-conventionele huisvesting	309	6,2%	2649	27,1%
ETHOS Light 6 - Bij derden	1001	20,3%	1539	15,7%
ETHOS Light 7 - Onder dreiging van uithuiszetting	89	1,8%	77	0,8%
TOTAAL	4937		9777	

FIGUUR 1.1. VERGELIJKING VAN HET TOTAAL AANTAL GETELDE PERSONEN VIA VRAGENLIJSTEN EN VIA KWANTITATIEVE GEGEVENSVERZAMELING

Tabel 1.2. en Figuur 1.1. hierboven vergelijken de onderverdeling van de getelde personen volgens de ETHOS Light categorieën, uit twee verschillende bronnen. Enerzijds de 4.937 vragenlijsten ingevuld voor de nacht van de telling, inclusief volwassenen, alleenstaande minderjarigen (NBMV) en begeleide kinderen. Deze laatsten hadden geen eigen vragenlijst, maar hun informatie was opgenomen in de vragenlijst die door één van hun ouders was ingevuld. Ten tweede de 9.777 personen die zijn opgenomen in de algemene resultaten. In beide gevallen omvatten de cijfers alle personen die zijn geregistreerd voor de nacht van de telling, inclusief kinderen.

Over het algemeen is er consistentie. De meest vertegenwoordigde categorieën zijn gelijkaardig: **ETHOS Light 2** (in noodaccommodatie), **ETHOS Light 3** (onthaalstructuren) en **ETHOS Light 6** (bij derden ondergebracht).

Er komen echter een aantal verschillen naar voren, die vragen om een genuanceerde interpretatie van de resultaten. De categorieën **ETHOS Light 2** en **3** zijn oververtegenwoordigd in de vragenlijsten in vergelijking met de kwantitatieve resultaten. Dit is waarschijnlijk te wijten aan het profiel van de organisaties die deelnamen aan de gegevensverzameling, voornamelijk begeleidings- of opvangdiensten die rechtstreeks verband houden met deze huisvestingssituaties.

Omgekeerd zijn meer precare of minder zichtbare categorieën, zoals **ETHOS Light 1** (openbare ruimte) of vooral **ETHOS Light 5** (niet-conventionele huisvesting), ondervertegenwoordigd in de vragenlijsten. Deze situaties zijn vaak minder verbonden met sociale diensten,

of moeilijker te documenteren via een vragenlijst, vooral wanneer de betrokkenen kort worden ontmoet of in een informele context leven.

Deze resultaten bevestigen dat de vragenlijsten een gedetailleerde documentatie bieden van de profielen van de personen die ondersteund worden door de diensten, maar dat ze gedeeltelijk en ongelijk gedekt blijven volgens de ETHOS-categorieën. Kwalitatieve analyse vult daarom kwantitatieve gegevens aan, maar vervangt ze niet.

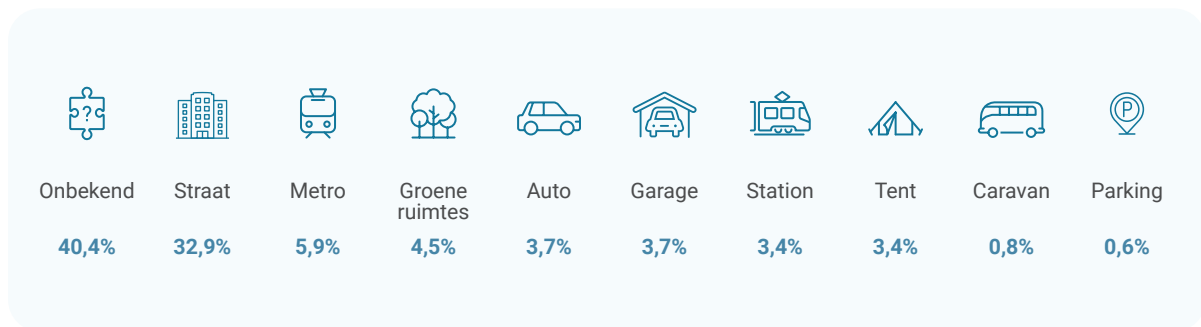
De volgende analyse richt zich op categorieën waarvoor een classificatie is verzameld en geanalyseerd. Als zodanig zijn situaties met betrekking tot noodaccommodatie (**ETHOS 2**) en accommodatie bij derden (**ETHOS 6**) uitgesloten.

In de openbare ruimte - ETHOS Light 1

Van de 353 personen (volwassenen, niet-begeleide minderjarigen en begeleide kinderen) die tijdens de nacht van de telling via vragenlijsten werden geïdentificeerd in categorie **ETHOS Light 1**, kon 40,4% (ofwel 144 personen) niet precies worden gelokaliseerd: ze werden gemeld als op een onbekende of niet-gespecificeerde locatie. Dit cijfer weerspiegelt de beperkingen van observatie of toegang tot informatie over bepaalde personen. 32,9% (117 personen) werd geïdentificeerd als personen die op straat sliepen. De anderen bevonden zich op plaatsen zoals de metro (5,9%), groene ruimtes (4,5%), een auto (3,7%), een station (3,4%), een garage (3,7%), een tent (3,4%), een caravan (0,8%) of een parkeerplaats (0,6%).

Van deze personen waren er 16 begeleide kinderen.

FIGUUR 1.2. ONDERVERDELING VAN PERSONEN PER ETHOS LIGHT 1-CATEGORIE

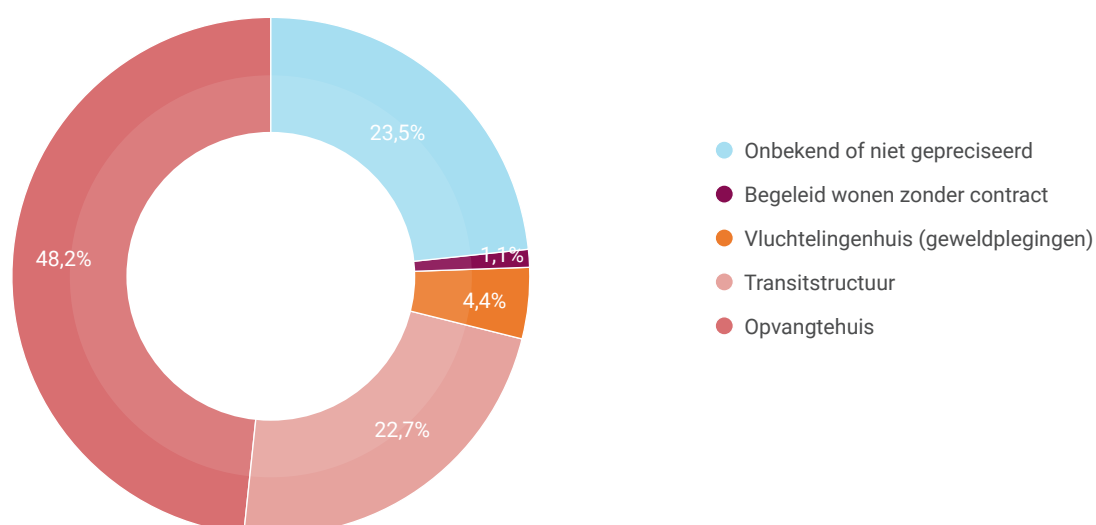

In opvangtehuizen - ETHOS Light 3

Van de 1.288 personen (volwassenen, niet-begeleide minderjarigen en begeleide kinderen) die tijdens de nacht van de telling in **ETHOS Light 3** werden geregistreerd, verbleven de meesten in opvangtehuizen, waar 343 volwassenen en 278 begeleide kinderen verbleven, ofwel bijna 48% van het totaal. Transitstructuren boden onderdak aan 166 volwassenen en 127 kinderen, ongeveer 22,7% van het totaal. In opvangtehuizen voor geweldslachtoffers verbleven 22 volwassenen en 35 kinderen, terwijl 7 volwassenen en 7 kinderen in begeleid wonen zonder huurcontract verbleven.

Ten slotte was voor 244 begeleide volwassenen en 59 kinderen, ofwel 23,5% van de personen die in deze categorie werden geteld, de opvangstructuur onbekend of niet gespecificeerd. Dit hoge percentage ontbrekende informatie vergt een voorzichtige interpretatie van de gegevens, maar verandert niets aan de algemene trend: opvangtehuizen vormen veruit het grootste deel van het totaal.

FIGUUR 1.3. ONDERVERDELING VAN PERSONEN PER ETHOS LIGHT 3-CATEGORIE

In instellingen - ETHOS Light 4

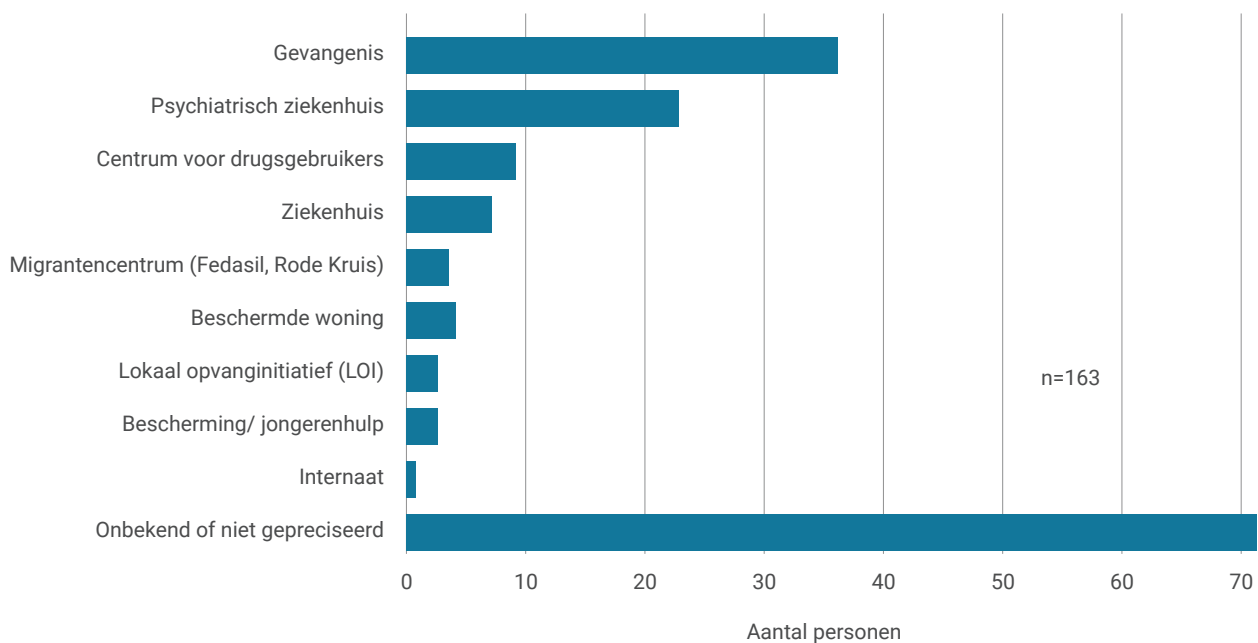
In totaal werden 163 personen (volwassenen, niet-begeleide minderjarigen en begeleide kinderen) ingedeeld in **ETHOS Light 4**, wat overeenkomt met verblijf in een instelling zonder oplossing voor doorstroming naar zelfstandige huisvesting. De diversiteit van de verblijfsinstellingen weerspiegelt de complexiteit van de trajecten.

Een aanzienlijk deel van de getelde personen verbleef in de gevangenis (36 personen) of in een psychiatrisch ziekenhuis (23 personen onder wie 4 begeleide kinderen),

die samen meer dan een derde van de **ETHOS Light 4**-populatie vertegenwoordigen. De centra voor druggebruikers namen 9 personen op, onder wie 1 kind, terwijl de algemene ziekenhuizen 7 personen hadden. In enkele situaties ging het om beschermd wonen (5 volwassenen), opvangcentra voor migranten (4 volwassenen) of lokale opvanginitiatieven (LOI'S) (3 personen onder wie 1 kind). Eén persoon zat in een internaat en drie personen zaten in een jeugdzorg of -hulpverlening.

Voor 72 personen (ofwel 44,2 % van allen) werd de exacte voorziening niet verduidelijkt.

FIGUUR 1.4. ONDERVERDELING VAN PERSONEN PER ETHOS LIGHT 4-CATEGORIE

In niet-conventionele huisvesting - ETHOS Light 5

Van de 309 personen (volwassenen, niet-begeleide minderjarigen en begeleide kinderen) die in de **ETHOS Light 5**-categorie werden geregistreerd, bevond een grote meerderheid, namelijk 210 volwassenen en 78 begeleide kinderen, zich in ongespecificeerde of onbekende huisvestingssituaties. Dit komt neer op meer dan 93% van het totaal. Dit gebrek aan precisie kan worden verklaard door de moeilijkheid om bepaalde zeer precare, marginale en vaak onzichtbare vormen van huisvesting te classificeren.

De andere gerapporteerde situaties illustreren de diversiteit van de waargenomen vormen van niet-conventionele huisvesting. Sommige personen woonden in kelders, op zolders of in gangen van gebouwen (4 personen), in tijdelijke bezettingen (6 personen) of kraakpanden (4 volwassenen en 2 begeleide kinderen). Eén persoon verbleef in een café en een andere in een hotel. Tot slot verbleven drie volwassenen in een

accommodatie zonder badkamer of keuken, die niet voldeed aan de minimale gezondheidsnormen.

Onder dreiging van uithuiszetting - ETHOS Light 7

In totaal werden 89 personen (volwassenen, niet-begeleide minderjarigen en begeleide kinderen) ingedeeld in **ETHOS Light 7**, wat overeenkomt met situaties van met uithuiszetting bedreigde personen. De meerderheid van hen, 54 volwassenen en 20 begeleide kinderen, had te maken met een gerechtelijke uitzettingsbeslissing, wat neerkomt op 83% van alle situaties die in deze categorie werden opgetekend.

Daarnaast werden 6 volwassenen en 2 kinderen uit hun woning gezet na het verstrijken van een opzegtermijn, terwijl 2 volwassenen verplicht werden hun woning te verlaten wegens onbewoonbaarheid. Ten slotte werden 5 personen (onder wie 1 begeleid kind) in deze categorie opgenomen zonder dat de precieze reden van de dreigende uitzetting werd vermeld.

Huisvestings situatie twee weken vóór de telling

TABEL 1.3. AANTAL GEKENDE SITUATIES PER ETHOS LIGHT-CATEGORIE IN DE LOOP VAN DE TWEE WEKEN VÓÓR DE TELLING

	Volwassenen en NBMV - # vermeldingen	Volwassenen en NBMV - % betrokkenen (888)	Leeftijd onbekend # vermeldingen	Minderjarigen onder begeleiding # vermeldingen
ETHOS 1 - In de openbare ruimte	445	50,1%	0	6
ETHOS 2 - In noodaccommodatie	95	10,7%	0	12
ETHOS 3 - In een Opvangtehuizen	80	9%	0	34
ETHOS 4 - In instelling	16	1,8%	0	3
ETHOS 5 - In een niet-conventionele huisvesting	45	5,1%	0	0
ETHOS 6 - Bij het gezin/vrienden/ kennissen	311	35%	1	25
ETHOS 7 - Onder dreiging van uithuiszetting	8	0,9%	0	1
De persoon was niet dak- of thuisloos	0	0%	0	0
TOTAAL	1000	0	1	81

Om een beter inzicht te krijgen in de realiteit die dak- en thuislozen ervaren, vulden de sociale diensten, voornamelijk de OCMW's, ook gegevens in voor situaties die ze niet precies kenden op de dag van de telling, maar tijdens de twee voorafgaande weken. Deze aanpak maakte het mogelijk om personen niet uit te sluiten enkel en alleen omdat ze niet identificeerbaar waren op de dag van de telling.

De gegevens hier hebben betrekking op 888 personen (waarvan 887 volwassenen en NBMV, plus 1 persoon van wie de leeftijd onbekend is), vergezeld door 79 minderjarige kinderen. Deze kinderen wonen in

dezelfde woonomstandigheden als hun ouders. Aangezien de verzamelde gegevens betrekking hadden op de twee weken voorafgaand aan de telling, was het mogelijk om meerdere ETHOS-categorieën aan te geven voor dezelfde persoon.

Van de via de vragenlijsten geregistreerde situaties hadden 445 situaties (50,1% van het totaal aantal personen waarvan de situatie bekend was in de twee weken voorafgaand aan de telling) betrekking op een aanwezigheid in de openbare ruimte twee weken voorafgaand aan de telling (categorie **ETHOS 1**).

Hierbij komen nog 95 situaties (10,7% betrokken personen) van noodaccommodatie (**ETHOS 2**) en 80 situaties (9% betrokken personen) van tijdelijke huisvesting in accommodatiecentra (**ETHOS 3**).

Een andere grote groep, namelijk 311 situaties (35 % betrokken personen), meldde opvang bij familieleden (**ETHOS 6**), een soort huisvesting dat vaak onderverteenwoordigd en minder zichtbaar is. Dit zijn over het algemeen tijdelijke oplossingen, die soms "verborgen dakloosheid" worden genoemd.

Daarnaast gaat het in 45 situaties (5,1% van de betrokkenen) om niet-conventionele huisvesting (**ETHOS 5**), zoals kraakpanden of ongeschikte huisvesting, en in 8 situaties (0,9% van de betrokkenen) om personen onder dreiging van uithuiszetting (**ETHOS 7**).

Er waren ook 81 situaties met begeleide kinderen, wiens kwetsbaarheid rechtstreeks verband houdt met die van hun ouders. Er moet echter worden opgemerkt dat het niet zeker is dat deze kinderen de hele twee weken voorafgaand aan de telling bij hun ouders aanwezig waren.

Een vergelijking van de huisvestingssituatie tijdens de nacht van de telling en die van de voorgaande twee weken laat een verschillende dynamiek zien. Op 6 november waren de meest voorkomende vormen van huisvesting noodaccommodatie, opvang bij derden en opvangtehuizen.

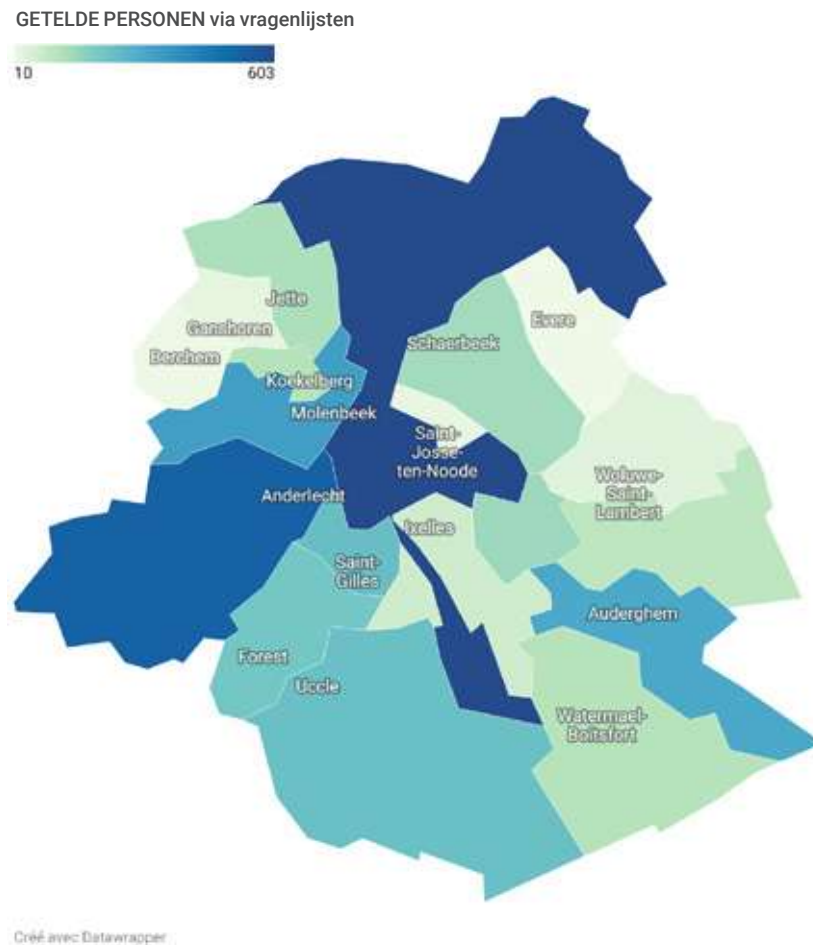
Daarentegen laten de gegevens van de voorgaande twee weken een grotere blootstelling zien aan het op straat slapen en een grotere aanwezigheid in opvang bij familieleden. Deze discrepantie benadrukt het kortstondige effect van de telling.

Aantal personen voor wie een vragenlijst per gemeente werd ingevuld

TABEL 1.4. AANTAL PERSONEN PER GEMEENTE

Gemeente	Aantal volwassenen	Aantal kinderen
Anderlecht	530	71
Oudergem	304	245
Sint-Agatha-Berchem	14	8
Brussel-Stad	603	131
Etterbeek	148	46
Evere	10	0
Vorst	210	45
Ganshoren	28	13
Elsene	69	29
Jette	123	20
Koekelberg	110	20
Molenbeek	336	108
Saint Gilles	238	70
Sint-Joost	22	21
Schaarbeek	130	140
Ukkel	233	80
Watermaal	107	53
Sint-Lambrechts-Woluwe	37	9
Sint-Pieters-Woluwe	95	81
Onbekend	1206	161

CARTE 1.1. VRAGENLIJST INGEVULD PER GEMEENTE

Bepaalde gemeenten vertegenwoordigen een groot deel van de personen voor wie een vragenlijst werd ingevuld. Brussel-Stad, Anderlecht, Molenbeek en Oudergem behoren tot de meest vertegenwoordigde gebieden, met enkele honderden volwassenen. Zo telt Brussel-Stad 603 volwassenen en 131 kinderen, terwijl Anderlecht volgt met 530 volwassenen en 71 kinderen. De hoge concentratie in Oudergem wordt vooral verklaard door de aanwezigheid van een gezinscentrum van Samusocial.

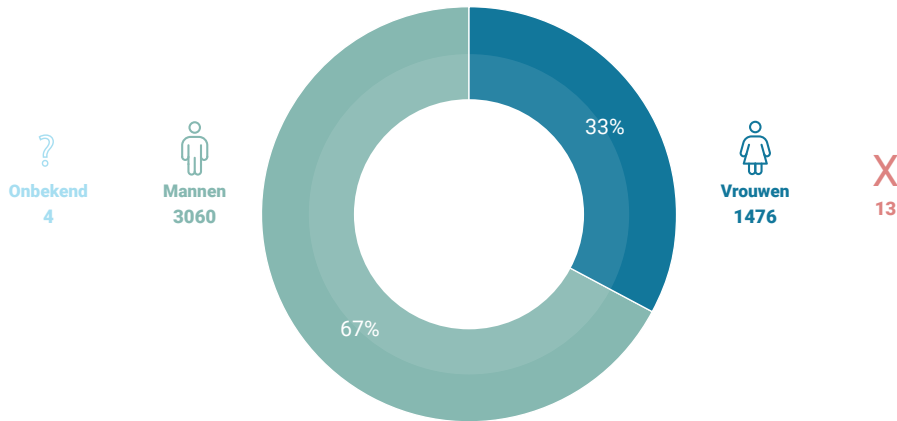
Daarentegen hebben verschillende gemeenten, zoals Sint-Agatha-Berchem, Evere, Sint-Joost en Ganshoren, lagere of zelfs onbeduidende cijfers. Deze lage vertegenwoordiging kan worden verklaard door een lager aantal daklozen in bepaalde gemeenten, maar ook door de moeilijke toegang tot diensten voor bepaalde bevolkingsgroepen, of door het feit dat lokale hulpstructuren slechts beperkt betrokken waren in het invullen van de vragenlijsten.

Bovendien vertegenwoordigt de categorie "Onbekend" meer dan een kwart van de getelde volwassenen (1.206 personen). Ondanks de inspanningen van de teams op het terrein was het niet altijd mogelijk om de thuisgemeente van de dak- en thuislozen te identificeren.

Profielkenmerken

Gender en leeftijd

FIGUUR 2.1.1. ONDERVERDELING PER GENDER

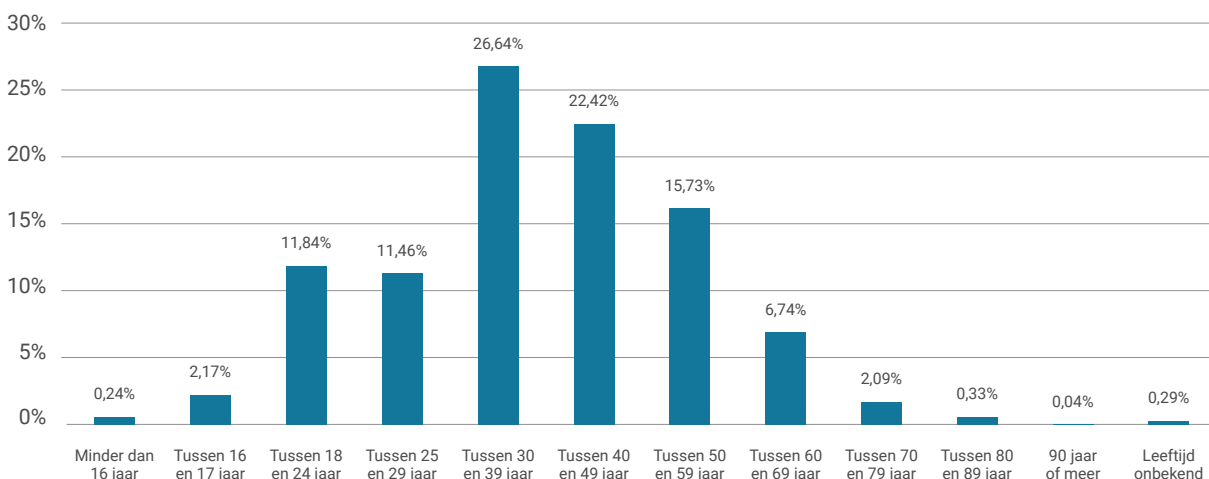

De meerderheid van de personen voor wie een vragenlijst werd ingevuld waren mannen (Figuur 2.1.1), die 67,2% van de steekproef uitmaakten, ofwel 3.060 personen. Vrouwen vormden 32,4%, ofwel 1.476 personen. Daarnaast werden 13 personen geïdentificeerd buiten de genderbinariteit of anders dan het gender dat hen was toegewezen bij de geboorte, en 4 vragenlijsten werden niet beantwoord.

Deze verhoudingen, afkomstig uit de vragenlijsten, komen grotendeels overeen met de trends die zichtbaar zijn in de kwantitatieve gegevens van de telling. De lage proportie geïdentificeerde vrouwen verdient echter een nuancering in het licht van onderzoek naar

vrouwelijk dakloosheid. Uit deze onderzoeken blijkt dat vrouwen vaker een toevlucht nemen tot het verblijven bij derden of tot niet-conventionele oplossingen als overlevingsstrategie om de straat te vermijden, waar het geweld – vooral seksueel geweld – groter is (Blogie, 2022). Hoewel deze keuzes op korte termijn bescherming bieden, stellen ze vrouwen toch bloot aan andere, vaak minder zichtbare vormen van geweld, zoals economische afhankelijkheid, uitbuiting of het vermarkten van hun lichaam. Deze terugtrekking in minder zichtbare vormen van opvang draagt ook bij aan hun onzichtbaarheid in de openbare ruimte en in de klassieke hulpverleningsstructuren.

FIGUUR 2.1.2. ONDERVERDELING PER LEEFTIJD

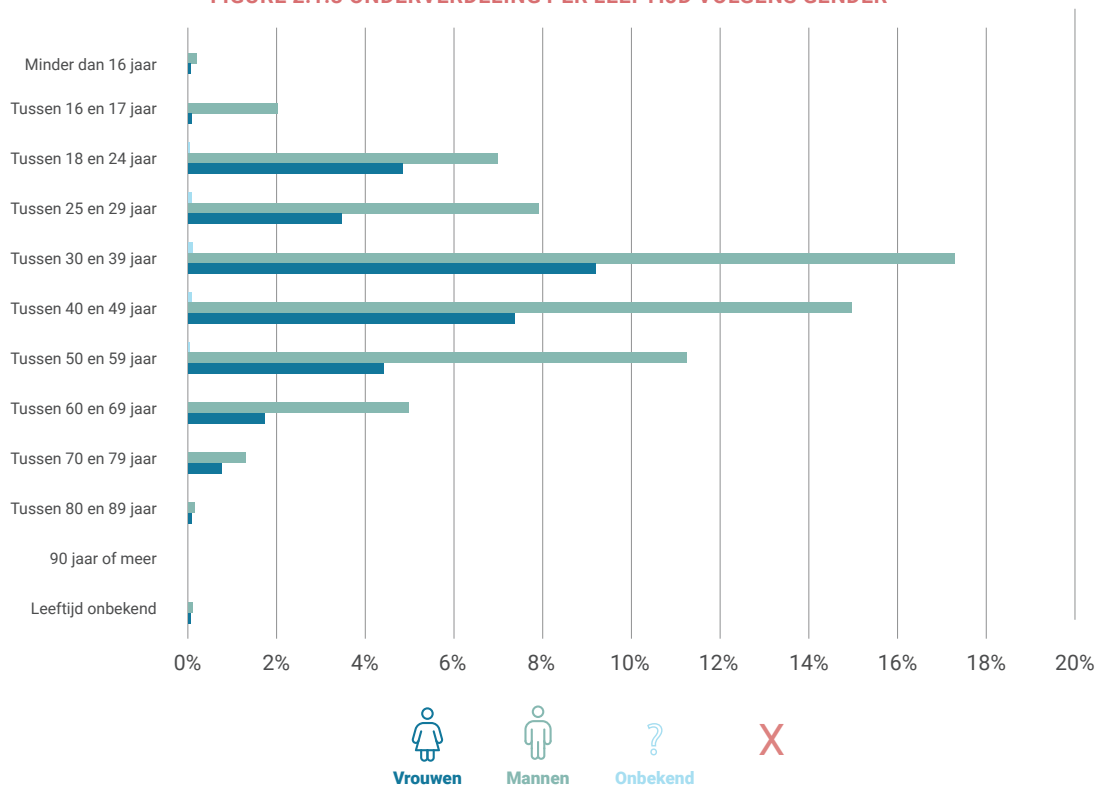
De populatie die via vragenlijsten werd bevraagd (n=4553) is overwegend volwassen, met een hoge concentratie in de middelste leeftijdsgroepen (Figuur 2.1.2). De leeftijdsgroep 30-39 jaar is het meest vertegenwoordigd, met 1.213 personen, ofwel 26,6% van de steekproef. Ze worden gevolgd door 40-49-jarigen (1.021 personen, 22,4%) en 50-59-jarigen (716 personen, 15,7%).

Jongeren in de leeftijd van 18 tot 29 jaar vertonen ook een aanzienlijk aandeel, met 539 personen in de leeftijd van 18 tot 24 jaar (11,8%) en 522 in de leeftijd van 25 tot 29 jaar (11,5%). Aan de andere kant zijn er maar weinig jongeren onder de 18 jaar: slechts 11 onder de 16 jaar en 99 onder de 16 en 17 jaar. Er dient aan herinnerd te worden dat 1272 begeleide minderjarigen werden geteld via de vragenlijsten van hun ouders. Deze zijn niet opgenomen in figuur 2.1.2., aangezien er voor hen geen afzonderlijke vragenlijst werd ingevuld.

Personen van 60 jaar en ouder maakten ongeveer 9,53% van de steekproef uit (419 personen), onderverdeeld in personen van 60-69 jaar (307), 70-79 jaar (95), 80-89 jaar (15) en 90 jaar of ouder (2). Ten slotte hebben 13 personen hun leeftijd niet opgegeven.

Deze verdeling komt overeen met trends die werden waargenomen in recente tellingen van dak- en thuisloosheid in België, die een oververtegenwoordiging van personen in de leeftijdscategorie 30 tot 59 jaar laten zien (De Moor et al., 2025; Demaerschalk et al., 2025). Er is echter een verschil tussen de Gewesten: de leeftijdsgroep van 18 tot 25 jaar is proportioneel meer vertegenwoordigd in Wallonië en Vlaanderen dan in het Brusselse Gewest. Volgens gegevens van tellingen uitgevoerd in een aantal steden en gebieden, was ongeveer één op de vijf dak- en thuisloze volwassenen tussen 18 en 25 jaar in de twee Gewesten (ibid.).

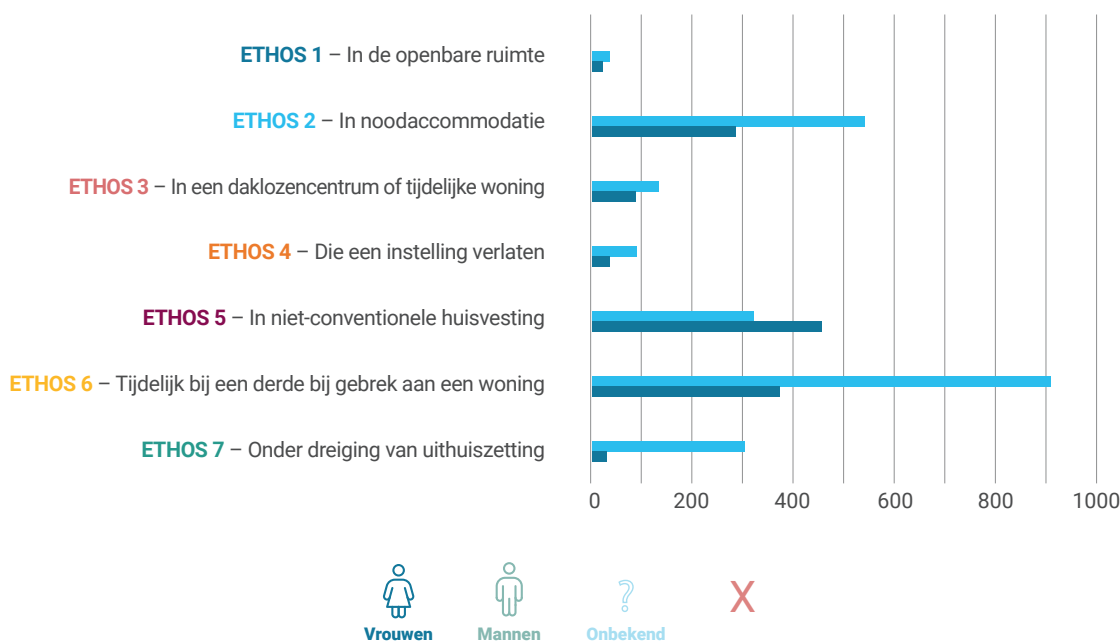
FIGURE 2.1.3 ONDERVERDELING PER LEEFTIJD VOLGENS GENDER

De onderverdeling per leeftijd en per gender van personen die het voorwerp uitmaakten van een vragenlijst (Figuur 2.1.3.) bevestigt een oververtegenwoordiging van mannen, die 67,2% van het totaal uitmaken, tegenover 32,4% van de vrouwen en 0,4% van de personen die zichzelf buiten de genderbinariteit identificeren of die hun gender niet hebben opgegeven. Dit overwicht van mannen geldt voor alle leeftijdsgroepen, maar is vooral uitgesproken tussen 30 en 59 jaar, waar mannen alleen al meer dan 46% van alle mannelijke respondenten uitmaken. Vrouwen zijn meer vertegenwoordigd in de leeftijdsgroepen 18-24 en 30-49, maar

in mindere mate. De leeftijdsgroep 18-24 is één van de weinige waar vrouwen bijna even talrijk zijn als mannen (221 vrouwen tegenover 317 mannen). Het aandeel ouderen (60 jaar en ouder) blijft laag en is ook overwegend mannelijk. Ten slotte zijn de 17 personen die zichzelf buiten de genderbinariteit plaatsten of van wie het gender niet werd vermeld, voornamelijk tussen 18 en 49 jaar oud. Dit benadrukt zowel hun geringe statistische zichtbaarheid als de beperkingen van de erkenning van genderdiversiteit in tellingsystemen.

FIGUUR 2.1.4 ONDERVERDELING PER ETHOS LIGHT-CATEGORIE VOLGENS GENDER

TABEL 2.1.1 ONDERVERDELING PER ETHOS LIGHT-CATEGORIE VOLGENS GENDER

	Vrouwen	%	Mannen	%	Onbekend en X	%	TOTAAL	%
ETHOS 1	27	0,74%	39	1,06%	0	0,00%	66	1,80%
ETHOS 2	288	7,86%	543	14,82%	2	0,05%	833	22,73%
ETHOS 3	89	2,43%	133	3,63%	4	0,11%	226	6,17%
ETHOS 4	41	1,12%	93	2,54%	0	0,00%	134	3,66%
ETHOS 5	457	12,47%	323	8,81%	2	0,05%	782	21,34%
ETHOS 6	374	10,20%	906	24,72%	4	0,11%	1284	35,03%
ETHOS 7	33	0,90%	307	8,38%	0	0,00%	340	9,28%
TOTAAL	1309	35,72%	2344	63,96%	10	0,27%	3665	100,00%

De volgende analyse heeft betrekking op de 3.665 personen van wie de woonsituatie op de nacht van de telling bekend was. Uit deze gegevens blijkt een duidelijke oververtegenwoordiging van mannen in alle categorieën: 64% van de mannen, tegenover 35,7% van de vrouwen, en 0,3% van de personen van wie gender onbekend of non-binair is.

Mannen zijn in de meerderheid in de meeste ETHOS Light-categorieën, maar hun aanwezigheid is vooral uitgesproken in bepaalde meer zichtbare of geïnstitutionaliseerde vormen van dak- en thuisloosheid. Dit is met name het geval in situaties van met uithuiszetting bedreigde personen (ETHOS 7), waar meer dan 90% van de getelde personen mannen zijn. Een soortgelijke trend

is te zien bij het verlaten van instellingen (ETHOS 4), waar bijna 70% van de profielen man is, evenals bij noodaccommodatie (ETHOS 2) en opvangtehuizen (ETHOS 3), waar ongeveer tweederde van de personen een man is.

Hoewel ze over het geheel genomen in de minderheid zijn, zijn vrouwen verhoudingsgewijs talrijker in bepaalde categorieën, met name bij huisvesting bij derden (ETHOS 6), waar ze 28,6% van de getelde vrouwen uitmaken. Hun aanwezigheid blijft ook aanzienlijk in niet-conventionele huisvesting (ETHOS 5), waar ze 34,9% van de getelde vrouwen uitmaken.

Categorie **ETHOS 1** ten slotte, wat overeenkomt met personen die in de openbare ruimte wonen, is getalsmatig het minst vertegenwoordigd (66 gevallen), maar bevestigt ook de trend van oververtegenwoordiging van mannen, met 59,1% mannen tegenover 40,9% vrouwen.

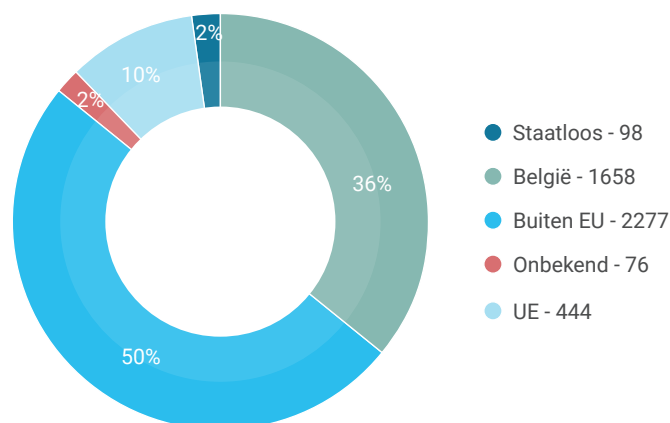
Deze trends in de vragenlijsten komen in grote lijnen overeen met de gegevens van de kwantitatieve telling, hoewel er enkele verschillen naar voren komen. Volgens de algemene cijfers vertegenwoordigen mannen 48,7% van alle getelde personen, tegenover 20,4% vrouwen, 0,3% niet-binaire personen en een significante 13,4% onder wie het gender niet kon worden geïdentificeerd, ofwel 1.310 personen. Dit hoge percentage ontbrekende gegevens wordt voornamelijk verklaard door de methodologische moeilijkheden die zich voor-

doen bij bepaalde woonvormen zoals kraakpanden of tijdelijke bezettingen, waar individuele informatie vaak ontoegankelijk is. Het contrast met vragenlijsten, waar het gender in bijna alle gevallen wordt gegeven, weerspiegelt het feit dat deze laatste vooral betrekking hebben op personen die al bekend zijn bij en ondersteund worden door sociale of medisch-sociale structuren. Aan de andere kant stelt de telling ons in staat om meer marginale of niet-begeleide groepen te benaderen en geeft het een completer maar minder accuraat beeld. Deze discrepantie benadrukt de complementariteit en beperkingen van elke methode en onderstreept de noodzaak om de gegevens met voorzichtigheid te interpreteren, met name bij het vergelijken van socio-demografische profielen volgens het type leefsituatie.

Nationaliteit en verblijfsstatus

Nationaliteit

FIGUUR 2.2.1. ONDERVERDELING VOLGENS NATIONALITEIT

Figuur 2.2.1. toont dat de helft van de getelde personen (50%, ofwel 2.277 personen) een niet-EU-nationaliteit heeft, wat hen de meest vertegenwoordigde groep maakt onder de dak- en thuislozen die via vragenlijsten werden geteld.

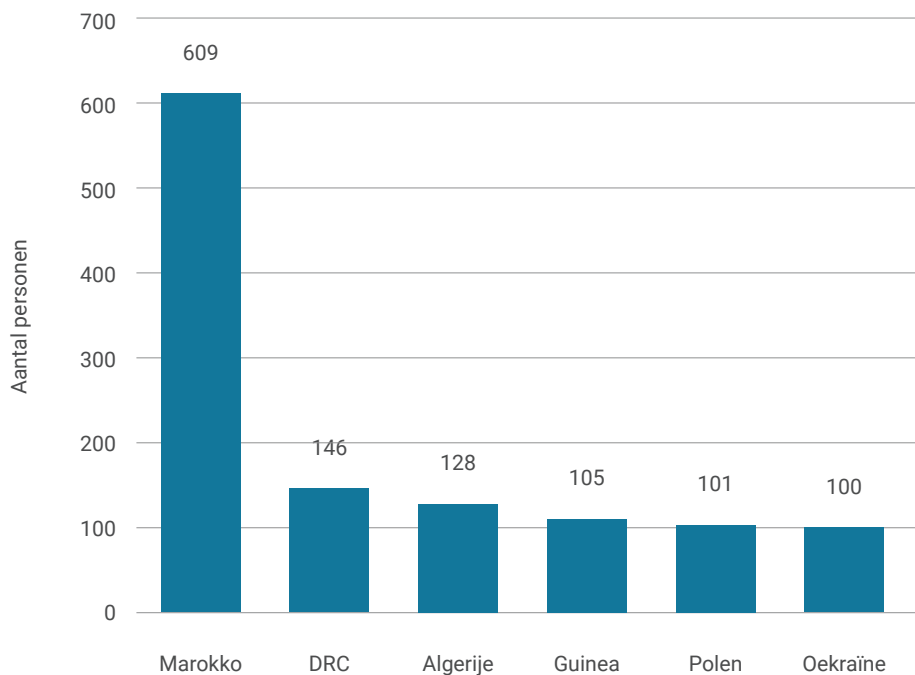
Belgische onderdanen maakten 36,4% uit van de steekproef (1.658 personen), terwijl 9,7% (444 personen) onderdanen waren van een lidstaat van de Europese Unie. Er waren ook 98 staatlozen (2,1%) en 76 personen (1,7%) van wie de nationaliteit niet kon worden gegeven. Het hoge percentage personen dat als staatloos werd geïdentificeerd, moet echter met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Het is

waarschijnlijk dat deze categorie ten onrechte werd verward met het ontbreken van een geldig verblijfsdocument. Sommige maatschappelijk werkers hebben de term "staatloos" ongetwijfeld geassocieerd met de afwezigheid van een aangegeven of erkende nationaliteit in administratieve documenten, terwijl het een specifieke juridische status is, vaak geformaliseerd door officiële erkenning.

Bovendien roept het aanzienlijke aandeel EU-onderdanen vragen op, vooral in een context van vrij verkeer. Hoewel deze personen wettelijk het recht hebben om in België te blijven, hopen velen van hen snel een job te vinden, maar worden ze meteen na hun aankomst geconfronteerd met ontoegankelijke

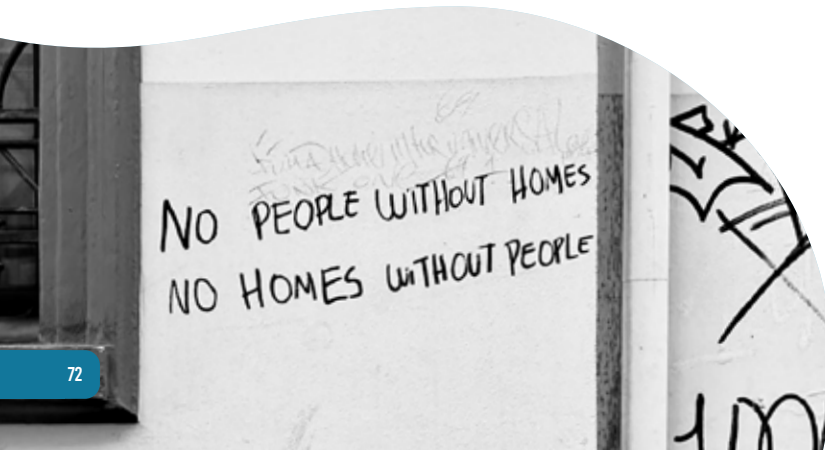
huisvestingsomstandigheden (hoge huurprijzen, geen borg, administratieve onzekerheid) of zelfs breken van sociale banden (Striano, 2022). Bij gebrek aan ondersteuning kunnen deze trajecten snel leiden tot een situatie van dak- en thuisloosheid.

FIGUUR 2.2.2 DE MEEST VERTEGENWOORDIGDE NATIONALITEITEN (BUITEN BELGISCHE EN ONBEKENDE)

Onder de getelde personen die niet de Belgische nationaliteit hebben en van wie de nationaliteit bekend is, weerspiegelen de nationaliteiten die het vaakst vertegenwoordigd zijn een grote geografische diversiteit, gekenmerkt door een overwicht van Noord-Afrikaanse en sub-Saharaanse Afrikaanse landen. Bovenaan de lijst staan personen met de Marokkaanse nationaliteit, die 21,6% van deze subgroep uitmaken (609 personen).

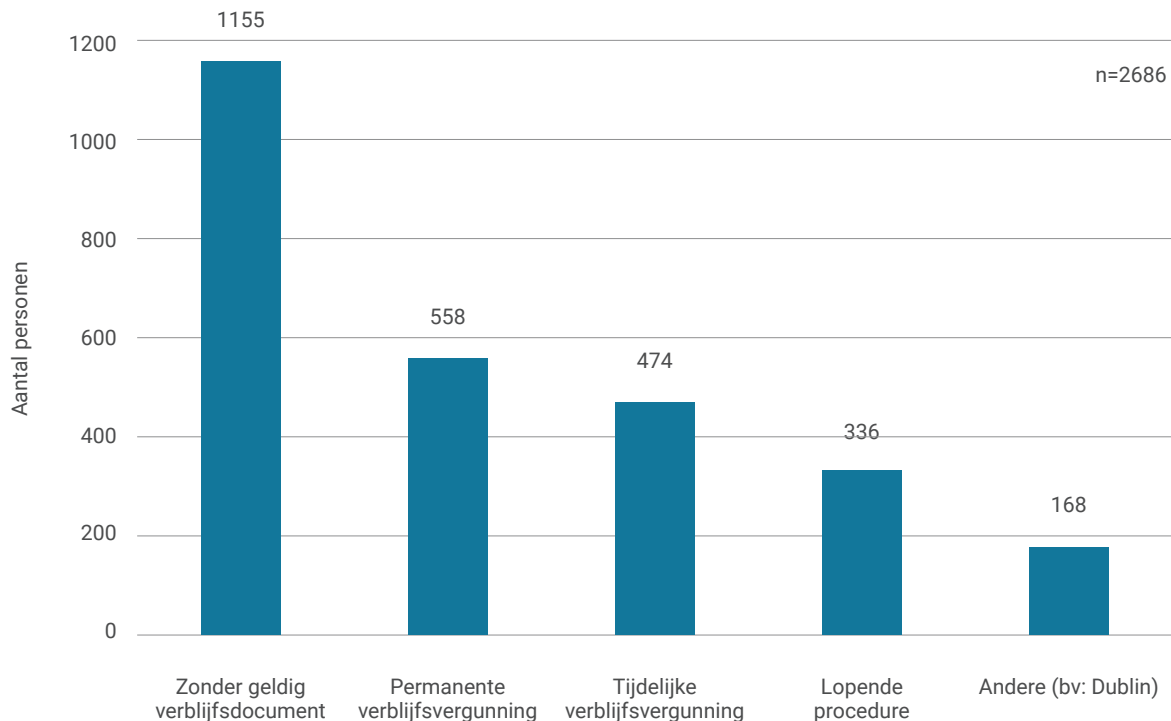
Ze worden gevolgd door onderdanen van de Democratische Republiek Congo (5,2%), Algerije (4,5%), Guinea (3,7%), Polen (3,6%) en Oekraïne (3,5%).

NO PEOPLE WITHOUT HOMES
NO HOMES WITHOUT PEOPLE

Verblijfsstatus

ONDERVERDELING VAN VERBLIJFSSTATUSSEN (BUITEN BELGISCH EN ONBEKEND)

De analyse van de verblijfsstatus betreft 2.686 niet-Belgische personen voor wie informatie beschikbaar was. Van hen hadden 1.155 geen geldig verblijfsdocument op het moment van de telling. Ten opzichte van het totale aantal vragenlijsten (4.553) vertegenwoordigt dit 25,3% van de personen zonder onderdak. Dit cijfer benadrukt het belang van thuisloosheid die verband houdt met een onregelmatige administratieve situatie.

Een niet te verwaarlozen aandeel, namelijk 336 personen (7,4% van alle vragenlijsten), bevond zich in een aanvraagprocedure, vaak in afwachting van een beslissing van de overheid. Tijdens deze periode kunnen deze personen een inschrijvingsbewijs of een voorlopig document ontvangen dat hun wettelijk verblijf in België bevestigt, ook al is hun status nog niet definitief.

Daarnaast hadden 474 personen (10,4%) een tijdelijke verblijfsvergunning, gekoppeld aan subsidiaire bescherming, een gezins- of medische status of andere bijzondere omstandigheden. Het is belangrijk op te merken dat begunstigen van tijdelijke bescherming voor Oekraïners niet zijn opgenomen in de vragenlijsten, maar worden voorgesteld in het gedeelte met

aanvullende gegevens. Hoewel deze status een zekere toegang tot rechten biedt, is deze onderhevig aan regelmatige verlengingen, wat administratieve onderbrekingen kan veroorzaken.

Ongeveer 12,2% van de getelde personen (558) had een permanente verblijfsvergunning en 168 personen (3,7%) bevonden zich in een bijzondere situatie die hier wordt omschreven als "overig", waaronder met name gevallen die onder de Dublinverordening vallen. Deze laatste zijn in afwachting van of worden bedreigd met een overdracht naar een ander Europees land dat verantwoordelijk is voor de behandeling van de aanvraag.

TABEL 2.2.1. ONDERVERDELING PER ETHOS LIGHT- CATEGORIE VOLGENS VERBLIJFSSTATUS

	ETHOS 1	ETHOS 2	ETHOS 3	ETHOS 4	ETHOS 5	ETHOS 6	ETHOS 7	TOTAAL
Andere (bv: Geval Dublin)	3	94	6	27	12	13		155
Belgisch	196	149	349	73	89	458	33	1347
Onbekend	8	105	19	7	6	18	15	178
Zonder geldig verblijfsdocument	58	451	36	6	47	165		763
Lopende procedure	1	354	37	2	21	10		325
Permanente verblijfsvergunning	51	114	157	15	27	108	12	484
Tijdelijke verblijfsvergunning	23	117	178	4	24	61	6	413
TOTAAL	340	1284	782	134	226	833	66	3665

Van de 3.665 ondervraagden van wie de ETHOS-categorie bekend is, is een grote meerderheid geconcentreerd in de categorieën **ETHOS 2** (noodaccommodatie), **ETHOS 3** (accommodatiecentra of tijdelijke huisvesting) en **ETHOS 6** (bij een derde door gebrek aan huisvesting), die samen goed zijn voor meer dan 80% van de respondenten.

De verblijfsstatus die het vaakst werd opgegeven was de afwezigheid van een geldig verblijfsdocument (763 personen), gevolgd door permanente verblijfsvergunningen (484), tijdelijke verblijfsvergunningen (413) en lopende procedures (325).

Deze verschillende statussen worden uitgesplitst volgens ETHOS-categorieën. Personen zonder verblijfsvergunning, die een procedure ondergaan of onder een andere status vallen (bv. een Dublingeval), worden voornamelijk geregistreerd in **ETHOS 2** (noodaccommodatie), wat een belangrijk toevluchtoord lijkt te zijn voor personen met een onstabiele administratieve situatie. Houders van tijdelijke verblijfsvergunningen zijn ook geconcentreerd in **ETHOS 2** (117 personen) en **ETHOS 3** (178). Permanente verblijfsvergunningen komen het meest voor in **ETHOS 3** (157 personen op 484).

Tot slot is de situatie van personen met de Belgische nationaliteit vooral geconcentreerd in **ETHOS 3** (349 van de 1.347, ofwel 26% van de getelde Belgen) en **ETHOS 6** (458 van de 1.347, ofwel 34% van de getelde Belgen).

TABEL 2.2.2 ONDERVERDELING PAR ETHOS LIGHT- CATEGORIE VOLGENS NATIONALITEIT

	ETHOS 1	ETHOS 2	ETHOS 3	ETHOS 4	ETHOS 5	ETHOS 6	ETHOS 7	Geen antwoord	TOTAAL
België	195	149	349	73	90	458	33	311	1658
Buiten EU	93	902	361	47	109	295	12	458	2277
Onbekend	7	24	9	3	2	9	11	11	76
UE	39	155	49	10	25	64	8	94	444
TOTAAL	337	1284	782	134	229	833	66	888	4553

Een analyse van de nationaliteiten per ETHOS-categorie onthult een verschillende dynamiek in de verschillende huisvestingscontexten. In **ETHOS 1** (openbare ruimte) waren personen met de Belgische nationaliteit het meest vertegenwoordigd (195 van de 337), gevolgd door personen uit Marokko (44) en Frankrijk (13). Wanneer de nationaliteiten gegroepeerd worden per geografisch gebied, blijkt dat de meerderheid van de niet-Belgen in deze categorie afkomstig is uit landen buiten de Europese Unie (93 personen).

De belangrijkste nationaliteiten die vertegenwoordigd zijn in categorie **ETHOS 2** (noodaccommodatie) zijn Marokko (165 personen), België (149), Palestina (84), Ethiopië (78), de Democratische Republiek Congo (69) en Eritrea (59). Dit is ook de enige categorie waar Belgische onderdanen niet in de meerderheid zijn. De vergelijking per herkomstgebied toont duidelijk een overwicht van personen uit landen buiten de Europese Unie, die 902 van de 1.284 getelde personen vertegenwoordigen. Deze cijfers getuigen van de druk op de noodopvangdiensten, die verplicht zijn om te voldoen aan de behoeften van personen die uitgesloten zijn van het asielbeleid en de opvang van verzoekers om internationale bescherming.

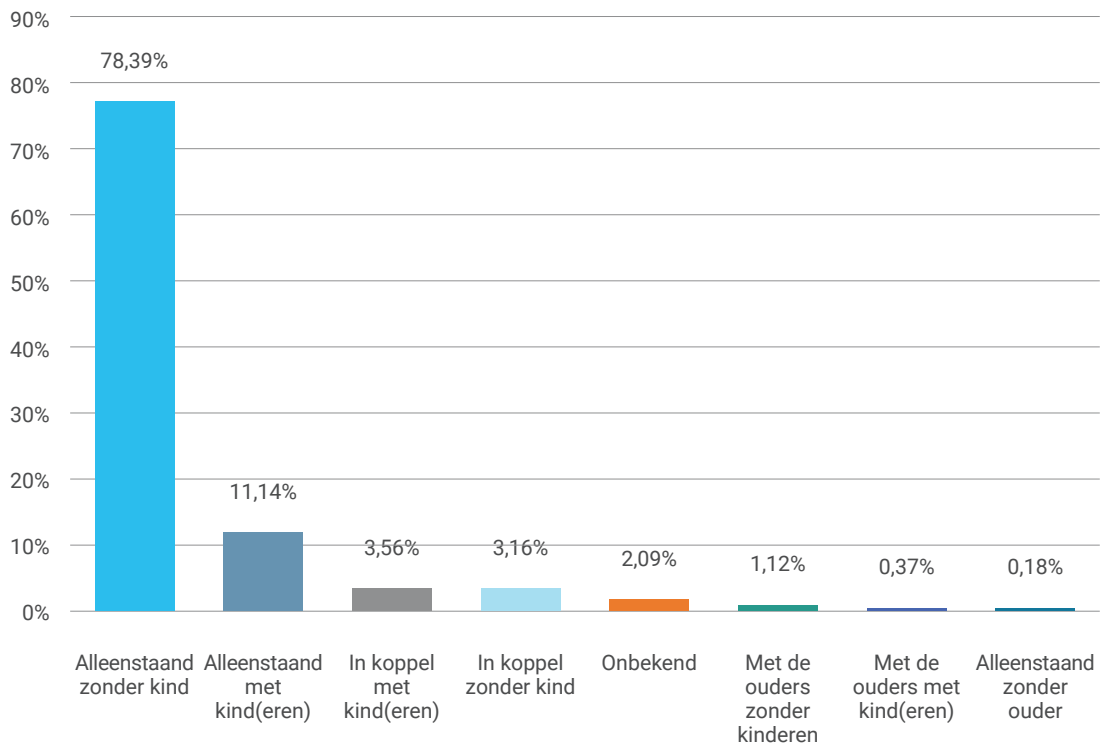
Categorie **ETHOS 3** (centrum of opvangtehuis) vangt voornamelijk Belgen op (349 van de 782), maar ook een aanzienlijk aantal personen uit Marokko (83) en Guinea (32). Net als in **ETHOS 2** is de meerderheid van de niet-Belgen in deze categorie afkomstig van buiten de Europese Unie (361).

Belgen zijn ook in de meerderheid in **ETHOS 4** (instellingen verlaten) en **ETHOS 5** (niet-conventionele huisvesting), met respectievelijk 73 en 90 personen. Er is echter een aanzienlijke aanwezigheid van personen uit Guinea (24) en Marokko (22) in **ETHOS 5**, waar personen van buiten de EU de meerderheid van niet-Belgen uitmaken. (109).

Tot slot zijn de Belgen in categorie **ETHOS 7** (onder dreiging van uithuiszetting) nog steeds het meest vertegenwoordigd. (33 op 66).

Gezinssamenstelling

FIGUUR 2.3.1 ONDERVERDELING VOLGENS DE GEZINSSAMENSTELLING

De gegevens in dit deel beschrijven de feitelijke samenstelling van het huishouden van de ondervraagde personen in dak- en thuisloosheid, gebaseerd op de 4.553 ingevulde vragenlijsten voor volwassenen en alleenstaande minderjarigen. Het gaat hierbij niet om de samenstelling van het huishouden in de administratieve betekenis van het woord, zoals gedefinieerd door burgerlijke staat, domiciliëring of samenlevingsstatus.

Praktisch gezien kan een persoon die bij een familielid verblijft - bijvoorbeeld een oom - administratief beschouwd worden als samenwonend met hem. In het kader van deze enquête wordt deze persoon echter geteld als iemand die alleen woont zonder ouder, omdat alleen directe ouderlijke relaties (vader en moeder) in aanmerking worden genomen bij het definiëren van de gezinskern. Deze aanpak geeft een beter inzicht in de gezins- en relatiedynamiek in dak- en thuisloosheidssituaties dan institutionele classificaties.

De overgrote meerderheid van de ondervraagden, namelijk 78,4% (3.569 personen), zijn alleenstaanden zonder kinderen. Deze gegevens bevestigen dat dak- en thuisloosheid overwegend op individuele basis wordt ervaren, wat ook deels kan worden verklaard door het effect van migratietrajecten, die vaak alleen worden ondernomen.

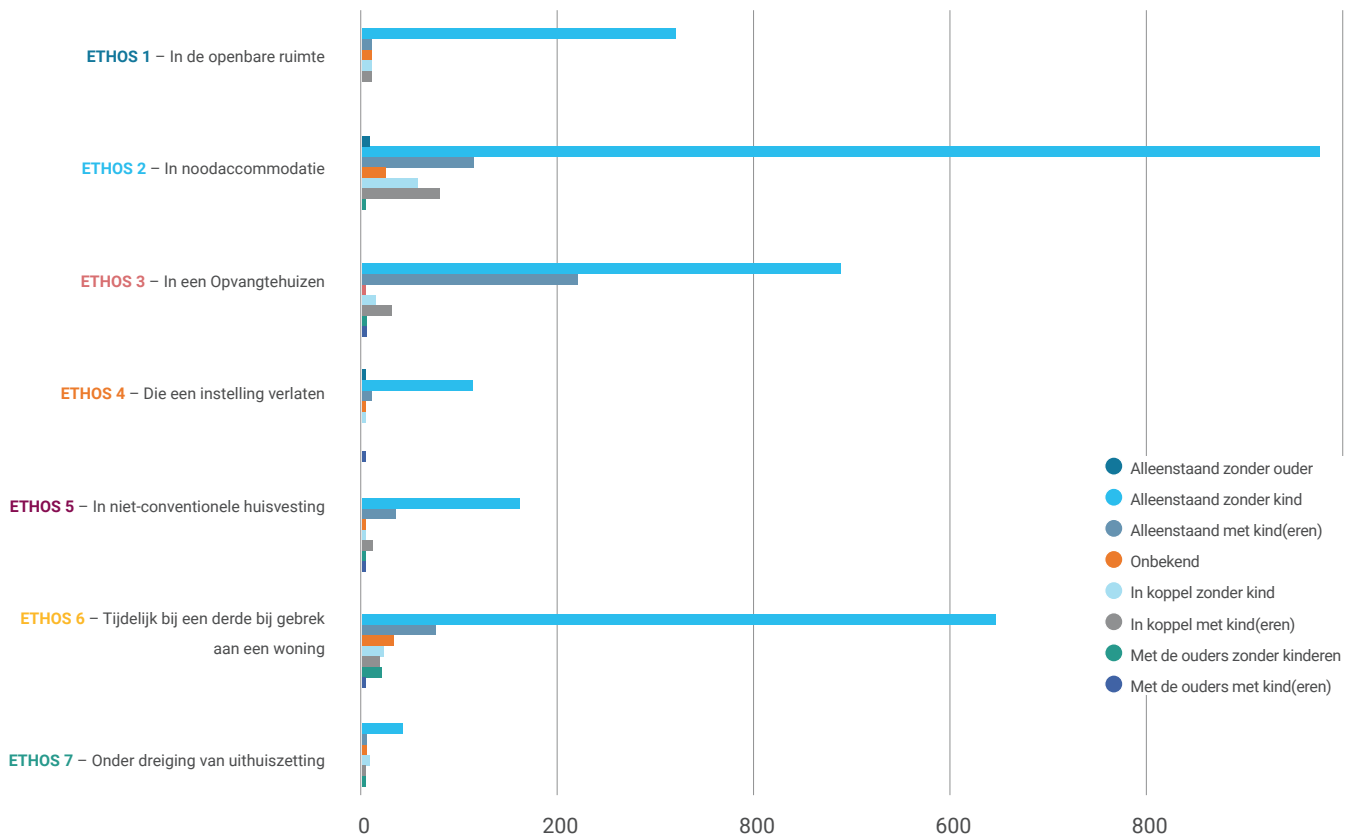
Alleenstaanden met kinderen maakten 11,1% uit van de steekproef, ofwel 507 personen. Dit aandeel illustreert de aanwezigheid van eenoudergezinnen, vaak bestaande uit alleenstaande vrouwen met kind(eren), die te kampen hebben met specifieke huisvestings- en stabiliteitsproblemen. Deze observatie wordt ondersteund door de cijfers: van de 507 personen die in deze configuratie zijn geteld, is 90,5% vrouw, ofwel 459 personen.

Koppels met kinderen waren goed voor 162 personen (3,6%), terwijl koppels zonder kinderen 144 personen (3,2%) uitmaakten. Deze samenlevingsvormen zijn nog steeds in de minderheid, wat verklaard kan worden door de beperkingen van de traditionele opvangvoorzieningen, die zelden ontworpen zijn om volledige gezinnen of koppels op te vangen.

Er zijn ook enkele minder frequente situaties: 51 volwassenen (1,1%) wonen bij hun ouders zonder kinderen, en 17 volwassenen (0,4%) staan ingeschreven bij hun ouder(s) en hun eigen kind(eren), wat wijst op marginale intergenerationele configuraties. 8 personen (0,2%) werden gerapporteerd als alleenstaand zonder ouder: dit waren niet-begeleide minderjarigen (NBMV), d.w.z. jongeren onder de 18 jaar die in België aanwezig zijn zonder ouder of wettelijke vertegenwoordiger. Tot slot werd van 95 personen (2,1%) geen gezinssituatie opgegeven.

Alleenstaanden zonder kind: een constante doorheen alle Ethos Light-categorieën

FIGUUR 2.3.2. ONDERVERDELING VAN DE GEZINSSAMENSTELLING VOLGENS DE ETHOS LIGHT-CATEGORIE DE NACHT VAN DE TELLING

Bij de 3.665 volwassenen en niet begeleide minderjarigen van wie de woonsituatie op de nacht van de telling gekend was, zijn alleenstaanden zonder kinderen veruit de meest voorkomende configuratie in alle ETHOS Light-categorieën.

Deze trend is vooral duidelijk in de openbare ruimte, waar 320 van de 337 ondervraagden (94,9%) alleenstaanden zonder kinderen waren. Dit profiel komt ook het meest voor in de noodaccommodatie, waar 977 van de 1.284 personen (76,1%) alleenstaand waren, en in het opvangtehuis, waar 62,4% (488 van de 782) zich in deze situatie bevond.

In situaties waar personen zijn vrijgelaten uit instellingen (gevangenis, ziekenhuis, enz.), komen alleenstaanden nog vaker voor: 116 van de 134 (86,6%). Hetzelfde gold voor niet-conventionele woonvormen, zoals kraakpanden of kelders, waar 70,7% van de personen alleenstaand was (162 van de 229).

Zelfs in meer informele vormen van huisvesting, zoals bij derden wonen, dat vaak wordt gezien als een relationeel vangnet, is de meerderheid van de personen nog steeds alleenstaand: 645 van de 833 (77,4%).

In situaties waar personen met uithuisplaatsing worden bedreigd, ten slotte, blijft deze configuratie ook dominant, met 44 alleenstaanden op 66 personen (66,7%).

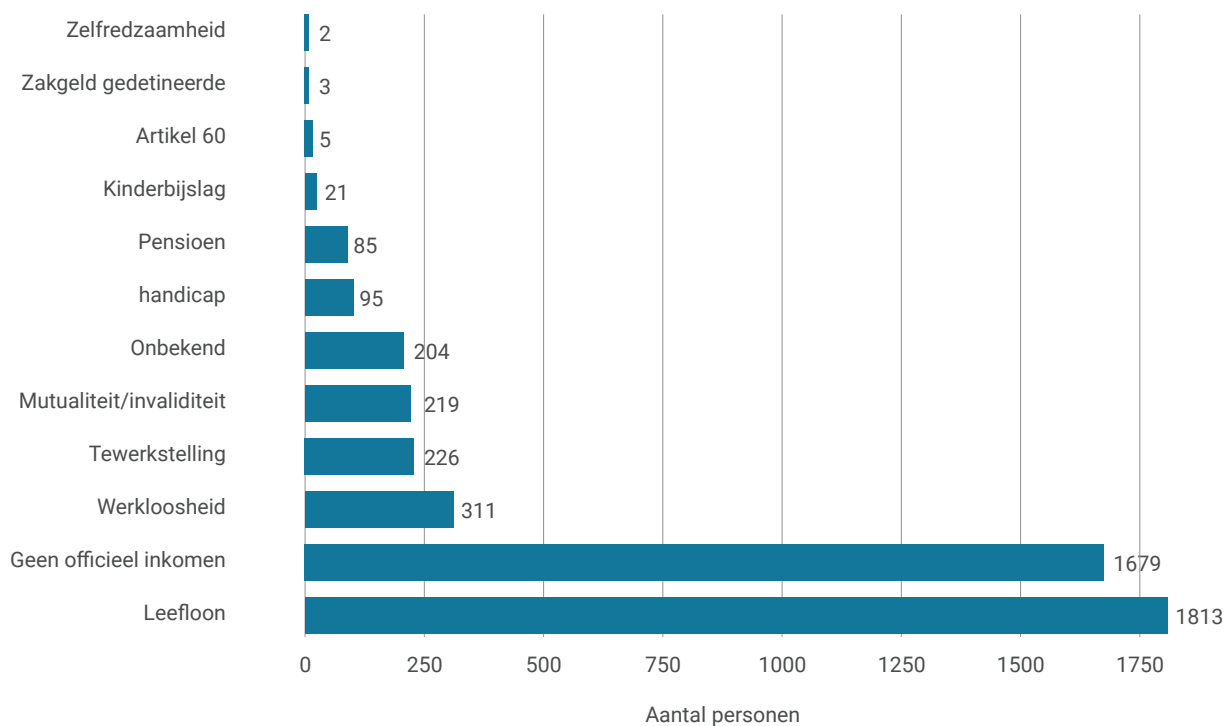
De overgrote meerderheid van de dak- en thuisloosheidsgevallen is nog steeds individueel, zoals blijkt uit het hoge aandeel alleenstaanden in alle onderzochte gevallen. Dit patroon is niet alleen een weerspiegeling van de statistische realiteit: het wordt ook gestructureerd door de opvangvoorzieningen, die vaak ontworpen zijn om individuen op te vangen in plaats van huishoudens of groepen. Deze institutionele oriëntatie draagt ertoe bij dat individuele trajecten zichtbaarder worden en dat gezins- of groepsconfiguraties, die moeilijk een plaats vinden in het huidige opvangaanbod, verwaarloosd worden.

Inkomens

TABEL 2.4.1. ONDERVERDELING VOLGENS HET SOORT INKOMEN (VERMELDINGEN)

	Prevalentie van inkomens	Percentage van het aantal betrokken personen
Leefloon (of gelijkwaardig)	1813	39,8%
Geen officieel inkomen	1679	36,9%
Werkloosheidsuitkeringen	311	6,8%
Werk (stabiel / tijdelijk / interim / zelfstandige)	226	4,9%
Mutualiteit of invaliditeit	219	4,8%
Onbekend	204	4,5%
Gehandicaptenuitkering	95	2,1%
Pensioen	85	1,9%
Kinderbijslag	21	0,5%
Artikel 60	5	0,1%
Zakgeld gedetineerde	3	0,1%
Zelfredzaamheid	2	0 %
TOTAAL	4663	

FIGUUR 2.4.1. ONDERVERDELING VOLGENS HET SOORT INKOMEN

De analyse van soorten inkomsten, gebaseerd op 4.663 antwoorden die overeenkomen met evenveel aangegeven situaties, geeft niet het aantal personen of de vragenlijsten weer, aangezien elke persoon meerdere bronnen van inkomsten kon aangeven. De gegevens stellen ons echter wel in staat om tendensen van kansarmoede vast te stellen.

Een groot deel van de respondenten van de vragenlijst, namelijk 1.679 personen (36,9%), had geen officieel inkomen. Dit gebrek aan middelen wijst op een situatie van uitsluiting, die de toegang tot dak- en huisvesting en dus tot een uitweg uit een situatie van thuisloosheid ernstig beperkt. Daarnaast zijn er 204 personen (4,5%) van wie geen informatie beschikbaar is.

Het leefloon (of gelijkwaardig) is de belangrijkste bron van levensonderhoud, met 1.813 betrokken personen (38,8%). Dit cijfer bevestigt de centrale rol van OCMW's in het voorzien in basisbehoeften.

Andere bronnen van inkomsten zijn veel geringer. 311 personen (6,7%) ontvangen werkloosheidsuitkeringen, 219 (4,7%) een ziekenfonds- of arbeidsongeschikt-

heidsuitkering en 95 personen (2%) een gehandicap- tenuitkering. Er moet echter worden opgemerkt dat de gehandicap- tenuitkering niet systematisch een vervangingsinkomen vormt: dit hangt af van de mate van erkende handicap. In situaties van ernstige handicap kan de uitkering in feite fungeren als hoofdkomen, terwijl in situaties van minder ernstige handicap de uitkering de vorm aanneemt van een bescheiden aanvulling. Aangezien de vragenlijst dit onderscheid niet toelaat, worden alle ontvangers van een gehandicap- tenuitkering hier standaard onder vervangingsinkomen geschaard.

Betaald werk (vast werk, tijdelijk, uitzendwerk of zelfstandig werk) betreft 226 personen (4,8%), wat de vele structurele belemmeringen voor werk voor dak- en thuislozen illustreert.

Slechts 85 personen (1,8%) ontvangen een pensioen- uitkering, terwijl atypische inkomens zoals zakgeld voor gedetineerden (3 gevallen) of kinderbijslag als enige bron van inkomsten (21 gevallen) gering blijven.

TABEL 2.4.2. ONDERVERDELING PER ETHOS LIGHT- CATEGORIE VOLGENS HET SOORT INKOMEN

	Gehandicap- tenuitkering	Werkloosheids- uitkeringen	Kinderbijslag	Artikel 60	Zakgeld gedetineerde	Werk (stabiel / tijdelijk / interim / zelfstandige)	Zelfredzaamheid	Onbekend	Mutualiteit of invaliditeit	Geen officieel inkomen	Pensioen	Leefloon (of gelijkwaardig)	Groot Totaal
ETHOS 1	7	30				11		5	16	71	5	197	342
ETHOS 2	14	25	10			37		56	49	892	15	191	1289
ETHOS 3	31	73	3	1		78	2	11	54	67	15	484	819
ETHOS 4	10	5	2		3	2		13	7	14	1	86	143
ETHOS 5	4	18	1	2		12		3	13	89	4	96	242
ETHOS 6	11	95	1	1		48		24	39	178	23	435	855
ETHOS 7		10				4		28	4	3	5	14	68
TOTAAL	77	256	17	4	3	192	2	140	182	1314	68	1503	3758

Onder de 3.758 antwoorden waarvan de ETHOS-situatie bekend is, is leefloon (of gelijkwaardig) de meest opgegeven bron, met 1.503 personen (ofwel 40% van het totaal). Dit inkomen komt vooral voor bij personen die bij een derde inwonen (**ETHOS 6**), met 435 ontvangers, en in **ETHOS 3** (opvangcentra) met 484 ontvangers. Het is daarentegen veel minder gebruikelijk bij personen in noodaccommodatie (**ETHOS 2**), waar slechts 191 personen op 1.289 beweren leefloon te ontvangen.

Over het algemeen blijken personen in noodaccommodatie (**ETHOS 2**) het meest financieel kwetsbaar. In totaal zeggen 892 van hen geen officieel inkomen te hebben, ofwel 69,2% van deze categorie. Daarmee zijn zij veruit de groep die het meest verstoken is van aangegeven middelen.

De situatie is daarentegen stabiel voor personen die bij een derde verblijven (**ETHOS 6**) en in accommodatiecentra (**ETHOS 3**). Naast het leefloon geeft een aanzienlijk deel van deze personen aan werkloosheidsuitkeringen (95 in **ETHOS 6**, 73 in **ETHOS 3**) of loon uit

werk te ontvangen (respectievelijk 48 en 78). Deze profielen weerspiegelen relatieve continuïteit met eerdere huisvesting of werk, of een betere sociale begeleiding.

De andere vormen van inkomens – zoals kinderbijslag, zakgeld voor een gedetineerde, zelfredzaamheid, of nog artikel 60 – spelen een geringere rol.

Van de personen die een instelling hadden verlaten (**ETHOS 4**), verklaarden er 86 een vervangingsinkomen te ontvangen, ofwel 60,1% van deze subpopulatie. Voor de personen geteld in **ETHOS 7** (onder dreiging van uithuiszetting), ten slotte, blijken de bronnen van inkomsten nogal verspreid te zijn over de verschillende categorieën, zonder dat één type bron duidelijk de bovenhand haalt. Bovendien is het aantal gegevens onbekenden voor deze categorie bijzonder hoog, wat de analyse beperkt.

Gezondheidsproblemen

TABEL 2.5.1. VERMOEDELIIK BEKENDE GEZONDHEIDSPROBLEMEN (VERMELDINGEN)

	Vermeldingen van gezondheidsproblemen	Percentage van het aantal betrokken personen
Geen enkel gezondheidsprobleem	1548	34%
Fysieke klachten op lange termijn	1052	23,1%
Onbekend	780	17,1%
Geestelijke gezondheidsproblemen	773	17%
Verslaving	525	11,5%
Andere gezondheidsproblemen	191	4,2%
Fysiek handicap	85	1,8%
Mentale handicap	65	1,4%

De analyse van gezondheidsproblemen is gebaseerd op 5.016 aangegeven situaties, en niet op een aantal personen of de vragenlijsten apart: elke respondent kon namelijk meerdere soorten gezondheidsproblemen noemen. Tabel 2.5.1 geeft een overzicht van de veronderstelde gezondheidsproblemen bij de ondervraagden.

Het is belangrijk om te benadrukken dat de gegevens geen formele medische diagnose weerspiegelen, maar eerder een beoordeling door maatschappelijk werkers ten tijde van de telling. Aangezien een groot deel van de vragenlijsten werd ingevuld zonder de directe

aanwezigheid van de betrokkenen, is de verzamelde informatie een externe beoordeling van ogenschijnlijke, bekende of vermoede gezondheidsproblemen. De resultaten moeten daarom worden geïnterpreteerd als schattingen, die het mogelijk maken om algemene trends te identificeren in plaats van precieze medische situaties.

Van de 4.553 ondervraagden werd van 1.548 personen niet gemeld dat ze een gezondheidsprobleem hadden, wat overeenkomt met 34% van de steekproef. De andere verklaringen bestrijken een breed scala aan aandoeningen. Er waren 1.052 meldingen van chronische

lichamelijke problemen, waaronder aandoeningen zoals diabetes, kanker, hart- en vaatziekten zoals hoge bloeddruk, ademhalingsaandoeningen, gewrichtsaandoeningen, maag- en darmziekten en nieraandoeningen, evenals gezichtsstoornissen, rugpijn, allergieën en infecties zoals hepatitis en HIV.

Daarnaast maken 773 vragenlijsten melding van een psychisch probleem. Deze variëren van depressie en angst tot ernstigere vormen zoals bipolaire stoornis, psychose, paranoia of schizofrenie. Andere zijn chronische stress, geheugenstoornissen of posttraumatische symptomen.

Er waren ook 525 meldingen van verslavingsproblemen, waaronder problematisch gebruik van alcohol, drugs, medicijnen en andere verslavende stoffen of gedragingen. Er waren ook 191 meldingen in de categorie «andere gezondheidsproblemen», waaronder een breed scala aan aandoeningen zoals verwondingen, acute of chronische pijn, tandheelkundige of dermatologische problemen, breuken, migraine, orthopedische problemen, voedingstekorten en zwangerschap. Tot slot werd in 85 gevallen een lichamelijke handicap vermeld, terwijl 65 vragenlijsten een geestelijke handicap aangaven.

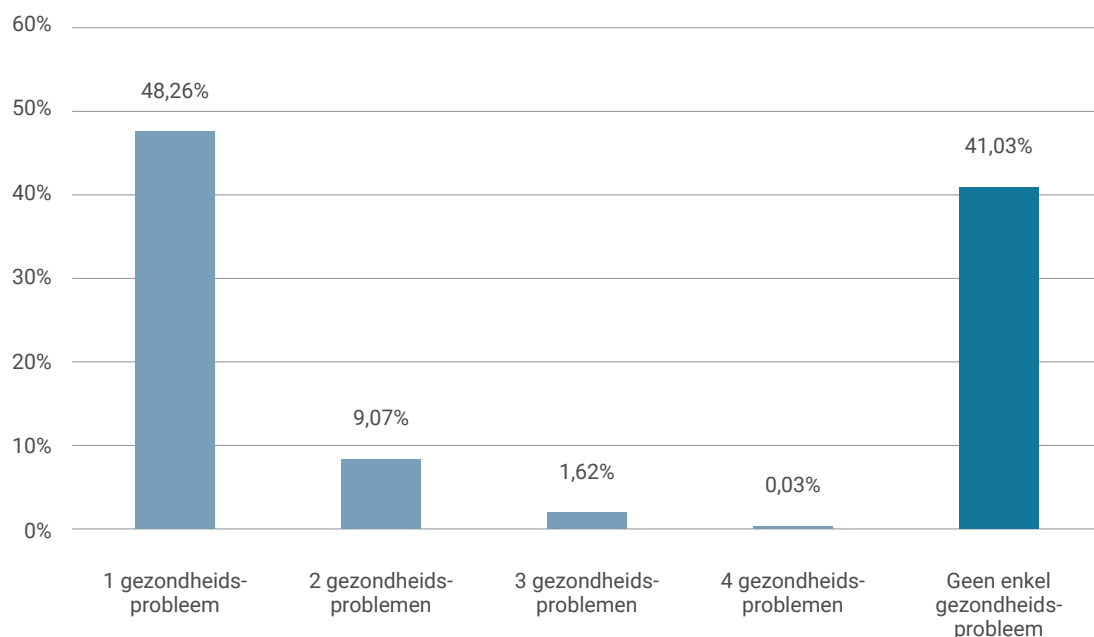
Voor 780 personen kon geen informatie worden verzameld over hun gezondheidssituatie. Dit gebrek aan informatie benadrukt hoe moeilijk het is om bepaalde situaties te beoordelen.

Tot slot is het essentieel om te benadrukken dat dak- en thuislozen vaak met meerdere gezondheidsproblemen tegelijk te kampen hebben.

Het scala aan gezondheidsproblemen dat in de vragenlijsten wordt vermeld, bevestigt de bevindingen van de wetenschappelijke literatuur over dakloosheid. Hoewel chronische aandoeningen, geestelijke gezondheidsproblemen en verslavingen de meest bekende - en soms de meest stereotype - dimensies zijn, tonen de verzamelde gegevens aan dat er een grote verscheidenheid aan situaties bestaat. Met name de rubriek «andere gezondheidsproblemen» omvat een groot aantal heterogene aandoeningen, die de moeilijke, onstabiele en vaak ongezonde levensomstandigheden weerspiegelen waarmee veel personen in dak- en thuisloosheid te maken hebben.

Afzonderlijk kunnen sommige van deze problemen goedaardig of onschuldig lijken. Maar in een context zonder stabiele huisvesting, zonder ruimte om te rusten, om voor zichzelf te zorgen of gewoon om zichzelf te beschermen, hebben zelfs de kleinste kwaaltjes de neiging om te verergeren, om na verloop van tijd te verankeren of zelfs om zich op te stapelen met andere kwaaltjes. Dit proces van geleidelijke verslechtering van de gezondheid, dat al goed gedocumenteerd is, is des te zorgwekkender omdat het een domino-effect heeft op het vermogen van personen om werk te vinden, financiële stabiliteit te behouden of een nieuwe woning te vinden (Mathysen en Mendes da Costa, 2024).

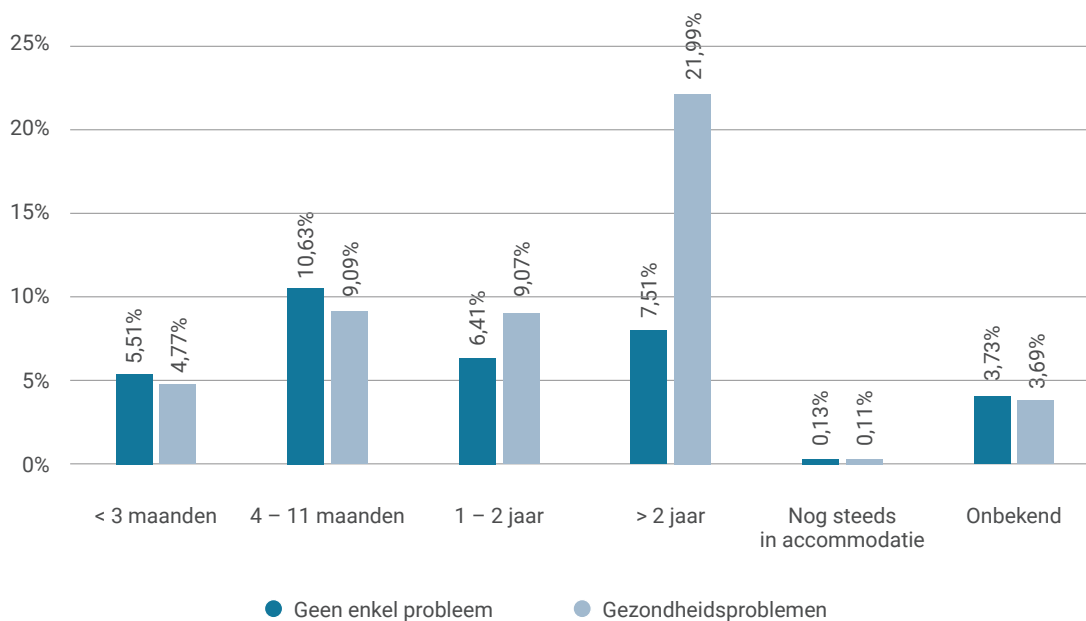
FIGURE 2.5.1. AANTAL GEZONDHEIDSPROBLEMEN

Van de 4.553 ingevulde vragenlijsten vermeldden 1.548 personen (ofwel 34%) geen enkel gezondheidsprobleem, terwijl bij 780 personen (17,1%) de gezondheidssituatie blanco werd gelaten. Daarentegen vermeldden 2.225 vragenlijsten, ofwel 49%, ten minste één lichamelijk of geestelijk gezondheidsprobleem, soms in combinatie met andere gezondheidsproblemen.

Figuur 2.5.1. laat zien dat 58,9% van de dak- en thuislozen minstens één gezondheidsprobleem heeft, of dat nu lichamelijk, geestelijk of verslavingsgerelateerd is. Meer specifiek rapporteerden 1.821 personen één gezondheidsprobleem, 342 hadden er twee, 61 hadden er drie en één persoon rapporteerde vier soorten problemen tegelijkertijd. In totaal had 10,7% van de ondervraagden te maken met meerdere gezondheidsproblemen.

FIGUUR 2.5.2. GEZONDHEIDSTATUS VOLGENS DUUR ZONDER STABIELE HUISVESTING

De vergelijking tussen mensen met gezondheidsproblemen en mensen zonder gezondheidsproblemen toont een duidelijke tendens aan: hoe langer de periode zonder stabiele huisvesting duurt, hoe hoger de prevalentie van gezondheidsproblemen.

Wanneer de periode zonder stabiele huisvesting minder dan drie maanden bedraagt, heeft 4,77 % van de mensen een gezondheidsprobleem. Dit percentage stijgt tot 9,09 % wanneer de duur tussen vier en elf maanden ligt. Bij een duur van één tot twee jaar blijft het percentage stabiel op 9,07 %, met een verschil van 2,66 % ten opzichte van mensen zonder gezondheidsproblemen. Ten slotte, wanneer de periode zonder stabiele huisvesting langer dan twee jaar duurt, verslechtert de situatie aanzienlijk: 21,99 % van de mensen vertoont dan een of meerdere gezondheidsproblemen.

Er bestaat een wederkerige relatie tussen de duur van het ontbreken van huisvesting en gezondheidsproblemen, in het bijzonder bij met mentale gezondheidsproblemen.

Veel betrokken personen doorlopen een lang en complex proces, waarbij ze geleidelijk hun materiële en sociale hulpbronnen verliezen. In veel gevallen leidt dit tot het verlies van bezittingen, een breuk met familie- en vriendschapsbanden, en – voor mensen uit de **ETHOS Light-categorieën 1** (publieke ruimte) en **5** (niet-conventionele woonvormen) – tot ernstige bestaansonzekerheid.

Het is belangrijk om op te merken dat de interpretatie van de gezondheidsgegevens genuanceerd moet gebeuren wegens een aantal beperkingen. De informatieverstrekking gebeurde namelijk zonder formeel medisch onderzoek en is vaak gebaseerd op observaties of veronderstellingen (Paquot, 2023). Bovendien is de steekproef beperkt tot mensen die in bepaalde opvangstructuren werden ontmoet, wat de representativiteit beïnvloedt. Tot slot kunnen non-respons en taalbarrières de kwaliteit van de gegevens hebben aangetast.

Naar een instelling gegaan

TABEL 2.6.1. VERDELING VOLGENS INSTITUTIONELE GESCHIEDENIS

Instelling	Ja	%	Nee	%	Onbekend	%	Totaal	%
Gevangenis	352	7,73%	2653	58,27%	1548	34,00%	4553	100%
Instelling jeugdhulp	130	2,86%	2805	61,61%	1618	35,54%	4553	100%
Psychiatrische instelling	329	7,23%	2563	56,29%	1661	36,48%	4553	100%

Onder de 4.553 geanalyseerde vragenlijsten vermeldt een deel van de situaties een institutioneel verleden, hetzij in de gevangenis, een psychiatrische instelling of een jeugdinstantie. Het is echter belangrijk om op te merken dat voor elk van deze drie categorieën meer dan een derde van de antwoorden ontbreekt of onbekend is, wat betekent dat de cijfers met de nodige voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd.

Wat gevangenis betreft, werd van 352 personen (7,7%) gerapporteerd dat ze in het verleden in de gevangenis hebben gezeten, terwijl dit voor 2.653 personen (58,3%) niet het geval was. Voor 1.548 personen (34,0%) bleef de informatie onbekend. Hoewel het grote aandeel onbekenden de interpretatie beperkt, verdient het bevestigd te worden in het licht van bepaalde internationale analyses. Een systematische review uitgevoerd in vijf Engelstalige landen (Verenigde Staten, Canada, Verenigd Koninkrijk, Ierland en Australië) schatte dat 23,4% van de personen in de gevangenis dak- en thuisloos was toen ze binnenkwamen, en dat dit cijfer steeg tot 29,9% toen ze de gevangenis verlieten (Bashir et al., 2021). Hoewel de resultaten uit verschillende nationale contexten komen, benadrukken ze een zorgwekkende dynamiek: personen die in en uit de gevangenis zijn geweest, lopen een hoog risico op uitsluiting.

Evenzo werd een verblijf in een psychiatrische instelling gerapporteerd voor 329 personen (7,2%), tegenover 2.563 personen (56,3%) voor wie dit niet het geval was, met het aantal ontbrekende gegevens van 36,5%. Om licht te werpen op dit grote aandeel onbekenden, toonde een recent onderzoek in Vlaanderen aan dat 19,5% van de patiënten die werden opgenomen in psychiatrische ziekenhuizen dak- en thuisloos waren toen ze werden opgenomen, en dat 18% hun verblijf moest verlengen wegens gebrek aan woonruimte bij het vertrek (Catthoor et al., 2024). Deze resultaten benadrukken de nauwe verbanden tussen huisvestingsonzekerheid en psychische gezondheidstrajecten, en suggereren dat bepaalde trajecten onvoldoende gedocumenteerd blijven in het veld.

Tot slot werd in 130 gevallen (2,9%) de doorstroming naar een jeugdhulpinstelling gerapporteerd, maar ook hier bevatte meer dan een derde van de vragenlijsten (35,5%, ofwel 1.618 gevallen) deze informatie niet. Ook hier kan dit hoge percentage ontbrekende gegevens duiden op een ondervertegenwoordiging van deze trajecten.

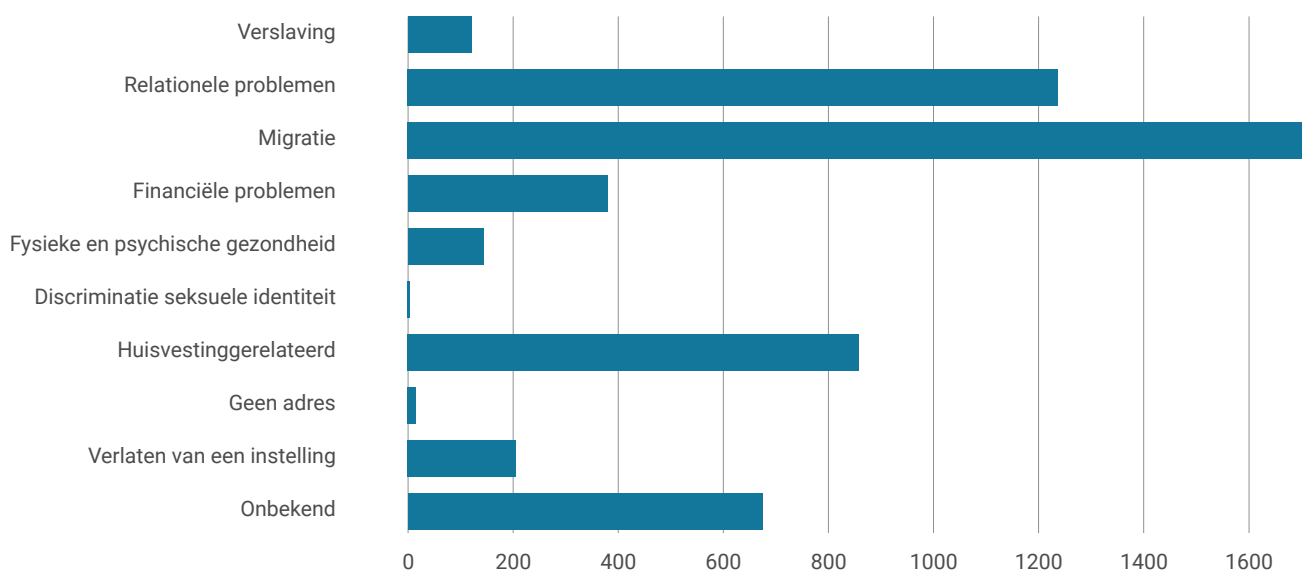
Eigenschappen van dak- en thuisloosheid

Oorzaken van huisvestingsinstabiliteit

TABEL 3.1.1. ONDERVERDELING VOLGENS DE OORZAKEN VAN HUISVESTINGSINSTABILITEIT (VERMELDINGEN)

	Vermeldingen van de oorzaak van het verlies van een woning	Percentage van het aantal betrokken personen
Migratie	1712	37,6 %
Relationele problemen	1233	27,1%
Huisvestinggerelateerd	859	18,9%
Onbekend	676	14,8%
Financiële problemen	381	8,4%
Verlaten of verlengd verblijf van/in een instelling	207	4,5%
Fysieke en psychische gezondheidsproblemen	150	3,3%
Verslaving	120	2,6%
Geen verblijfsadres	14	0,3%
Discriminatie op basis van seksuele identiteit	4	0,1%
TOTAAL	5356	

FIGUUR 3.1.1. ONDERVERDELING VOLGENS DE OORZAKEN VAN HUISVESTINGSINSTABILITEIT (VERMELDINGEN)

Van de in totaal 5.356 genoemde oorzaken van instabiliteit of verlies van huisvesting blijkt migratie de meest voorkomende oorzaak te zijn. Deze was goed voor 32% van de gevallen. Hieruit blijkt dat migranten, in het bijzonder zij die geen verblijfsvergunning hebben, geconfronteerd worden met meerdere vormen van uitsluiting, wat hun risico op dak- en thuisloosheid verhoogt. Gebrek aan legale huisvestingsmogelijkheden, administratieve belemmeringen en beperkte toegang tot welzijnsdiensten zijn belangrijke factoren die aan deze situatie bijdragen (Demaerschalk et al., 2018).

Op de tweede plaats komen relatieproblemen, goed voor 23% van de gevallen. Familieconflicten, breuken of spanningen binnen het huishouden kunnen het moeilijk, zo niet onmogelijk maken om in een woning te blijven wonen. Oorzaken die rechtstreeks verband houden met huisvesting, zoals uithuiszetting of het niet kunnen betalen van de huur, zijn goed voor 16% van de situaties.

In 13% van de gevallen kon de oorzaak van het verlies van huisvesting niet worden vastgesteld of niet worden meegedeeld, wat de beperkingen van de oefening of de complexiteit van bepaalde trajecten weerspiegelt. Financiële redenen, hoewel essentieel in de huisvestingskwestie, werden slechts in 7% van de gevallen vermeld. Dit relatief lage cijfer kan worden verklaard door het feit dat financiële problemen vaak verweven zijn met andere bredere situaties, zoals conflicten of migratie.

Fysieke (11 vermeldingen) of psychische (139 vermeldingen) gezondheidsproblemen waren goed voor 3%

van de gevallen, wat aangeeft dat ziekte de stabiliteit van de woonomgeving kan ondermijnen. Er moet worden opgemerkt dat deze problemen werden geïdentificeerd als vermoed door de maatschappelijk werkers en niet werden aangegeven door een beroepsbeoefenaar in de gezondheidszorg. Evenzo had 4% van de mensen hun woning verloren na een verblijf in een instelling, zoals een gevangenis (42 vermeldingen) of een ziekenhuis of psychiatrische inrichting. Dit benadrukt hoe belangrijk het is om mensen die een instelling verlaten beter te ondersteunen en te voorkomen dat ze hun woning kwijtraken.

Tot slot is verslaving er de oorzaak van dat 2% van de mensen hun woning kwijtraken, terwijl discriminatie in verband met seksuele identiteit en het ontbreken van een opgegeven verblijfsadres slechts een klein aantal gevallen betreft. Deze laatste situatie verwijst over het algemeen naar het ontbreken van een administratief verblijfsadres, d.w.z. een inschrijving in de bevolkingsregisters, wat een essentiële voorwaarde is voor toegang tot een aantal sociale rechten. Deze cijfers zijn weliswaar marginaal, maar herinneren eraan dat uitsluiting ook zeer specifieke vormen kan aannemen, die vaak onzichtbaar zijn in de algemene trends.

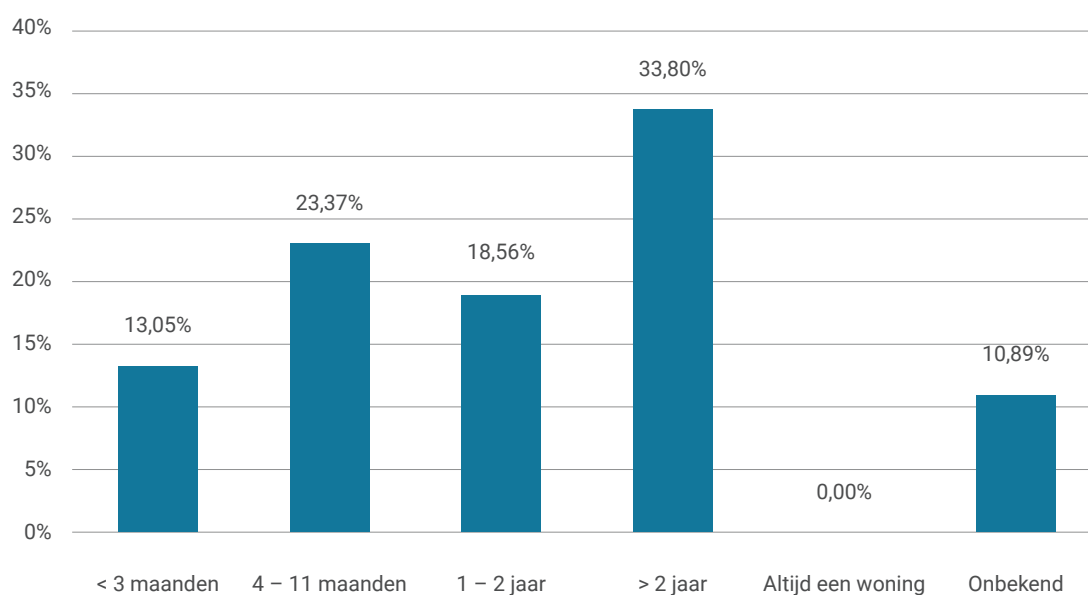
In het algemeen toont deze analyse aan dat het verlies van een woning zelden te wijten is aan één enkele oorzaak. Het is zelden het resultaat van één enkele gebeurtenis (Mayock & Sheridan, 2012). Het is eerder het resultaat van een combinatie van meerdere factoren die samen leiden tot instabiliteit op het vlak van huisvesting en terugkerende dak- en thuisloosheid (De Decker & Segers, 2014).

Duur van de gekende afwezigheid van dak- en thuisloosheid

TABEL 3.2.1. ONDERVERDELING VOLGENS DE DUUR VAN DE AFWEZIGHEID VAN DAK- EN THUISLOOSHEID

< 3 maanden	594	13,05%
4 - 11 maanden	1064	23,37%
1 - 2 jaar	845	18,56%
> 2 jaar	1539	33,80%
Altijd een woning	15	0,33%
Onbekend	496	10,89%
TOTAAL	4553	100%

FIGUUR 3.2.1. ONDERVERDELING VOLGENS DE DUUR VAN DE AFWEZIGHEID VAN DAK- EN THUISLOOSHEID

Van de 4.553 geanalyseerde vragenlijsten meldde een groot deel van de ondervraagden dat ze hun vaste woning waren kwijtgeraakt. Meer dan een derde (33,8%, of 1.539 mensen) zat al meer dan twee jaar zonder stabiele woning.

Andere mensen hebben een kortere onderbreking meegemaakt: 13,1% (594 mensen) zegt minder dan drie maanden zonder stabiele woning te hebben gezeten, en 23,4% (1.064 mensen) tussen de 4 en 11 maanden. 18,6% (845 mensen) zit al tussen de 1 en 2 jaar zonder stabiele woning.

Een minderheid van 15 personen (0,3%) wordt aangeduid als «altijd stabiele woning». Het is belangrijk op te merken dat deze categorie verwijst naar situaties waarin mensen zich in een risicovolle huisvesting bevinden: er loopt een uitzettingsprocedure of ze moeten het pand verlaten omdat het onbewoonbaar is.

Tot slot was voor 10,9% van de mensen (496) de duur zonder stabiele woning onbekend.

TABEL 3.2.2 ONDERVERDELING PER ETHOS LIGHT-CATEGORIE VOLGENS DE DUUR VAN DE AFWEZIGHEID VAN DAK- EN THUISLOOSHEID

10.1. Hoe lang heeft de persoon al geen stabiele accommodatie?														
	< 3 maanden	%	4 – 11 maanden	%	1 – 2 jaar	%	> 2 jaar	%	Altijd een woning	%	Onbekend	%	TOTAAL	%
ETHOS 1	9	0,25%	69	1,88%	79	2,16%	135	3,68%	0	0,00%	45	1,23%	337	9,20%
ETHOS 2	413	11,27%	291	7,94%	107	2,92%	328	8,95%	1	0,03%	144	3,93%	1284	35,03%
ETHOS 3	68	1,86%	241	6,58%	177	4,83%	251	6,85%	4	0,11%	41	1,12%	782	21,34%
ETHOS 4	3	0,08%	12	0,33%	25	0,68%	69	1,88%	1	0,03%	24	0,65%	134	3,66%
ETHOS 5	19	0,52%	35	0,95%	51	1,39%	95	2,59%	1	0,03%	28	0,76%	229	6,25%
ETHOS 6	45	1,23%	223	6,08%	225	6,14%	202	5,51%	1	0,03%	137	3,74%	833	22,73%
ETHOS 7	17	0,46%	34	0,93%	7	0,19%	1	0,03%	5	0,14%	2	0,05%	66	1,80%
TOTAAL	574	15,66%	905	24,69%	671	18,31%	1081	29,50%	13	0,35%	421	11,49%	3665	100%

Van de 3.665 mensen van wie de ETHOS Light-categorie op de avond van de telling bekend is, geven mensen in noodaccommodatie (**ETHOS 2**) het vaakst aan dat ze al lange tijd geen woning meer hebben. 328 mensen (8,95% van het totaal) zeiden dat ze al meer dan twee jaar zonder vaste woonst zaten en 107 mensen (2,92%) tussen één en twee jaar. Deze gegevens kunnen het idee tegenspreken dat noodaccommodatie uitsluitend een overgangsoptlossing op korte termijn is.

In **ETHOS 3** (structuren voor daklozen) is deze trend ook duidelijk: 251 personen (6,85%) hebben al meer dan twee jaar geen vaste woonst en 177 tussen één en twee jaar. Bijna 55% van de mensen in deze categorie zit al meer dan een jaar zonder vaste woonst. Dit cijfer benadrukt de structurele beperkingen van tijdelijke oplossingen die, bij gebrek aan alternatieven, de neiging hebben om langetermijnoplossingen te worden.

De **ETHOS 6-categorie** (huisvesting bij derden) heeft ook een hoog aandeel van mensen die al lange tijd zonder huisvesting zitten: 225 mensen (6,14%) voor één tot twee jaar, en 202 (5,51%) voor meer dan twee jaar.

De andere categorieën hebben een iets ander profiel. In **ETHOS 1** (openbare ruimte) was er een zekere polarisatie: hoewel 79 personen zeiden dat ze één tot twee jaar op straat hadden geslapen, hadden 135 personen (3,68%) langer dan twee jaar op straat geslapen. Tegelijkertijd blijft het aandeel van recente daklozen (<3 maanden of <1 jaar) aanzienlijk.

In **ETHOS 5** (niet-conventionele huisvesting) leven 51 mensen al één tot twee jaar zonder woning en 95 mensen al meer dan twee jaar.

Tot slot hebben de meeste mensen in **ETHOS 4** (verlaten van een instelling) al meer dan twee jaar geen stabiele woonst meer.

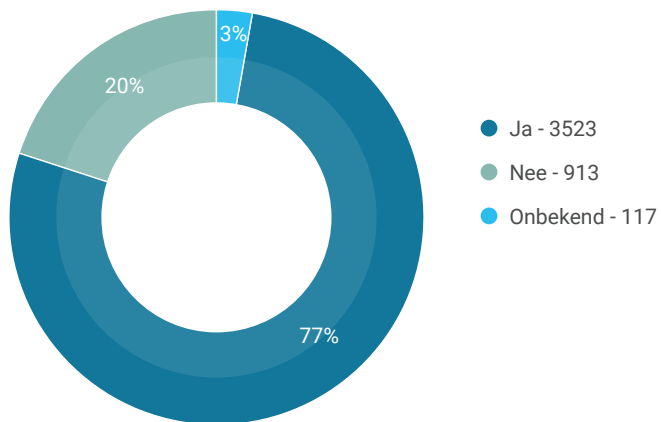
Er moet worden opgemerkt dat 421 personen (11,5%) niet konden of niet wisten hoe lang ze al zonder stabiele woonst zaten.

Maatschappelijke actie OCMW

TABEL 3.3.1. ACTIEF DOSSIER BIJ EEN OCMW

13.1. Heeft de persoon een actief dossier bij een OCMW?		
Ja	3523	77,38%
Nee	913	20,05%
Onbekend	117	2,57%
TOTAAL	4553	100%

FIGUUR 3.3.1. ACTIEF DOSSIER BIJ EEN OCMW

77,38% van de mensen voor wie een vragenlijst werd ingevuld, heeft een actief dossier bij een OCMW.

20,05% heeft echter geen actief dossier. Dit gebrek kan worden verklaard door een combinatie van structurele obstakels, zoals administratieve complexiteit, angst voor stigmatisering, gebrek aan toegang of onwetendheid over rechten, die allemaal bijdragen tot sociale onderbescherming, die bijzonder uitgesproken is bij mensen in zeer precare situaties in Brussel (Noël, 2016).

Ten slotte is voor 2,57% van de mensen de informatie niet gekend.

CONCLUSIE

Een analyse van de acht tellingen die tussen 2008 en 2024 zijn uitgevoerd, laat een spectaculaire toename zien van het aantal dak- en thuislozen dat op straat leeft, een stijging van 467,1% in zestien jaar. Deze ontwikkeling is het resultaat van zowel de voortdurende verslechtering van de toegang tot huisvesting, in het bijzonder voor de meest kansarme groepen, als de geleidelijke verbetering van de tellingsmethoden, die nu een verscheidenheid aan situaties omvatten die voorheen slecht gedocumenteerd waren. De uitbreiding van de ETHOS-categorieën, de groeiende betrokkenheid van spelers op het terrein en de consolidatie van partnerschappen hebben ons in staat gesteld een beter inzicht te krijgen in de omvang en complexiteit van het fenomeen.

Deze methodologische vooruitgang gaat echter gepaard met hardnekkige onevenwichtigheden in de manier waarop de verschillende vormen van dak- en thuisloosheid worden weergegeven. De meest zichtbare situaties - met name aanwezigheid in de openbare ruimte (**ETHOS 1**) en noodaccommodatie (**ETHOS 2**) - blijven oververtegenwoordigd in de gegevens, omdat ze tijdens het veldwerk gemakkelijker te herkennen zijn. Deze twee categorieën zijn sinds 2008 met respectievelijk 269% en 983,3% gegroeid. Deze toegenomen zichtbaarheid heeft bijgedragen tot een dominante voorstelling van dakloosheid die zich concentreert op chronische mannelijke profielen met complexe behoeften (geestelijke gezondheidsproblemen, verslavingen). Zoals Bretherton en Pleace (2023) aangeven, zijn het over het algemeen personen met grote en complexe behoeften (geestelijke gezondheidsproblemen, verslavingen, enz.) die het meest geteld worden, omdat ze ruimten bezetten die zichtbaar en stabiel zijn in de tijd.

Deze resultaten illustreren ook de nadruk die het beleid legt op onmiddellijke reactie, ten nadele van een meer structurele aanpak. Terwijl sommige vormen van noodopvang explosief groeien, neemt het aantal opvangplaatsen (**ETHOS 3**), die beter geschikt zijn voor ondersteuning op middellange termijn, slechts in geringe mate toe. Deze stagnatie weerspiegelt een onevenwichtig overheidsbeleid, waarbij opvang voorrang krijgt op stabilisatie en duurzame integratie.

Omgekeerd blijven meer discrete vormen van onzekerheid - zoals niet-conventionele huisvesting of huisvesting bij derden - minder zichtbaar en moeilijker te kwantificeren, hoewel de verzamelde cijfers een sterke toename laten zien. Het aantal personen dat in niet-conventionele huisvesting woont is sinds 2008 met 697% gestegen, terwijl bij derden huisvesting,

voor het eerst opgenomen in 2022, al met 310% is gestegen. Deze ontwikkeling is vooral te danken aan de grotere betrokkenheid van de OCMW's, die het mogelijk hebben gemaakt om situaties van slechte huisvesting te identificeren die lange tijd buiten het bereik van de klassieke voorzieningen waren gebleven.

Deze vaststellingen komen overeen met de terugkerende kritiek op "point in time"-tellingssystemen. Hun eenmalige aard en hun afhankelijkheid van identificeerbare locaties betekenen dat meer onstabiele of discontinue situaties niet zichtbaar zijn, zoals die van personen die voortdurend onderweg zijn, in informele huisvesting wonen of geen duidelijke administratieve status hebben. Toch vormen deze situaties een essentieel onderdeel van de hedendaagse dakloosheid, zoals wordt benadrukt door Busch-Geertsema (2010), Pleace & Bretherton (2013) en O'Sullivan en al. (2020).

De resultaten van Brussel tonen echter aan dat een "point in time"-benadering, wanneer deze gebaseerd is op een brede en strikte definitie, een waardevolle en genuanceerde lezing van het fenomeen kan opleveren. Door de ETHOS Light-typologie te gebruiken, probeert de telling de diversiteit van precare woontrajecten te weerspiegelen, veel verder dan het enkele prisma van de straat of de noodsituatie. Deze openheid maakt het mogelijk om andere vormen van kwetsbaarheid te identificeren die vaak onzichtbaar zijn in de statistieken: vrouwen en kinderen die bij derden zijn ondergebracht, migranten op doorreis, zwerfjongeren, personen die in ondermaatse huisvesting leven of met uithuiszetting bedreigd worden, enz.

De integratie van een vragenlijstbenadering versterkt deze stap. Het biedt een meer gedetailleerde toegang tot de levensloop achter de vastgestelde situaties, door de opeenvolgende onderbrekingen in het leven, de beschikbaar gestelde middelen, de moeilijkheden om toegang te krijgen tot rechten en de duur van het gebrek aan stabiele huisvesting te documenteren. In die zin maakt deze methode het mogelijk om verder te gaan dan een eenvoudige logica van tellen en te breken met het idee van een homogene populatie.

Ondanks de beperkingen die inherent zijn aan elke telling, is de telling in Brussel dus een essentieel observatie-instrument om de dynamiek van dak- en thuisloosheid te begrijpen. Het maakt de weg vrij om na te denken over de antwoorden die moeten worden gegeven en benadrukt de behoefte aan een meer gedifferentieerd beleid, gebaseerd op een kennis van de behoeften en de levenscontext van de betrokken personen.

2nd PLACE DU SUPPLIANT
10 Km
Opentingsuren
Horens
/overname
tel - 6623
vrijdag - 3-12
www.rijn.nl

BIBLIOGRAFIE

- AMA** – Federatie van onthaalhuizen en hulpverleningsdiensten aan daklozen vzw. (2023). *Le post-hébergement. Un accompagnement pour favoriser la transition vers un nouveau milieu de vie.* Fédération AMA.
- Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 17 december 2015 houdende de organisatie van sociale vastgoedkantoren. (2015).
- Bashir, A. Y., Moloney, N., Elzain, M. E., Delaunois, I., Sheikhi, A., O'Donnell, P., Dunne, C. P., Kelly, B. D., & Gulati, G. (2021).** From nowhere to nowhere. Homelessness and incarceration: A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Prisoner Health*, 17(4), 452-461.
- Bretherton, J., & Pleace, N. (2023).** *The Routledge handbook of homelessness.* Taylor & Francis.
- Bruss'help. (2021).** *Évaluation des dispositifs hôtels.*
- Buxant, C. (2018).** The challenge of implementing the Housing First model: How Belgium tries to connect fidelity and reality. *European Journal of Homelessness*, 12(3), 229-252.
- Catthoor, K., Van den Broeck, K., Hage, M., Van Suetendael, L., Wuyts, Y., Van Isterdael, G., & De Hert, M. (2024).** Homelessness and housing problems in admitted psychiatric patients in Flanders, Belgium. *Frontiers in Public Health*, 12, 1392558.
- Brusselse Huisvestingscode. (2003).**
- De Decker, P., & Segers, K. (2014).** Chaotic, fluid and unstable: An exploration of the complex housing trajectories of homeless people in Flanders, Belgium. *Journal of Housing and the Built Environment*, 29(4), 595-614.
- De Moor, N., Moriau, J., Wagener, M., & Hermans, K. (2025).** *Dénombrement du sans-abrisme et de l'absence de chez-soi.* Observatoire wallon du sans-abrisme.
- Demaerschalk, E., Italiano, P., Mondelaers, N., Steenssens, K., Schepers, W., & Bircan, T. (2018).** *MEHOBEL: Measuring homelessness in Belgium.* Belgian Science Policy (Belspo).
- Demaerschalk, E., Mertens, N., Marana, A.-L., & Hermans, K. (2025).** *Telling dak- en thuisloosheid.* Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaanonzekerheid en sociale uitsluiting.
- de Theux, O. (2023).** De Brusselse ordonnantie van 22 juni 2023 betreffende huurgeschillen en uitzetting: moet de wetgever zijn plannen herzien? *Sybarius*.
- Damon, J. (2021).** Sans domicile fixe (SDF) et sans-abri : Qui sont-ils ? Combien sont-ils ? *Population & Avenir*, 751(1), 17-19.
- Edgar, B. (2012).** *The ETHOS definition and classification of homelessness and housing exclusion.* *European Journal of Homelessness*, 6(2).
- European Network on Statelessness. (2023).** *Statelessness Index – Belgique.*
- Godart, P., Swyngedouw, E., Crieckingen, M. V., & Heur, B. van. (2023).** Uitzettingen in Brussel: hoeveel, wie en waar? *Brussels Studies*.
- Hermans, K. (2024).** Toward a harmonised homelessness data collection and monitoring strategy at the EU-level. *European Journal of Homelessness*, 18(1), 30.
- Maycock, P., & Sheridan, S. (2012).** *Migrant women and homelessness: Key findings from a biographical study of homeless women in Ireland* [Report]. Health Service Executive (HSE).
- Noël, L. (2016).** *Aperçus du non-recours aux droits sociaux et de la sous-protection sociale en Région bruxelloise.* Observatoire de la santé et du social. Commission communautaire commune.
- Ordonnantie van 22 juni 2023 tot invoeging in de Brusselse Huisvestingscode van de procedureregels voor gerechtelijke uitzettingen en tot wijziging van de middelen gebruikt door en ten voordele van het Begrotingsfonds voor Solidariteit. (2023).
- Paquot, L. (2022).** *Dak- en thuislozentelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.* Bruss'help.
- Quittelier, B., & Horvat, N. (2019).** Personnes sans-abri et mal logées en Région Brussel-Capitale. *Brussels Studies: La revue scientifique pour les recherches sur Brussel.*
- Reeve, K. (2008).** Homeless women in public spaces: Strategies of resistance. *Housing Studies*.
- Striano, M. (2022).** *Mobile EU citizens experiencing homelessness in Brussels: Access to rights, employment, and healthcare.* FEANTSA.
- Van Gaens, S. (2022).** *Évaluation des projets sociaux en hôtels : 2de période (07/21 - 04/22).*
- Van Gaens, S. (2024).** *Les profils des personnes sans-abri et sans titre de séjour.* Bruss'help.
- Wagener, M., Bonnetier, C., Moriau, J., Hermans, K., Mertens, N., & Artois, P. (2022).** *Évaluation collaborative des processus de réaffiliation sociale dans Le Housing First Belgium.* SPP Intégration sociale.

BIJLAGE

Vragenlijst van de 8ste telling van personen in dak- en thuisloosheid (2024)

Het doel van de vragenlijst is gegevens te verzamelen over de situatie van dak- en thuislozen. Deze informatie zal een betrouwbaar beeld geven van de dak- en thuisloosheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dankzij deze gegevens kunnen de overheden en de sociale diensten de behoeften van de betrokken personen beter begrijpen en hun beleid beter aanpassen. Deze vragenlijst maakt ook deel uit van een streven de tellingspraktijken te stroomlijnen. Dit volgens de ETHOS-categorieën, om de samenhang van de gegevens op nationaal en Europees niveau te garanderen.

We definiëren dakloosheid en thuisloosheid aan de hand van de ETHOS Light-typologie:

Operationele categorie	Levenssituatie
1. Personen die in de openbare ruimte wonen	Openbare binnenruimtes (stations, metrostations, parkings, enz.) of buitenruimtes (straat, groene ruimtes, enz.)
2. Personen in noodaccommodatie	Nachtopvang, noodaccommodatie- of crisiscentra
3. Personen in structuren voor daklozen	3.1. Opvangtehuizen 3.2. Transitwoningen 3.3. Sociale voorzieningen in hotels
4. Personen die een instelling verlaten	4.1. Institutions de santé 4.2. Strafrechtelijke instellingen 4.3. Structuren voor verzoekers om internationale bescherming
5. Personen die in niet-conventionele huisvesting wonen	5.1. Kraakpanden 5.2. Onderhandelde bezettingen 5.3. Niet erkende accommodatiestructuren
6. Personen die tijdelijk inwonen bij vrienden of familieleden	Conventionele huisvesting, maar die niet de gewoonlijke verblijfplaats is
7. Met uithuiszetting bedreigde personen	Toepassing van een besluit tot uithuiszetting

De vragenlijst moet enkel worden ingevuld voor personen die aan twee voorwaarden voldoen: hun woonsituatie moet overeenstemmen met een van de categorieën gedefinieerd door de ETHOS Light-typologie en ze moeten een territoriale band hebben met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dit betekent dat ze moeten er daadwerkelijk wonen op het moment van de telling of er een relevante verankering moeten hebben.

De vragenlijst kan worden ingevuld met of zonder deelname van de betrokken persoon, afhankelijk van de ondersteuningsmodaliteiten en contactmogelijkheden.

Om duplicatie te voorkomen, worden gedeeltelijke identificatiegegevens gevraagd, in het bijzonder de eerste letter van de voornaam en de eerste en laatste letters van de familienaam. Hoewel deze gegevens slechts gedeeltelijk zijn, zijn ze essentieel om erop toe te zien dat de registraties uniform zijn, waarbij de anonimiteit terzelfdertijd wordt gegarandeerd.

Voor elke volwassene en elk kind zonder begeleiding moet een apart formulier worden ingevuld. Minderjarigen onder begeleiding hebben daarentegen geen individuele vragenlijst: hun informatie wordt geïntegreerd in die van de ouder of verantwoordelijke volwassene.

Alle verzamelde gegevens worden geanonimiseerd en alleen voor statistische doeleinden gebruikt.

1. Organisatie

1.a. Wat is de naam van uw organisatie?

1.b. In welke gemeente is uw organisatie gevestigd?

2. Anonieme gebruikersnaam

Dankzij deze anonieme gebruikersnaam kunnen dubbele tellingen worden vermeden en is de anonimiteit van de persoon gegarandeerd. Deze informatie is essentieel! Gebruik de officiële voor- en familienaam van de persoon, geen bijnaam. Als de familienaam uit meerdere delen of meerdere namen bestaat, gebruik dan de laatste letter van de volledige naam (ex. Victoria De La Cruz – VDZ)

Eerste letter van de voornaam:

Eerste letter van de naam:

Laatste letter van de naam: :

3. Socio-demografische eigenschappen

3.1. Gender

Man Vrouw Andere, andere betekenis voor de persoon: Geen antwoord

3.2. Exacte leeftijd

..... jaar Onbekend

3.2.1. Indien de exacte leeftijd op vraag 3.2. niet gekend is.

- < 16 jaar 25 - 29 jaar 50 - 59 jaar > 80 jaar
 16 - 17 jaar 30 - 39 jaar 60 - 69 jaar Onbekend
 18 - 24 jaar 40 - 49 jaar 70 - 79 jaar

3.3. Geboorteland

- Niet erkend geboorteland: Onbekend

3.4. Nationaliteit

- Belgische Niet-Belgische Staatloos Onbekend

3.4.1. Indien de nationaliteit niet de Belgische is op vraag 3.4., welke is dan de nationaliteit?**3.5. Verblijfsstatus (enkel voor niet-Belgen of staatlozen)**

- Duurzame verblijfsvergunning Geen geldig verblijfsdocument
 Tijdelijke verblijfsvergunning Andere (bijvoorbeeld casus Dublin), verduidelijk:
 Lopende procedure Onbekend

3.6. Laatste verblijfstitel (enkel voor niet-Belgen of staatlozen). Er zijn meerdere antwoorden mogelijk

- A - Inschrijvingsbewijs in het vreemdelingenregister voor onderdanen van derde landen – beperkte duur
 B - Inschrijvingsbewijs in het vreemdelingenregister voor onderdanen van derde landen – onbeperkte duur
 C of K – Verblijfskaart voor vreemdeling gevestigd in België of voor Zwitser met (duurzaam) verblijf
 D of L – Verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene
 E of EU – Attest van registratie voor EU-burgers met verblijfsrecht van meer dan drie maanden
 E+ of EU+ - Verblijfskaart voor EU-burgers in duurzaam verblijf
 F – Verblijfskaart voor familielid van een EU-burger of een Belgisch burger – procedure gezinshereniging
 F+ - Kaart duurzaam verblijf voor familielid van een EU-burger of een Belgisch burger
 H – Europese blauwe kaart voor hooggeschoolde werknemer
 Attest van inschrijving (oranje kaart) – Verblijfstitel voor onderdanen van derde landen met een lopende procedure
 Bijlage 3 – Aankomstverklaring voor onderdanen van derde landen in kort verblijf
 Bijlage 13 – Bevel het grondgebied te verlaten
 Bijlage 15 – Attest tijdelijk verblijf
 Bijlage 26 – Document dat de indiening van een asielaanvraag aantoon
 Bijlage 26 quater – Besluit tot weigering van het verblijf met bevel het grondgebied te verlaten
 Bijlage 26 quinquies – Verzoek om internationale bescherming
 Attestation Article 9bis et 9ter – Regularisatieaanvraag, toelating van verblijf van langer dan 3 maanden
 Onuitzetbaar
 Andere, verduidelijk:
 Onbekend

4. Huishouden**4.1. Samenstelling van het huishouden**

Het gaat om particuliere huishoudens en hun feitelijke situatie: mensen die feitelijk samenwonen of wettelijk samenwonen

- Alleenstaand Met de ouder(s) Onbekend
 In koppel Andere, verduidelijk:

5. Kinderen**5.1. Aantal kinderen (minder dan 18 jaar) dat in dezelfde woonsituatie verblijft**

- Onbekend

5.2. Aantal kinderen (minder dan 18 jaar) dat niet in dezelfde woonsituatie verblijft

Bijvoorbeeld: het kind woont bij de andere ouder in een appartement

- Onbekend

5.3. Verblijft/verblijven dit/deze kind(eren) ook in dezelfde woonsituatie als een andere persoon die dakloosheid of thuisloosheid ervaart (bijvoorbeeld een andere ouder of de partner van de persoon) ?

Deze vraag voorkomt dat kinderen dubbel geteld worden

- Ja Nee Onbekend

5.3.1. ID van deze andere persoon (enkel indien « ja » op vraag 5.3. werd geantwoord)

Eerste letter van de voornaam:

Eerste letter van de naam:

Laatste letter van de naam:

6. Inkomsten

6.1. Soort inkomsten

Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

☐ Baan (stabiel/tijdelijk/uitzendkracht/freelance)	☐ Leefloon (of gelijkwaardig)	☐ Geen officiële inkomsten
☐ Werkloosheidsuitkering	☐ Gehandicaptenuitkering	☐ Andere, verduidelijk:
☐ Mutualiteit of invaliditeit	☐ Pensioen	☐ Onbekend

7. Huisdier

7.1. Heeft de persoon een huisdier?

- Ja Nee Onbekend

8. Situatie tijdens de nacht van de telling

8.1. In welke gemeente heeft de persoon in de nacht van 6 op 7 november de nacht doorgebracht?

- Onbekend

8.2. Huisvestingsituatie in de nacht van 6 op 7 november

- In de openbare ruimte – De persoon leeft in de openbare ruimte. .
☐ Straat	☐ Garage	☐ Onbekend
☐ Station	☐ Tent	☐ Andere
☐ Metrostation	☐ Auto	
- In noodaccommodatie – De persoon verblijft in een laagdrempelige accommodatie en van korte duur: winter- of nachtopvang.
☐ Samusocial	☐ Pierre d'Angle	☐ Onbekend
☐ Centre Ariane	☐ Crisisvoorziening	☐ Andere:
- In een opvangcentrum voor daklozen of een tijdelijke woning
☐ Opvangtehuis	☐ Kortetermijnshuisvesting buiten plaatselijke overheden (vzw)
☐ Begeleid wonen (zonder huurovereenkomst)	☐ Hotel, jeugdherberg
☐ Toevluchtsoord voor slachtoffers van geweld	☐ Onbekend
☐ Kortetermijnshuisvesting van plaatselijke overheden (transitwoningen van het OCMW, noodhuisvesting)	☐ Andere, verduidelijk:
- In instelling –
- (1) De persoon moet de instelling verlaten binnen 1 maand zonder stabiele huisvestingsoplossing (6 december 2024)
☐ Gevangenis	☐ Opvangcentrum voor migranten/FEDASIL/Rode Kruis
☐ Algemeen ziekenhuis	☐ Lokaal opvanginitiatief – LOI
☐ Psychiatrisch ziekenhuis of dienst	☐ Verblijfcentrum voor druggebruikers
☐ Jeugdbescherming/jeugdzorg	☐ Onbekend
☐ Beschermd woning	☐ Andere, verduidelijk:
- (2) De persoon bevindt zich nog steeds in de instelling vanwege gebrek aan een stabiele huisvestingsoplossing.
- In een niet-conventionele woning
☐ Kraakpand	☐ Niet erkende accommodatiestructuur
☐ Onderhandelde bezetting	☐ Onbekend
☐ Een woning zonder badkamer noch keuken	☐ Andere:
- Bij vrienden, familie of derden
☐ Bij familie	☐ Onbekend
☐ Bij derden	☐ Andere:
☐ Bij kennissen	
- Onder dreiging van uithuiszetting
☐ Rechterlijke beslissing tot uithuiszetting	☐ Verstreken opzegtermijn
☐ Verplichting de woning te verlaten nadat besloten werd ze ongezond te verklaren	☐ Onbekend
☐ Verplichting de woning te verlaten nadat besloten werd ze onbewoonbaar te verklaren	☐ Andere, verduidelijk:

9. Huisvestingssituatie(s) van de laatste twee weken

- In de openbare ruimte
- In noodaccommodatie
- In een accommodatiecentrum voor daklozen of een tijdelijke woning
- In een instelling
- In een niet-conventionele woning
- Bij vrienden, familie of derden
- Onder dreiging van uithuiszetting
- Andere, verduidelijk:
- Onbekend
- De persoon was niet dakloos of thuisloos

10. Levenstraject*10.1. Hoe lang heeft de persoon al geen stabiele woning meer?*

- < 3 maanden
- 4 – 11 maanden
- 1 – 2 jaar
- > 2 jaar
- Heeft nog steeds een stabiele woning (betreft personen die verblijven in een woning onder dreiging van uithuiszetting)
- Onbekend

10.2. Oorzaak van het verlies van woning

Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

- Uithuiszetting door de eigenaar
- Renovatiewerken of verkoop door de eigenaar
- Einde huurovereenkomst
- Ongezonde/onbewoonbare woning
- Conflict met familie
- Conflict met vrienden
- Conflict met een partner
- Huiselijk geweld
- Verlaten van een instelling
- Overmacht vanwege brand, overstromingen
- Immigratie
- Oorlog in het land van herkomst
- Psychische problemen
- Verslavingen
- Verlies van baan
- Financiële redenen (bijvoorbeeld schulden)
- Overlijden van een familielid
- Andere, verduidelijk: _____
- Onbekend

11. Naar in instelling gegaan*11.1. Verbleef de persoon of verblijft ze op dit moment in een gevangenis?*

- Ja
- Nee
- Onbekend

11.2. Verbleef de persoon of verblijft ze op dit moment in een instelling voor jeugdzorg?

- Ja
- Nee
- Onbekend

11.3. *Verbleef de persoon of verblijft ze op dit moment in een psychiatrische instelling?*

- Ja
- Nee
- Onbekend

Gezondheid

12.1. *Wat is de vermoedelijke gezondheidssituatie van de persoon in de loop van de laatste 12 maanden?*

Er zijn meerdere antwoorden mogelijk

- Fysieke langetermijnklachten
- Fysieke handicap
- Mentale handicap
- Psychische /psychiatrische problemen
- Verslaving (bijvoorbeeld alcohol, drugs, geneesmiddelen)
- Geen enkel gezondheidsprobleem
- Andere, verduidelijk: _____
- Onbekend

13. Administratie

13.1. *Heeft de persoon een actief dossier bij een OCMW?*

- Ja
- Nee
- Onbekend

14. Toemaatje

14.1. *Wie heeft deze vragenlijst ingevuld?*

- De persoon met hulp van een begeleider
- De begeleider alleen

14.2. *Wil de werknemer of persoon iets toevoegen of verduidelijken over de woonsituatie (bv. iets wat hij/zij belangrijk vindt maar wat niet in de vragenlijst aan bod kwam) of over een ander aspect van de vragenlijst?*

Deze ruimte kan ook gebruikt worden om andere relevante informatie over de persoon aan te geven of om uit te leggen hoe de antwoorden op de vragen verkregen werden.

bruss'help .brussels

BRUSS'HELP VZW

Verenigingstraat 15
1000 Brussel
02 880 86 89
info@brusshelp.org

brusshelp.org

PUBLIEKRECHTELIJKE VERENIGING ZONDER WINSTOOGMERK

Ondernemingsnummer: 0723.632.965 - RPM Brussel

Het rapport is beschikbaar op de website van Bruss'help.

Reproductie is toegestaan mits bronvermelding.

Brussel, mei 2025

Met de steun van Vivalis.

Met de steun van:

